

banka ve ekonomik yorumlar

Sayın Okurlarımız

Ekonomik Göstergeler

Ekonomik Yorumlar

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan
Prof. Dr. Emre Gönensay
Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu
Kemal Kurdaş
Osman N. Torun
Besim Baykal

Türk Parasının Kıymetinin Korunması
Hakkındaki Kanun Anayasa'ya Aykırı
midir?

Doç. Dr. Pertev Bilgen

Dış Ülkelerde Türk Taahhüt Sektörü
Şarik Tara

Sermaye Piyasası

Doç. Dr. Mehmet Ş. Tekbağ

Bir Avrupa Para Sisteminin Kuruluşuna
Doğru mu?

Doç. Dr. Gül G. Turan

Amerikan Dolarının ve Ekonomisinin
Geleceği Hakkında Bir Görüşme

Doç. Dr. Yıldırım Kılıç

Euromoney

Hülya Kabaalioğlu

Ayın Ekonomik Olayları

Doç. Dr. Yıldırım Kılıç

Ecevit Hükümeti'nin Ekonomi Politikası

EKONOMİK YORUMLAR

Türk Parasının Kıymetini
Koruma Kanunu Anayasa'nın
5, 64 ve 114. maddelerine
aykırıdır.

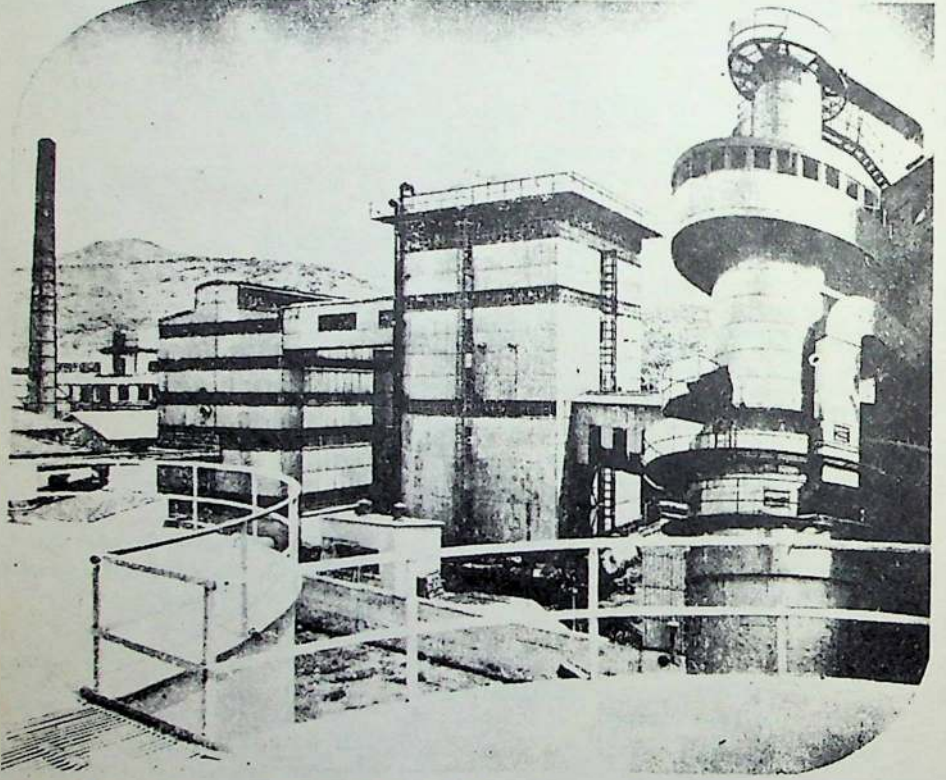
Doç. Bilgen

Türk taahhüt sektörü tek
başına ödemeler dengesindeki
açığı kapatmaya adaydır.

Şarik Tara

Turyağ

nehati yağ sanayiinde
yıkama maddelerinde **ÖNÜ**

61 yıllık tecrübe
1100 kişilik uzman kadro

TÜRKİYE YAĞ VE MAMULATI A.Ş.-İZMİR

banka ve ekonomik yorumlar

Sahibi

Banka Yayınları ve Kültür Ltd.
Şirketi adına : Bülend Çorapçı
Yazı İşleri Müdürü .

Dr. Halûk Ünal
Danışma Kurulu :

Erol Aksoy, Prof. Osman Fikret Arkun, Dr. Orhan Altan, Besim Baykal, Prof. Dr. Nasuhi Bursal, Mehmet Gün Çalika, Ahmet Demirel, Kaya Erdem, Özhan Eroğuz, Oktay Ersoy, Prof. Dr. Cumhur Ferman, Dr. Emre Gönensay, Erhan Işıl, Halûk Kabaalioglu, A. Nazif Keyman, Doç. Dr. Yıldırım Kılıks, Kemal Kurdaş, Doç. Dr. Kemal Kurtuluş, Nuh Kuşçulu, Ergin Neng, Ertuğrul Soysal, Prof. Dr. Kemal Tosun, Prof. Dr. Baran Tuncer, Fikret Tunçer, Turhan Tümay, Doç. Dr. Gül G. Turan, Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkın

Yönetim Komitesi :

Dr. Öztin Akgüç, Prof. Dr. Mustafa A. Aysan, Ziya Nebioğlu, Ertan Özgür, Dr. Güngör Uras, Doğan Yalım.

Denetim Komitesi :

Bülend Çorapçı, Necdet Durakbaşa, Prof. Dr. Zeyyat Hatib-oğlu

İdare Yeri :

Cağaloğlu, Çatal Çeşme Sk. 17
Kat. 4, İstanbul, Tel : 26 34 11,
Fiyatı: 20 TL.

Yıllık Abone : 240 TL.

Baskı : Bilmen Basımevi

Hesap Numaralarımız :

Ziraat B. Beyoğlu 768, İş B.
Türbe 1541, Akbank Türbe 4512.

Sayın Okurlarımız,

Siyasal ve ekonomik sorunların yoğun bir biçimde tartışıldığı 1978 yılının sonuna gelmiş bulunuyoruz. **Banka ve Ekonomik yorumlar** hızla gelişen olaylar, tarafsız ve bilimsel bir içerikle bu yıl da okurlarına sunmaya çalışmıştır. Olanaklar ölçüsünde güncel olmaya özen göstermiştir.

1978 yılı başında sizlerle yapılan anketin sonuçları doğrultusunda Ekonomik Yorumlara çeşitli görüşlerin katılması sağlanmış, uluslararası para ve bankacılık konularına ağırlık verilmiş, ilgileneceğinizi umduğumuz kişilerle söyleşiler yapılmış ve her sayıda doyurucu bir içerikle karşınıza çıkma amaçlanmıştır.

Ancak yapılmış çalışmaların bütününe yeterli olduğu görüşünde değiliz. Yaklaşık on beş yıllık bir geçmişe sahip olan **Banka ve Ekonomik Yorumlar**'in arzulan düzeye gelmemiş olduğunu bilmek teyiz. Tüm çabalarımız zaten bu amaca yöneliktir.

Sizlerle beraber olduğum on iki ay, tüm çalışmalarım, amatör bir anlayışla, bu hedef doğrultusunda olmuştur.

1979 yılı içinde A.B.D.'ne gitmem nedeniyle çok sevdiğim bu çalışmalardan ayrılmak zorunda kalacağım. Ne var ki, bu burukluk içinde mutluluk veren bir gelişim Yazı İşleri Müdürlüğünü Dr. Öztin Akgüç'ün yürütecek olmasıdır. Dr. Akgüç'ü tüm okurlarımız yakından tanır.

Sayın Akgüç'ün katkılarıyla da **Banka ve Ekonomik Yorumlar** sizlerin istekleri doğrultusunda daha çabuk ve emin bir biçimde gidecektir.

Bu son beraberliğimizde sizlere ve da eder, yeni yılda mutluluk ve esenlikler dierim .

Saygılarımla
Dr. Halûk ÜNAL

Sayın Abonemiz,

Onbeş yıldan beri aralıksız yayınlanan BANKA ve EKONOMİK YORUMLAR Dergisi; okurlarına bilimsel ölçüler içersinde hizmet etmek amacındadır. Dergimizin ülkemiz ölçülerine göre oldukça uzun sayılabilecek bir yayın hayatına sahip olabilmesi, okurlarının destek ve ilgisi ile mümkün olabilmıştır. Dergimize bugüne kadar gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ederiz.

Ocak 1979 sayısı ile 16. cildine başlamış olan Dergimiz, hergün daha fazla aranan ve okunan bir dergi vasfını koruyabilmek dünyadaki bankacılık, işletmecilik, iktisadî ve malî konulardaki gelişmeleri yakından izleyerek içerik ve kalite bakımından Türkiye'nin en ciddi, tarafsız ve bilimsel bir dergisi düzeyine ulaşmak amacındadır.

Türlü maliyet kalemlerinin, özellikle kâğıt fiyatlarının 1978 yılında çok büyük ölçülerde artmasına rağmen dergimiz bu durumu fiyatına yansıtmemiştir. Ancak 1979 yılındaki beklenen maliyet artışları ile birlikte dergimizin fiyatında bir ayarlama yapmak kaçınılmaz olmuştur. Bu durumu anlayışla karşılayacağınızı umarız.

1979 yılında da aboneliğinizin devamını arzuluyorsanız, lütfen aşağıdaki "Abone İstek Fişi"ni doldurup dergi merkezine göndermenizi rica ederiz.

Teşekkür eder, sağlıklı ve başarılı bir yıl diler, saygılarımızı sunarız.

BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR DERGISİ

1979 yılında abone
ücretimiz yıllık 360,—
TL.'dir.

banka ve ekonomik yorumlar

Abone Kaydımı yapınız

Adet 6 Aylık Yıllık

İsim ve Soyadım :
Firma veya Kuruluş :
Adres :
Şehir :

İsmime Fatura Gönderiniz
Firmaya Fatura Gönderiniz

Abone bedeli yollanmıştır.

Ziraat Bankası
Beyoğlu Şb. 768

İş Bankası
Türbe Şb. 1541

Posta Havalesi

Dergi Merkezi : PK. 769 Karaköy-İstanbul

EKONOMİK GÖSTERGELER

Ahmet S. TALU

1 9 7 8

<u>T.C. Merkez Bankası</u>	1976*	1977*	Ağustos*	Eylül*	Ekim*
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	901	547	834	977	915
Tedavüldeki banknotlar (milyon TL.)	52061	77881	102808	103217	107073
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	21739	45178	54467	49093	49263

Bankalar (milyon TL.)

Toplam mevduat	162845	213261	227698	238439
Vadesiz ticari	44977	63027	63531	70217
Vadesiz tasarruf	63595	83873	88733	90410
Vadeli tasarruf	33814	39378	48178	48847
Diğer mevduat	20459	26983	27226	28965
Toplam krediler	183762	231476	253396	256428
Tarım kredileri	37423	46623	45994	47256
Sanayi kredileri	6385	8499	11781	12231
K. Esnaf ve sanatkâr kredileri	6293	9516	12030	11967
İpotek karş. krediler	5401	6476	7124	7217
Muhtelif krediler	128260	160362	176467	177727

Fiyatlar (1963 = 100)

Toptan eşya fiyatları (İ.T.O.)	392.6	504.3	788.4	832.7
Istanbul geçinme indeksi (İ.T.O.)	381.7	498.4	881.7	941.6	977.6

Dış Ticaret (milyon \$)

İthalât	5129	5796	2811	3187
İhracat	1960	1753	1274	1435
İşçi dövizleri	983	982	539	658

(*) Rakamlar yıl ve ay sonları itibariyle kümülatiftir.

ekonomik yorumlar

Fotoğrafta görülenler : (Soldan sağa) Prof. Dr. Mustafa AYSAN, Osman Nuri TORUN, Besim BAYKAL, Kemal KURDAŞ, Prof. Dr. Emre GÖNENSAY, Prof. Dr. Zeyyat HATİBOĞLU

Katılanlar : Prof. Dr. Emre GÖNENSAY (Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Zeyyat HATİBOĞLU (İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi), Osman N. TORUN (ŞİŞE - CAM, Mali Koordinatör), Kemal KURDAŞ (Eski Maliye Bakanı), Prof. Dr. Mustafa AYSAN (İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi)

Yöneten : Besim BAYKAL

BAYKAL : Bu forumumuzda genel olarak son dokuz aylık devredeki gelişmeleri ele alarak değerlendirmeye çalışacağız. Daha açık bir ifadeyle, Ecevit Hükümetinin iş başına geliştinden bu yana geçen süre zarfında bir hayli gelişmeler oldu. Ancak bilindiği gibi, hükümet iş başına geldiğinde oldukça güçlü ekonomik koşullarla karşı karşıya bulunuyordu. Özellikle ekonomik konularda çok güçlü durumlarla karşılaşmıştı, hatta, bu durumu kendileri «enkaz» deyimini

kullanarak ifade etmişler ve böyle nitelendirmişlerdi. Bu toplantımızda Türkiye ekonomisinde, o günden bu güne başlıca endekslerin genel olarak nasıl bir gelişme gösterdiğini ortaya koymağa çalışacağız. Ancak, konu ile ilgili olarak siz değerli konuşmacıların görüşlerini almadan önce, Sayın Gönensay'dan rakamsal bir açıklamayı rica edeceğim.

GÖNENSAY : Elimde üç ana nokta ile ilgili dokuz aylık rakamlar var. Liki-

tide para, fiyat gelişmeleri ve dış ticaret gelişmeleri konularında. Fiyatlarda 1977 Aralık sonundan 1978 Eylül sonuna kadar Ticaret Bakanlığı endeksleri şöyle. Ankara geçinme endeksi % 41.5, İstanbul geçinme endeksi % 40, toptan eşya fiyatları endeksleri de % 37.6 artmış Ticaret Odası'nın İstanbul ücretliler geçinme endeksi çok daha hızlı bir artış göstermiş, Eylül ayı sonuna kadar artışı % 56.

Para konusunda Merkez Bankası'nın rezerv parası, yani bilfiil tedavüldeki para emisyon mevduat karşılıkları ve bankaların merkez bankasındaki serbest mevduatı, yani temel para arzındaki artış yılıbaşından itibaren bugüne kadar yaklaşık % 30 olmuş, bunun arkasındaki gelişmelerde en büyük etken kamu sektörüne açılan krediler. Merkez Bankası'nın kamu sektörüne açtığı krediler yılıbaşından itibaren % 30 civarında arttı. Bankalar kesimine açtığı, özel kesime açtığı krediler % 1 civarında arttı. Aşağı yukarı yılıbaşındaki seviyesini korudu. Brüt rezervlerde de 300 milyon dolar kadar bir artış var. Bu üç faktör % 30'luk bir rezerv parası artışına yol açmış yılıbaşından bugüne kadar. Dış ticaret durumuna gelince; Dış ticaret durumunda Eylül ayı sonuna kadar yılıbaşındanberi yapılan ithalât 3.1 milyar dolar. Bu 1977'deki ithalâtın % 30 daha altında. İhracat Eylül ayı sonuna kadar 1.4 milyar dolar olarak gerçekleşmiş. Bu arada görünmeyen kalemlerde yaklaşık % 16'lık bir artış geçen yıla göre Cari işlemler açığı da Eylül ayı sonunda eksi 960 milyon dolar olarak gözüküyor. İthalâtın büyük ölçüde düşmesi dolayısıyla geçen yıla nisbeten oldukça daha az bir cari işlemler açığı.

BAYKAL : Teşekkürler sayın Gönensay. Sayın Kurdaş bu rakamları dinledikten sonra, şimdi de konuyla ilgili olarak sizin görüşlerinizi rica ediyorum.

KURDAŞ : Ecevit Hükümetinin

Ocak-Mart 1978 döneminde geliştirdiği istikrar programını, Dergimizin Mart ve Nisan sayılarında etraflıca tartışmıştık. Bu tartışmalarda Nisan'da yayınlanan bir yazımda ben inubalarını şöyle özetlemiştim: «Yapılan istikrar programı eğer dışardan masıf bir dış yardım alınırsa Türkiye'ye hayati bir nefes alma süresi kazandıracaktır. Fakat bu süre içinde istikrar programı yeni tedbirlerle pekiştirilmez ise, ekonominin nihayet bir yıl sonra sırtında daha büyük bir dış borç yükü ile bugünküne benzer sıkıntularla yeniden yüzyüze gelmesi çok olasıdır. Korkarız o zaman Hükümet bugün elinde olan altın irsası yeterince ciddi, pekişmiş ve bilimsel bir istikrar programı ile tam değerlendirememiş olmanın pişmanlığını duyacaktır»

Sayın Gönensay'ın bu yılın ilk dokuz ayı için bulabildiği ve lütfettiği rakamlardan anladığımıza göre, dokuz aydaki gelişmeler maalesef benim yılıbaşında öngördüğüm tablodan daha da karanlıkça bir durum ortaya çıkarmaktadır. Oyle anlaşılıyor ki senenin ilk 10 ayında Türkiye'nin ithalâtı fiilen, petrol, gübre gibi bir kaç kalemlle sınırlanmış, sanayinin kabul kredileri yoluyla ve bazı özel dış krediler yoluyla getirebildiği malmze dışında ihtiyaçları için fiilen ciddi bir ithalât yapılamamış; bu yüzden ithalât seviyesi zorlu bir biçimde düşmüş, bu zorlu biçimde düşüş ihracatta bir ufak kıpırdamanın da yardımıyla bu sene ticaret bilançosu ve cari işlemler açığını sınırlamış, küçültmüş gözüküyor. Aslında bu dışardan getirmeye muhtaç olduğu malmzelerini alamamış bir ekonominin durumunu yansıtmaktadır. İthalât düşmüş o sebeble dış ödemelerde bir iyileşme görülmüştür. Son on ayı hükümet büyük ölçüde vadesi gelmiş dış borçların ertelenmesine dönük çabalarla geçirdi. Bu konuda hayli başarılı olduğu söylenebilir. Fakat ekonominin muhtaç olduğu döviz girdilerini hem kendi kaynaklarından, hem de dışardan sağlamakta bu başarıyı görmüyoruz. Bu başarısızlığın sonuçları da

ödemeler dengesindeki belirgin daral-
mada kendisini aksettiriyor Durum böy-
le gider ise Türkiye ekonomisi önümüz-
deki yıl bu sene özellikle sanayi stokla-
rını tüketeceğinden, çok daha ciddi bir
darlık ve bunun zorladığı bir iş hacmi-
nin azalma dönemine girecek demektir.
Bu sene fiyatlar geçen seneden daha
hızlı yükselmiştir. Üretimde de geçen
seneye nazaran bilhassa gayri safi mil-
li hâsılanın maddî kısmı, yani, mal üre-
timi kısmı alınır, geçen seneye naza-
ran bir artma olduğu hissedilmektedir.

Belki de bir azalma vardı. Buna muka-
bil likidite alanında geçen seneye na-
zaran daha kontrollü davranılmıştır.
Fakat kritik malların yokluğu ve milli
gelirde beklenen artışın olmaması fiyat-
larda çok daha yüksek bir yansımayı or-
taya çıkarmış gözüküyor. Bu niçin ol-
muştur? Kısaca fikrimi özetliyorum. Ev-
velce de belirttiğimiz gibi, hükümet yıl-
başında elindeki fırsatı değerlendirmek-
ten çekindi. Ciddi tedbirler almadı. Ade-
ta kanserli bir yarayı kısım kısım sö-
kerek tedaviye kalkıştı. Şimdi hükümet
para fonunun ciddi tedbirler alınmasını
önerdiğini söylüyor. Sayın Başbakan 2-3
gün evvel basına akseden bir beyanatın-
da «IMF güçlükleri artırıcı reçetelerde
ısrar etmemelidir» demiştir. Ben bu gö-
rüşe katılıyorum. Fakat menfi bir yön-
den katılıyorum. Gerçekten IMF kusur-
ludur. IMF yılbaşında Türkiye Hüküme-
tine çok ciddi reçeteler vermeli ve onda
ısrar etmeliydi. Eğer böyle bir ısrar ya-
pılsa idi Türkiye yılbaşında ciddi ted-
birler alır ve bugün bu duruma düşmez
idi. Türkiye yılbaşında hem ciddi ted-
birler almadı; hem IMF'den yeşil ışık
aldıktan sonra tedbirleri almakta ciddi-
yetini biraz daha azalttı. Yani Mart'tan
sonra hükümetimizde ekonomi politika-
sında görülür bir savurganlığa müsama-
ha temayülü olmuştur. Bunu birkaç ra-
kamla belgeliyeyim. Bilindiği gibi, 1978
yılı bütçesi konsolide ödenekleri 264
milyar TL'de bağlanmış idi. Biz o za-
man bunun sun'î bir bütçe olduğunu,
aşlında bu bütçenin 310-320 milyar lira

civarında olduğunu söylemiş idik. Şim-
di Merkez Bankası'nın haftalık vaziyet-
lerinde, bankanın hazineye bütçe öde-
neklerinin % 15 oranına kadar açtığı
«Hazineye kısa vadeli avans» kalemin-
deki rakamlardan çıkardığımız sonuca
göre, ayda hükümet bir taraftan 264
milyarlık bir bütçe yapmış görünürken
diğer taraftan hudutsuz bir şekilde ek
ödenek vermek hareketine devam et-
miştir. 9 aylık dönemde bütçe ödenek-
lerinin toplamının yıllık baz üzerinden
380 milyar lirayı bulduğu anlaşılıyor. Yi-
ne bu dönemde hükümetin resmi gaze-
telerde çıkan kadro ihdaslarından anla-
dığımız göre, 80 bin civarında yeni me-
mur tayini olmuştur. Gene bu dönemde
hükümet biliyorsunuz petrol konusunda
çok açık bir savurganlık politikasını de-
vam ettirdi. Bütün dünyada 15 TL. ci-
varında satılan benzini, 5.— TL. ile sat-
makta ısrar etti. Sekiz ayda sayın Hü-
kümet Başkanının kendi ifadesinden an-
ladığımız göre, ekonomi 14 milyarlık
bir fon kaybına uğradıktan sonra bir
ayarlamaya yapıldı, fakat yine tam yapılmadı.
Türkiye'nin başka hiçbir sorunu
yokmuş gibi bütçeye 12 ilâ 15 milyar
TL. civarında yük getireceği tahmin edi-
len bir tam gün yasası çıkarıldı. Kamu
iktisadi kuruluşlarının cari işlerindeki
açıkları telafi etmek yolunda herhangi
bir ciddi hareket yapılmadı, tedbir alın-
madı. Resmî gazetelere baktığımız za-
man hergün bir yeni gider için hükü-
metin kararname çıkardığı müşahade
ediliyor. Önümde 21 Ekim 1978 tarihli
bir Resmî Gazete var. Bunu ilginç ol-
ması bakımından sizlerin dikkatine arz-
zedeyim. Diyor ki hükümet kararında,
«Memurlara verilecek konut kredisi fa-
izi % 5 olarak tahakkuk ettirilir. Bu
faiz oranı ile yürürlükteki kanunlar ge-
reğince uygulanmakta olan cari faiz
oranı arasındaki fark bütçeden karşıla-
nır.» Yani, Türkiye hergün bir karar-
name ile zaten korkunç kabarmış du-
rumda olan bütçeye yeni bir masraf yük-
leyen bir tutum içine girmiştir. Aşlında
bu tutumun 1977'de eski hükümetin,

1976'da, eski hükümetin, 1975'de, yine eski hükümetin, 1974'de de CHP koalisyonu hükümetinin davranışından bir farkı yoktur. Bugünkü politik sistemimiz içinde bütün iktidarlar savurganlığı, devlet kesesinden sağa sola imkân dağıtmayı en rahat, en kolay yapabilecek, en çok rey getirme ümidi veren bir politika olarak kabul ediyorlar. Aslında hükümetlerin politikalarında hiçbir fark görmüyorum. Benim ümidim bu yıl yeni hükümetin işin vahametini idrak ederek ve önüne gelmiş fırsatı değerlendirerek ciddi tedbirler alma yoluna girmesi idi. Hükümet ne o fırsatı değerlendirmiş ne de yılbaşında ciddi tedbirler almıştır. Yarım yamalık aldığı tedbirlerden sonra, yolun açıldığını zannederek ciddiyetini sonraki aylarda daha da gevşetmiştir. Bunun sonucunu bu aylarda gördüğümüz gibi önümüzdeki dönemde de göreceğiz.

BAYKAL : Teşekkürler sayın Kurdaş. Sayın Hatiboğlu, aynı konuda sizin görüşlerinizi rica ediyorum.

HATİBOĞLU : Ben sözlerime bundan beş ay kadar önce Sayın Kurdaş'la beraber Banka Dergisindeki bir oturumdaki karşılıklı konuşmamızı hatırlatmakla başlamak istiyorum. Ben o günlerde fiyatların 1978 yılında asgari % 50 civarında artacağını söylemiştim. Fakat Kurdaş, aslında çok doğru olan bu düşüncenin bir sebeble doğru olamayacağını belirtmişlerdi. O da şu idi Sayın Kurdaş demişlerdir ki «Doğru söylüyorsunuz ama, biz devalüasyonu yapıp IMF'le anlaştıktan sonra onlar öyle sıkı tedbirler koyacaklardır ki, bu tedbirlerden hükümet kurtulamıyacağı için ben de sizin gibi düşünüyorum fakat bu seviyede enflasyon yüksek olamayacaktır bu sebeble.» Aradan beş ay geçti. Hem sayın Kurdaş haklı, hem ben haklıyım. Demek ki IMF sert tedbirler koymuş olmasına rağmen, kat'iyen hükümet bu tedbirleri dinlememiş. IMF'de gerekli şekilde meseleyi izliyememiş, yahuatta izleme ik-

tidarında olamamış ve sonuç buraya gelmiştir. Ben bu düşüncelerimi o günkü oturumda söylerken şu kanaatteydim, Türkiye ekonomisi enflasyona öyle bir alışmıştır, Türkiye ekonomisinin kurumları, yöneticileri ve bunun altında Türkiye ekonomisinin yapısı ancak büyük bir enflasyon sonucunda yaşılabilecek hale gelmiştir. O bakımdan hiçbir ümidim yoktu. Hükümetin 5-6 aydanberi tabikatını gördükten sonra şimdi karamsarlığım o günden de daha fazla artıyor. Yani artık IMF de kurtaramıyor Türkiye'yi, o havalara giriyoruz. Efendim ikinci olarak benden önce konuşan kıymetli meslektaşlarımızın belirttiği gibi aynı noktalara ben de temas etmek istiyorum. Çok açık bir şekilde belirtti sayın Kurdaş, dediklerine tamamen katılıyorum. Hakikaten yılbaşında yapılan devalüasyon % 30 düşük seviyede olmuştur, bir zamanlar % 100 devalüasyonu önermiştim. O zaman % 30 devalüasyon olduğunda bunun hiçbir işe yaramıyacağını söylemiştik. Ve o günden bugüne de aşağı yukarı devalüasyon % 50-60'lara geldi. İşin kötüsü yavaş yavaş yapıldığı için de hiçbir şeye yaramaz hale geldi. Şimdi ben üçüncü ve son olarak bu kısa görüşmemde temas etmek istediğim nokta şu: Sayın Başbakanın ve Başbakandan da çok mühlhem olan bir başyazarımızı belirttikleri gibi «IMF güçlüklerimizi artırıcı reçetelerle karşıımıza çıkmasını» diyorlar. Hemen onun altında başyazarımız «IMF haksızdır» diyor. Niçin haksızmış: Çünkü IMF bize para vermemiş ve biz de onun için kurtulamamışız bu sıkıntıdan. Yani IMF eğer bize para verseymiş bütün bu sıkıntı ve tedbirlere lüzum kalmadan Türkiye bu zorluktan kendini kurtarmış. Türkiye'de maalesef bu düşünce yerleştirilmiştir. Bu düşünce de Sayın Başbakanın düşüncesidir. Ve de bu düşünce Sayın başyazarın düşüncesidir. Türkiye'nin büyük iktisat üleması, Türkiye'de sesi duyurulan herkes bunu Türkiye'de her yerde yaymıştır, yerleşmiştir...

Türkiye'de şöyle bir düşünce vardır.

IMF nereye gitmişse orayı fakirleştirmiştir. IMF nereye gitmişse aynı reçetelerle gitmiştir. IMF'in her memleketin şartlarına uygun reçetesi yoktur. Tabii buna alışan kamu oyunundan da ancak bu sonuç beklenebilirdi. Aslında sayın Kurdaş o kadar iyi söyledi ki, IMF yapılıması gereken kadar dahi sıkı bir reçete vermemiştir. Yani olayın esasını IMF'in güçlükleri arttırıcı reçete vermesinden değil, IMF'in کافی güçlükleri araştırıcı reçete vermemesinden. Sayın arkadaşlarım mesele gayet açık. Bu kadar basit reçetelere Türkiye'nin kamuoyu karşı gelirken, bu kadar basit ve gerekli کافی olmyan reçetelere Türkiye'nin Başbakanı karşı gelirse IMF ne yapsın? Problemlerimiz son derecede zordur. Benim kanaatim odur ki, Türkiye'de problemlerimiz uzaktan yakından görülmemiştir, anlaşılmamıştır, bu şartlarda da çok söyledik burada, çok tartıştık, tedbirlerin ne olduğunu da kendimize göre biliyoruz, ama bütün bu konuşmalarımızın herhangi bir faydası olacağına da ben şahsen inanmıyorum.

Bir noktayı daha işaret etmek istiyorum. O da şu, dendi ki IMF bize daha fazla para verse idi bu meseleyi hallederdik. Tam aksi!. Eğer IMF bize daha fazla para verse idi o parayı da çarçur edecektik ve zorluklarımız şimdiki kadar iki, üç katı olarak karşımızda bulunacaktı. Çünkü bugüne kadar IMF ne vermişse, bugüne kadar sanırım ki dış borç olarak 5-6 yüz milyon dolarlık bir para bulunmuştur. Onların kullanılmasında ve bugüne kadar alınan tedbirler de doğru istikamette doğru hiçbir şey yapılmamıştır. O bakımdan çok ümit ediyorum ki bu defa meseleyi bugüne kadar hiç anlayamayan IMF'in, meseleyi birazcık daha anlaması ciddiyetini daha iyi takdir etmesi gerekir.

BAYKAL : Teşekkürler sayın Hatiboğlu. Sayın Torun aynı konuda sizin görüşlerinizi rica ediyorum lütfen.

TORUN : Efendim yeni hükümet ik-

tidara geldiği zaman başlıca ekonomik sorunlar konusundaki teşhiste aşağı yukarı tam bir ittifak vardı. Herkes hastahkların ne olduğu, hatta, nasıl tedavi edilmesi gerektiği konusunu ortak bir görüş içinde belirtmek imkânına sahipti. O kadar açıktı meselelerimiz. Üzerinde durulması gerekli ikinci nokta, hükümet iktidarı devraldığı zaman, gerek içerde, gerekse dışarda büyük bir kredi ile işbaşına gelmişti. Büyük bir ümitle ve bu işlerin altından kalkabileceği zannı ile gelmişti iktidara. Ve bu durumda kendisinden beklenen şeyleri ne kadar yapabildi? Ümitler ne kadar gerçekleşti? Gerçekleşmediyse neden gerçekleşmedi? Onları tartışıyoruz. Önce bizde burda ortak politikanın ne olması lazım geldiği konusunda anlaşılıyor. İstikrar politikası idi. Ama bu istikrar politikası telaffuz dahi edilmedi açıklıkla. İkincisi istikrar politikası önce bir çok tedavisi isteyen bir politikadır. Anı, sür'atli karar alacaksınız, derhal uygulayacaksınız. Bir operasyondur ve ondan sonra bir ihtimam politikasıdır. Herkesce beklenen devalüasyon bile üç ay beklendikten sonra beklenen nisbetler üzerinden aşağı yukarı gerçekleştirildi. Geçen zaman içinde alabildiğine spekülasyon yapıldı ve kararın geç alınmış olması etkenliğini geniş ölçüde zayıflatı. Ve sadece devalüasyon veya para operasyonları nihayet çok tedavisine giren şeylerdi. Ondandır asıl önemli olan devlet harcamalarında iş talebin kontrolünde, dış kaynakların sağlanmasında ve kullanılmasında, fiyatlarda alınacak olan tedbirler. Bu konuda genellikle çok yavaş işleyen bir mekanizma görüyoruz karşımızda. Bugün de halâ karar alındı, alınacak, alınmak üzere ve nihayet alındı denildiği zaman zaten herkes alınacak kararın etkisini yitirmesi için gerekli tedbirleri almış bulunuyor. Alınan kararlar ne kadar etken biçimde uygulanıyor bu da tartışmalı. Alınan kararlar da maalesef gerekli ciddiyetle uygulamadaki değişiklikler gözden geçirilmiyor. Bir de şu genel görüş var. Bir ya-

banacı gazete Türkiye'den ekonomik açıdan devletin görünümü hakkında yaptığı bir teşbih. Bu son derece geçerli maalesef. «Devlet gökyüzünde beslenip yeryüzünde sağlan bir inek.» Devlet yok olan birşeyi yaratma gücüne sahip olan bir varlık değildir. Devlet bu memlekette beslenir ve bu memlekette meyvelerini verir. Ama beslendiği kadar verir. Devlet kendisi kaynak yaratmaz. Devlet ayrı bir kaynağın istediği gibi vatandaşlarına ve istediği ölçülerde dağıtma gücüne sahip olan insanüstü veya yeryüzünde görülmeyen bir varlık değildir. Burada da devlet belli kaynakları alır ve bunları genel belli amaçlara göre kullanır. Konuya bu açıdan bakıldığında iç talebi kontrol etmek için ilk yapılması gereken şey vergi kanunlarının çıkarılması idi. Vergi kanunlarının çıkarılmasında da amaç mümkün olduğu kadar belli gelir sınıflarının bir kısmı gelirini devlete aktarmak ve bunu gene seçilmiş olan konularda kullanmaktı. Vergi kanunları üzerinde halâ «Ne olsun», «Ne olmasın», «Vergi kanunları değişikliği bir reform mudur? değil midir?» gibi tartışmalar devam etti. Ve bu güne kadar vergi kanunlarının çıkarılması imkânı hasıl olmadı. İkinci olarak devletin kendi harcamalarına hâkim olması lâzımdı. Burada ben olumlu olarak sadece taban fiyatlarının tesbitinde, birkaç istisna dışında, olumlu tedbirler alındığı kanaatindeyim. Ama, onun dışında devletin harcamalarında hiçbir disiplin göremiyoruz. Aksine biraz evvel, sayın Kurdaş'ın da belirttiği gibi, meselâ tam gün çalışma gibi, yeni memuriyetlerin ihdası ve bütçeden yeni harcamaların yapılması gibi eğilimlere girmiş olduğumu görüyoruz. Ve bir de şunu kabul etmek lâzım. Bizde bugüne kadar tatbikatı İktisadi Devlet Teşekküllerinin fiyatları piyasa fiyatlarını uzaktan ve oldukça gecikmeli takip etmeye mahkûm gibi bir anlayış vardır.

Halbuki verginin bir diğer alternatifi gibi bunlar da kullanılabilir idi. Ama bu-

gün kullanma imkânı geçte olsa kaybedilmiştir. Başta petrol ithal mallarının fiyatları geniş ölçüde pahalılaştırılmalı idi. Başta petrol olmak üzere. Aksine teşvik edilmiştir. Binaenaleyh iç kaynakların kullanımını disiplin altına almak özellikle iç talebi kısıtlamak konusunda tedbirler alma dilediği gibi uygulamayı başarılı demeye imkân yok. Dış kaynak sağlamak sorununa gelince: Gerçekten bugüne kadar ciddi bir ilâve dış kaynak sağlanamamıştır. Sadece beyanat verilmiş. Buna mukabil belki dış borçların ödenmemesinin mevzuata ve anlaşmalara göre sağlanması gerçekleştirilmiştir. Sadece borç geciktirmekle, borç ödemenin geciktirilmesi ile kaynak sağlamak bahis konusu olamaz. Buna mukabil meselâ ihracatın artırılması konusunda ortak bir görüş var fakat yapılan hiçbir şey yoktur. İhracat eğer şu hadlere çıkmışsa bunun bir kısmı da iç piyasada bazı malların talebinin azaltılmasından ileri gelmektedir. Ve bugün ihracat Merkez Bankası muamelelerinde yalnız üç aylık gecikmeli ödeme imkânına sahip olmaktadır. Binaenaleyh Türkiye'de ihracatçı bir bakıma vadeli satış yapmak durumundadır.

İhracatı teşvik konusunda alınan tedbirlere baktığımız zaman geçen sene taahhüt edilen ihracatın % 100'ü kadar belgeli ihracat kredisi veriliyordu. Bu sene bu % 75 olarak tahsis edilir, yapılan tahsisin % 75 i de reeskonta kabul edilir. Bankalar geri kalanını kendi kaynaklarından karşılayacaklardır. Binaenaleyh, ihracatın finansmanında dahi önemli nisbette bir pahalılaştırma ortaya çıkmıştır. Ve kredi kontrolü yapılmak istenmiştir. Biraz evvel tesbit ettiğimiz gibi gerçekten likitidede önemli sonuçlar alınmıştır veya başarı denilecek sonuçlar alınmıştır. Ama kontrol edilen krediler hangileridir. Birinci derecede kontrol edilen krediler ihracata tahsis edilmiş olan kredilerdir. Çünkü çok kolay kısıtlanabilir. Bunlar belirli sürede

otomatik olarak kapatılabilir. kapatıldıktan sonra verilmesi yeni bir muameleye tabidir. Halbuki diğer kredilerin bir kısmı donmuştur. Bankacılık sistemi bunları tahsil edemez kolay kolay. Merkez Bankası bankalardan kolay kolay limit düşürmesi veya limitleri kısıtlamak suretiyle onların kredilerini kontrol edemez. Neticede Türkiye'de 1978'de en çok kısıtlamaya tabi tutulan krediler ihracata tahsis edilen kredilerdir. Bir taraftan ihracat bedellerinin tahsilinin gecikmesi, diğer taraftan ihracatın finansmanındaki güçlükler. Vadeli satış bahiskonusu değildir ihracatta. Bu tahsilâtin Bürokratik işlemler dolayısıyla gereksiz yere gecikmiş olması ihracat yapmayı son derece pahalı bir hale getirmiştir. Ben birkaç örnek vereyim:

İsrail'e yapılan bir ihracatın bedeli İsrail'deki ithalâtçının yaptığı ödemeden 14 ay sonra tahsil edilebilmiştir. Irak'a yapılan ihracatın bedelleri 6 ilâ 8 ay sonra tahsil edilebilmiştir. Bunların nedenleri ise yapılan ihracat bedellerinin dışarda devletin borçlarına ve Merkez Bankası'nın borçlarına mahsub edilmiş olmasıdır. Devletin borçlarının ödenmiş olması ihracat bedeliyle ihracatçıyı cezalandırmıştır ve bu ödemenin bütün mali külfeti ihracatçıya yüklenmiştir.

Bu da gösteriyor ki teşvik edilmesi istenmesine ve bütün teşvik edilme gayretleri ve beyanlarına rağmen ihracat teşvik edilememektedir.

Bir başka önemli olaydan söz edeyim. Uzun süre Suriye - Irak hududunun kapalı kalması bizim Irak'a yapacağımız ihracatı tamamen önlemiştir. Sırf bu ulaştırma meselesinin çözümlememiş olmasından dolayı. Hattâ o kadar ki, Irak'a sevkedilen vagonlar Suriye sınırında beklemiş ve Suriye'den tekrar ihracatı yapan kişinin bunu alıp kendi imkânları ile kendi depolarına getirmesi istenmiştir. Bu şartlar altında ihracat yapmak gayet tabii olarak son

derece güç bir problem haline gelmiştir. Bütün bunlar netice itibariyle ihracatı teşvik edememiz, yeni kaynak bulamamak, iç talebi kontrol edememek ve aksine bazı harcamaları teşvik etmek gibi tutumlarla istikrar politikasından beklenen tedbirlerin tamamiyle tersi ve enflasyonu kamçılayıcı nedenlerinin ortaya çıkmasına sebep olan bir tutum içine girmemizi sağlamıştır. Sonuçta bugün içinde yaşadığımız şartlar istikrar politikası için gerekli psikolojik şartların tamamının kaybolduğunu göstermektedir. Nitekim biraz evvel okuduğumuz fiyat artış oranlarını psikolojik açıdan fiyatlara aksettiren altın fiyatlarıyla karşılaştırsak altın fiyatlarındaki artış son bir yılda % 150'dir. Diğer fiyatlarda çeşitli endekslerde % 50 civarında görülen bu fiyat artışları altın fiyatlarındaki % 150 olmuştur. Bu psikolojik faktörlerin tamamiyle tersine döndüğünü gösteren bir delildir. Hiçbir reel sebebi yoktur ama bekleyişler tersine ve karamsarlığa dönmüştür. Bunları yeni bir operasyon ve yeni bir şokla tekrar tersine çevirmedikçe kolay kolay istikrar politikasını ayakta tutmağa imkân olmadığı kanaatindeyim.

BAYKAL : Teşekkürler sayın Torun. Sayın Aysan sizden rica edeceğim aynı konudaki görüşlerinizi.

AYSAN : Ekonomi için en tehlikeli şeylerden biri bu karamsarlık. Ben de dahil olmak üzere herkeste gittikçe artan bir karamsarlık var. Ancak ekonomimizin içinde bulunduğu çıkmazın nedenleri gözden geçirildiğinde nedenlerin çok basit olduğu meydana çıkmakta ve bu durum ilerisi için bana ümit vermektedir. Onun için bundan sonraki konuşmalarımızda bundan sonra alınacak önlemler konusunu ortaya koyalım. Sınai üretimdeki düşüklük bizi uzun yıllar meşgul edecek gibi görünür. Bu tıkanma noktasına nasıl geldik? Nedenler çok basittir bence. Son hükümet de eski hükümetlerin işlediği bir hatayı

tekrar etmiştir. Bu hata düzeltilmeden ekonominin gideceği bir yer yoktur. Yani, birinci neden ekonominin ayarlanması, plânlanması, programlanması için kullanılan uzmanların son derece yetersiz oluşudur. Önümde 4 beş yıllık plân taslağı var. 1979 için bazı rakamlar var. Bir uzman açısından baktığınız zaman korkuyor, İnşallah bunu yapmağa çalışmazlar diyorsunuz. Gayri safi milli hâsılanın burada söylendiği gibi % 24.5 u oranında yatırım yapmağa çalışırsanız gelecek sene en az 100-150 milyar lira para basmanız lazımdır. «Bunu bir uzmanlar heyeti nasıl ortaya koyar?» ben bir türlü anlıyamıyorum!.. Tekrar tekrar söylüyor ve yazıyorum. Aynı belgenin içinde başka bir sayfada şu ibare var. Aynen okuyorum: «Kısa vadeli borç birikimi ortaya çıkmıştır. Böylelikle 31 Aralık 1977 tarihinde dövizle ödemesi gereken dış borçlar, 4 milyar 409 milyon doları fiilen kullanılmış. 2 milyar 755 milyon doları da henüz kullanılmayan borç olarak toplam 7 milyar 165 milyon dolara ulaşmıştır.»

Son cümle çok enteresant: «Bunların faizleri de 3 milyar 70 milyon doları bulmaktadır». Şimdi tabii uzman bunu böyle yazmaz. Bir uzmanın bunu böyle yazması için ya uzmanlık bilmemesi, ya da kasıt olması gerekir. Bu faiz gelecek seneki faiz midir? Bu faiz bütün borçların ömrü boyunca faizi midir? Nedir? Belirtilmiş değil. Ama ben diyorum ki, eğer bu 3 milyar dolar yıllık tutar ise, 1979 yılında artık üretim yapılamıyacak demektir. Çünkü bütün ihracatınız 2 milyar dolar. Gelecek sene de olsun 2,5 milyar dolar. Böyle büyük bir tehlike varken, ben % 24,5 yatırım hızının kabul edilmesini bir uzmana yakıştıramıyorum.

İkinci bir konu da şu: Bu hükümet bazı yöneticiler getirdi. Çok önemli adamları önemli yerlere tayin etti. Bunların hepsi değişiyor şimdi sıra ile. 4-5 tane önemli genel müdür gitmiştir. Belki yakın bir gelecekte onlar da değişecektir. Sırf yönetici değiştirilmesi bir is-

tikrar programında kabul edilemeyecek bir şeydir. Ya bu ayrılan arkadaşlar, ya hükümet haklıdır. Ben ayrılan arkadaşlar konusunda kişisel yargımı söylemiyorum, ancak istikrar programının başarılı olabilmesi için, istikrarlı yöneticilere ihtiyaç vardır. Yani programı kabul etmiş, hükümetin tedbirlerini istikrara götürecektir yöneticilere ihtiyaç vardır ve bu yöneticilerin henüz bulunamamış olduğu görülmektedir. Benim kişisel kanaatim odur ki, Türkiye'de vardır bu yöneticiler. Bir başka neden de ekonomik politikamızın her tarafının çelişkili oluşudur. Sadece ihracatta değil, sanayileşmede de çelişkiler var, ekonomi ile ilgili bütün politikalar birbiri ile çelişkilidir. Ben geçmişte, 1976 yılında yazmıştım bunu. Sıradan bizim ekonomik politikalara bakarsanız hep birbiri ile çelişkili. Çalışan bu uzman arkadaşların ve yöneticilerin ekonomiyi istikrara götürebilmek için bu politikadaki çelişkileri ortadan kaldırmaları lazımdır. Üçüncü neden hükümetin ekonomik modelinin henüz bilinmeyiştir. Diğer hükümetlerin ekonomik modelini de bilemezdik. Ama bir istikrar çabası içinde böyle bir modelin belirlenmesine gerçekten büyük ihtiyaç vardır. Bu modelden esas itibarıyla kastım özel kesim işletmelerinin payının ne olacağıdır. Devlet işletmelerinin payı ne olacaktır? Şimdi plân taslağına bakıyorsunuz kamu kesiminin yatırımları gittikçe hızlanıyor, toplam yatırımlar içindeki kamunun payı % 65'e kadar yükseliyor. Burada önemli olan husus ekonominin birçok yerinde verilen bağımsız türden kararlardır. Bu bağımsız kararları verirken insanların bunu kesinlikle bilmesi lazımdır. Şimdi bir de hızlı enflasyon ve döviz darboğazı içindeki ekonomide bunun tesbit edilmesinde büyük yarar vardır. Çünkü yatırımlardan bekliyoruz kalkınmayı, yatırımlardan bekliyoruz enflasyonun sınırlandırılmasını. Böyle olunca uzun sürede randıman verecek yatırımların işletmecisi açısından plânlanması, yatırımın yapılması nema-

nın alınması 4. beş yıllık plân süresinde böyle bir modelin tayin edilmesine ihtiyaç duyuluyor. Dördüncü meseleye gelince: Enflasyonda mücadeleyi iki türlü yapıyor hükümet 1. Ücretleri enflasyon oranında arttırırım. 2. Fiyat denetimi yapalım. Ne kadar krediyi tahdit edeceğiz? Para basmayı nasıl yavaşlatacağız? Bunlar yürütmüyor. Bazı nedenlerle yürütmüyor.

Fiyat denetiminin enflasyonu sınırlama konusunda hiçbir rolü olmadığı burada çok söylenmiştir, halâ hükümet bunda vakit kaybediyor. İki gün evvelden itibaren başladı, gündelik gazetelerde okuyoruz: «bilmem hangi malın perakende fiyatını tespit ediyor hükümet.»

Nasil olur bu ben bilemiyorum ve de orada ilân edilen fiyatların hiçbirisi cari değil perakende veya toptan düzeyde. Onun için bu iki ümidin de kırılması lazımdır. Ben bugün bir ücretli olarak, enflasyonun durmasını ücretimin artmasına tercih ederim. Böyle bir tercih ortada görülüyor. Çok hızlı fiyat artışları. İşte sözünü ettiğiniz full-time kanunları. Bu kanunların temelinde ücret artırma vardır. Bunu bile hükümetimiz ortaya çıkarmamıştır. Şimdi üniversiteler için full-time geliyor. Amaç öğretim üyelerinin ücretlerini arttırmaktır. Ben de bir öğretim üyesiyim.

Ama ben artmasını diyorum. Artmasını fakat enflasyon dursun diyorum. Çünkü bunun sonu rejime kadar gelip dayanır. Birçok yatırımın fiili sürati, hızı, düşmüştür. Ödenek yokluğu yüzünden. Fakat henüz yürürlükte olan yatırım projelerinin, gözden geçirilmesi ile bitmesine yaklaşmış projelere öncelik verilerek bir kısmını da tamamen durdurma işlemi yapılmamıştır. Bir istikrar programının temel unsurlarından biridir bence bu. Bu seçme, yada bu bilgi bende yoktur. Ama elimde önemli bilgiler var. Ödenek nereye gelirse oraya harcama yapılıyor. Bir başka önemli so-

run da ekonomik sorunlar sanki politik kararlarla çözülebirmiş gibi, politik bazı kararların alınmasıdır. Hepimizin bildiği gibi, bu ekonomik sorunlarda her bilim dalında olduğu gibi ekonomide de alınacak kararların bazı bilimsel veriler, formüllere, hattâ mekanik bazı şeylere dayanması gerektirir. Bu mesele tamamen gözden uzak tutulmuş görünüyor. Halbuki politika ne karar vermişse uzman ve yönetici ona uymuştur. Politika ile ekonomik istikrar gelir zannediyorlar. Gelmez. İstikrar programının tedbiri ekonominin içindedir. Ekonomik kararlarla gelir o. Onu da en iyi uzmanlar verir. Bu yapılmadığı için de çözümlenemiyor ekonomik sorunlarımız.

BAYKAL : Çok teşekkürler sayın Aysan. Sayın Gönensay aynı konuda sizin görüşlerinizi rica edeyim.

GÖNENSAY : Ben de sayın Aysan'ın değindiği uzmanlar konusundan başlayarak meseleye gireyim. Gerçekten 4. beş yıllık plân çok talihsiz bir plân olmuştur. Çünkü Türk ekonomisinin dışardan beklediği yeni kredi finansman imkânları, taze para, yani bizi bu darboğazdan çıkartacak olan para aslında biraz da Türk ekonomisinin ileride ne olacağına bağlıdır. Yani dışardan Türk ekonomisinin ne olacağı konusundaki görüntüye bağlıdır. Borçlarını 7 sene vade ile erteliyecek olanlar veya 7 sene 8 sene vade ile taze para verecek olanlar IMF'nin baktığı ufuğun biraz daha ötesine bakarlar. IMF daha kısa vadeli bir istikrar programıyla ilgilidir. Bu programda başarı sağlansa bile uzun vadeli kredi verecek kuruluşların daha ileriye baktıkları aradıkları bazı şeyler vardır. Bizde 4. beş yıllık plândan o talihsiz plândan o konuda o kadar çeliksiz, temel problemlerimizi halletmekle tamamen zıt olan o kadar çok sevler sövlenmiş ve o kadar çok sevler sevinmişdir ki Türk ekonomisinin geleceği ile ilgili tek belge 4. beş yıllık plândır. Onu okuduğu zaman herkeste Mustafa

Aysan gibi maalesef şaşırmıştır ve şaşırılmamasına da imkân yoktur. O 4. beş yıllık plân büyük bir talihsizlik olmuştur. Uygulanması imkânı yoktur. Çelişkilerle dolu ve bilgisizce hazırlanmış bir plândır. Bence bugün Türk ekonomisi için en acil tedbir bu plânı iptal etmek, rafa kaldırmak ve belki bir iki senelik bir istikrar programından sonra tekrar bir plân düşünmektir. Başka bir deyimle Türk ekonomisinde bugün yapılacak olan en hayırlı şey, o plânı unutmak ve rafa kaldırmaktır. Benim kanaatim budur. Şimdi kısa vadeli meselelere değinelim. «IMF»le girilen istikrar programı, getirilen taahhütler, yanlış ve doğru olan kısımları. Kısmen bazı yerlerde başarıya ulaşılmıştır bu istikrar programı çerçevesinde. Yani IMF'in koyduğu hedefler içinde kalınmıştır, ancak hedefler baştan yanlış seçilmiş olduğu için, onun içinde kalınmasının da Türkiye ekonomisine zararı olmuştur. Onun dışında en önemli temel noktalarda da bu taahhütler ve programın esasları yerine getirilememiştir. Evvela basından alalım. % 20'lik bir enflasyon plânlanmıştır 1978 yılı için. Bunu IMF'in empoze ettiğini zannetmiyorum. Bu zannediyorum bizden müphem olarak geldi. Yani biz % 20'ye indiririz dedik enflasyonu 1978'de. Bir ke-re temel hata burada yapılmıştır. Bu 1977'den sonra bir yıl içinde % 50 oranında enflasyonu düşürmek demektir ki bu mümkün değildir. Ama enflasyon hedefi % 20 olarak seçilince IMF'in Merkez Bankası limitleri sınırları vs. Hepsi % 20 enflasyona göre hesaplanmıştır ve kredi dilimlerini alabilmek için Merkez Bankası da bu limitlerin içinde kalmağa mecbur kalmıştır. Hakikaten Ekim sonu itibariyle aşağı yukarı bu limitlerin içindedir. Kamu kredileri 181 milyar lira olması lazımdır 185'dir. Ama Meyak kesintisinden ilgili şüpheli bir durum var IMF onu kabul ederse sorun yoktur. Meselâ IMF rezerv parası artışını 1978 yılında % 30 olarak görüyor. Bugün % 30'a varmıştır artış.

Yani, önümüzdeki iki ay çok aşırı bir sıkışma göze alırsa Merkez Bankası IMF'in hedefine orada da uymuş olacaktır. Ama enflasyon nedeni yanlış seçildiği için, enflasyon % 20 değil % 40'a fırladı ve sene sonunda % 40'ı da aşacağı için bu para kredi kısıtlaması ekonomide istikrar değil, istikrarsızlık yaratacak bir kısıtlama olmuştur. Yani ani bir kriz yaratmıştır. Bir taraftan ithalâtın kısıtlanması da bunu körüklemiştir. Orada hatalar vardır. Bir kere bu limitlerin düzeltilmesi yoluna ve daha tedrici bir istikrar programına gitmek lazımdır. Bu kadar ani istikrar programları aslında istikrarsızlığa sebep olurlar çünkü herşey kontrolde çıkar. Diğer konu da ihracatın kârlılığının devamlı düşmesi, iç piyasada satışların kârlılığının devamlı artması ve bunun düzeltilmesiydi. Bunun düzeltilmesi, bunun anahtarı da Kambiyo politikasında, devalüasyonlarda yatıyordu. 1978'in başında Türk lirası aşağı yukarı ortalama olarak hesapladığımız zaman, % 30 bir devalüasyona uğraması lazımdı. Bu Mart'da aşağı yukarı yaklaşık olarak yapıldı. Fakat asıl IMF'in önerileri programı içerisinde esnek bir kambiyo kuru politikasına geçilmesi vardı. Bu bir türlü yapılamadı. Çapraz kur ayarlamaları bile son aylara kadar geciktirildi şimdi de sadece çapraz kur ayarlamasında kalınıyor, ondan ileri gidilmiyor. Halbuki bugün gene o gündün bugüne değişmeler hesap edilirse bugün Türk lirası gene dolar dahil olmak üzere % 30 bir fazla değerlendirilmiş durumdadır. Yani % 30 bir devalüasyon lazımdır. Ama bu esnek kambiyo sisteminden istifade edilir. Bu yapılamadı, taahhütlerin dışına cıkdı ve tabii dış ticaret, özellikle ihracatın gelişmemesi, izlediğimiz kadartı ile gelişmemesinin en önemli sebeplerinden biri bu çünkü iç piyasaya satışların kârlılığı halâ ihracat kârlılığının üstünde sevretmeye devam ediyor. Bunu bir türlü düzeltemiyoruz. Diğer bir önemli nokta da enflasyonun temel sebebi olan kamu sek-

törünün. kamu iktisadi teşebbüslerinin açıkları ve bunun Merkez Bankası'nın üzerindeki yüküdür. Bu konuda hiçbir şey yapılmadı. Bu konuda temel çözüm bekleniyordu Türk ekonomisinden. Bu konuda hiçbir şey yapılmadığı için şimdilik bu kredi limitlerinin içerisinde ekonomi bogulsa bile bu kamu iktisadi teşebbüslerinin potansiyel yükü devamı olarak Türk ekonomisinin üzerinde duruyor ve ilerisi için büyük bir enflasyon tehlikesi olmağa devam ediyor.

BAYKAL : Türk ekonomisinin sorunları çeşitli yönleri ile siz sayın konuşmacılar tarafından belirtildi. Şimdi de bu sorunlar, bu problemlerle ilgili olarak alınması gereken önlemler neler olmalıdır? sorusu ile ilgili görüşlerinizi rica ediyorum İzinizle önce sayın Kurdaş'dan başlayalım. Sayın Kurdaş bu problemler muvacehesinde sizce alınması gereken önlemler neler olmalıdır?

KURDAŞ : Sayın Baykal önce bugüne kadar yapılan istikrar programının başarısızlığının hassas noktasını belirtmek istiyorum. Bu istikrar programının ana hatası başlangıçta devalüasyonun çok düşük tutulmuş olmasıdır. Size bir benzetiş yapayım. Bir kap var. Bu kaba bir çeşmeden su akıyor ve kap taşmaktadır. Taşmayı dış ödemelerdeki açık olarak kabul edin akan suyu da enflasyonu besleyen kaynaklar. Dış ödemelerdeki açığı durdurmak için eğer kabın kenarlarını bir santim yükseltirseniz ilk yapacağınız şey akan suyun, yani enflasyonun kaynaklarını derhal kısmanızdır. Ama eğer bu kabın kenarını ciddi yükseltirseniz, benzetiş olarak bir santim yerine 10 santim, yani ciddi bir kur ayarlaması yaparsanız enflasyonu daha yavaş kısıabilirsiniz. Para fonunun bu programdaki hatası bence bir takım politik nedenler. Bu hatalı bir istikrar programını reddetmemiş olmasıdır. Ecevit hükümetinin istikrar programı zannedirim Para Fonu'ndaki ciddi uzmanlarca da çok hatalı bir program olarak değerlendirilmiştir. Para Fonu başlan-

ğıçta çok düşük bir devalüasyona rıza gösterdi. Çünkü Türkiye'de devalüasyon umacıdır. Yeni politikacılar da eskilerinden farklı değildir. Bunu zorlamışlardır. Ecevit hükümeti yeni hükümet olarak, yüksek bir devalüasyonun kendisine yüklenmesinin sakıncalarını belirterek Para Fonu'nu, hatalı, bile bile hatalı kesin yetersiz bir devalüasyona razı etmiştir. Aslında çok şiddetli bir enflasyondan geçmiş, büyük dış ödeme açıklarını görmüş, büyük dış borç yükü altında bir ekonomide devalüasyon yapılırken yalnız dün değil, yalnız bugün değil, geleceğin ihtiyacını da düşünülerek yüksek oranlar tutturulurdu. Bu yapılmamıştır. Devalüasyon düşük oranda yapılırken da Para Fonu merburen dış ödemelerdeki gelecek açıkları baskıyı azaltabilmek için, moneter tedbirlere, moneter tavanlara, düşük rakamlar koymuştur. Sert davranmıştır. Eğer daha yüksek bir devalüasyon olsaydı moneter genişlemede biraz daha latitüt olurdu. Fakat hükümet bu devalüasyon kararı ve istikrar programından sonra da, bu defa önünün açıldığını tahmin ederek, «Para Fonu bize yeşil ışık yaktı, nâsılsa dışardan yardım alacağız, bu seneyi geçireceğiz, önümüzdeki seneye de Allah kerimdir» düşüncesiyle bu defa bütün moneter sınırları zorlayan hareketlere girişmiştir. Bütçe 110 milyar ek ödenekle birden kabarmış, 80 bin yeni memur tayin edilmiş, tam gün namı altında doktorlara para yağdırılmış, petrol politikasında hatalar yapılmıştır. Tabii bu çıkmaz politika çerçevesinde düşük bir devalüasyon, sert moneter tavanlar öbür taraftan da devam eden devlet kesiminin büyük israfı karşısında, durumu kısmen telâfi için özel kesim sıkılmıştır. Çeşitli tedbirlerle özel kesimin likiditesi iyice daraltılmıştır. Ama devlet kesiminin büyük oranda artan savurganlığı, Türkiye ekonomisini bir taraftan şiddetli bir enflasyon, bir taraftan stagnation, reel üretim artışında bir durgunluk ve dış ödemelerde de-

vamlı bir tazyik halinde tutmaya yetmiştir. Türkiye bu durumdan çıkabilir mi? Benim kanaatime çıkabilir. Hükümet Ocak'ta yapmadığını şimdi yaparsa, ciddi tedbirler alırsa. Amma hükümet Para Fonu kendisinden ciddi tedbir almasını isteyince suçu Para Fonu'na yüklemek yolunu yeğliyor. Türkiye'de bu alışılmış bir nuydur suçu hep kenedinden başkasına yüklemek. Türkiye geri kalmamıştır. Geri bırakılmıştır gibi. Para Fonu daima tüketimin, yatırımın kısılmasını ister, resesiyon ister, o şekilde ekonomiyi dengeye getirmek ister iddiası ile hükümetler ciddi tedbir almamanın suçunu Para Fonu'na yüklemek istiyor. Bir de şimdi «Para Fonu kalkınma hızını düşürmek istiyor» gibi bir iddia ileri sürülüyor. Sanki bütçeyi 264 milyondan 380 milyara çıkararak, sanki 80 bin yeni memur alan, sanki iktisadi devlet teşekküllerindeki araba ordusundan bir arabayı bile servisten çıkarmayan, sanki iktisadi devlet teşekküllerinin fiyatlarını piyasanın % 50 gerisinde tutmaya devam eden, 15 lira-lık petrolü 5'e satan, memurların ev yapımı için bile bütçeden, bu şartlar altında yeni ödenekler vermeyi kabul eden bu hükümet değilmiş de bunun suçlusunu Para Fonu imiş gibi şimdi bütün suçu Para Fonu'na yüklemek istemektedir. Çok yanlış, sonuçta vermeyecek bir davranıştır. Aslında kanaatim sudur. Türkiye bugünkü koşullarda devam ederse, önümüzdeki sene Türkiye'de özellikle özel kesimin bütün yatırım hamlesi duracaktır. Çünkü, kritik bir yatırımda % 5 bir dış component olsa bile bu getirilemeyecek, ithal olunamayacaktır. Aynı zamanda özel kesimin hammadde, yedek parça, ara malı stokları bittiğinden özel kesimde üretim ciddi sıkıntılara uğrayacaktır. Aynı şekilde devlet kesiminde de uğramaya devam edecektir. Fiyatlar çok hızlı yükselecektir ve bugünkü zorluklar önümüzdeki sene çok daha vahim olarak devam edecektir. Ankara'da politikacılara şunu söyledim. Ben bugünkü anarşiyi toplu-

mun % 1 lunatic fringinin eseri kabul ediyorum. Ama önümüzdeki senin fabrikalar kapanır, organize işçi sokaka dokülürse işte Türkiye'de o zaman anarşi kütelere inecektir. Bu tehlike önümüzdeki sene için vardır. Bu şartlar altında Para Fonu'nu itham edip, kendi kusurumuzu kendi günahımızı elaleme yüklemekten vaz geçmeli, takkeyi önümüze koymalıyız gereken tedbirleri almamızdır. Bu takdirde alınabilecek tedbirler kendiliğinden ortaya çıkar. Türkiye önümüzdeki sene alacağı tedbirlerle hem makro dengesini iyi kötü düzlüğe doğru iter, hem de kalkınma hızında zannedildiği kadar sıfırla yetinme zorunluğunda kalmaz. Türkiye yatırımlarını azaltsa dahi önümüzdeki sene; tabii en büyük azaltma tüketimde yapılmalıdır; Türkiye'de büyük bir kullanılmamış kapasite olacaktır. Yani Türkiye makro dengesini iade etse, ihracata çok ciddi bir kur politikası ile, bütün bürokratik saçmalıkları kenara atarak, bütün imkânları emrine vererek ihracatı tam ön açsa Türkiye bir taraftan da tüketimi kısma ithalâtın açılması oranında atıl kapasiteler kullanılarak milli gelirde makul bir artış hızı korunabilir. Halâ, bakın petrol fiyatları sözde islâh edildi; fiyatlar arttırıldı. Fakat apartmanların yakacağı fuel-oil'e en az zam yapıldı. Sanayiine, fuel-oil'ine de az zam yapıldı. Buna hiç gerek yoktu. Yani aynı saçmalıklar hafif de olsa devam ediyor. Benzinin fiyatını 12 yerine niye 15 yapmazsınız? Türkiye alacağı tedbirlerle önümüzdeki sene bir düzlüğe çıkabilir. Düzlüğe çıkmaktan şunu kast ediyorum. Türkiye birdenbire % 10'un altına bir enflasyon oranına düşermez tabii. Fakat fiyat artışlarını çok büyük ölçüde disipline edebilir. Hele devlet her aldığı memurun topluma bir yük getirdiğini, Maliye Bakanlığı her gizli hesapla verdiği ek ödeneğin kendisine hükümet içinde bir otorite sağlasa bile, milletin başına belâ getirdiğini anlasın; İktisadi Devlet Teşekküllerinde büyük sorumsuzluklardan biraz ric'at edilsin,

Türk ekonomisi aslında dünyanın en güçlü ekonomilerinden biri. Bu ekonomide her türlü güç var. Bugünkü sefaletimiz kendi eserimiz, kendi akılsızlığımız, kendi cehaletimizin eseridir. Bundan kurtulmaya imkân var. Bedbiniğe kapılmıyalım ilerisi için. Türkiye kurulmuş büyük kapasitesi ile yatırımlarını bir süre azaltsa dahi, ki ona da gerek kalmayabilir, tüketimi sınırlayacak ciddi bir istikrar programı ile Türkiye kalkınma hızını bir süre daha devam ettirebilir. Ve makro dengeyi yani fiyat dengesini, dış ödemeler dengesini de idare edilebilir hacimlere getirebilir. Son bir noktaya sayın Aysan değindi. Ben de değinmek isterim. Benim kanaatimce bugünkü politik düzen içinde, bugünkü politik kadroların elinde Türkiye'de ekonomik politika aynı hatalar içinde bocalayıp durmaktadır. belki de bocalayıp duracaktır. Bu hükümet bu sene ekonomik politikada başlangıçta ürkekliği, bilgisizliği ile vahim hatalar yaptıktan, hatalarının oranını arttırdıktan sonra şimdi suçu bir taraftan Milletlerarası Para Fonu'na, milletlerarası kapitalizme, bir taraftan da içerde iş adamına yüklemek peşindedir. Ekonomik politikada bütün bu hataları yapan bir hükümet, fiyatları bu defa polis değeneği ile kontrole kalkıyor. Son günlerde iç ve dış ticareti düzenlemeye dair bir tasarı hazırlamışlar O tasarı kanunlaşırsa Türkiye'de ileride hükümetlerin keyfi davranışlarını en saçma kararları almalarını, en saçma kararlarını adeta halkı birbirine düşürerek örtmeye kalkmalarına önliyecek bunu azaltacak en ufak bir mani kalmıyacaktır. Şimdi bizim her zaman savunduğumuz teze geleyim. Ben Türkiye'de bilimsel bir ekonomik politika ile önümüzdeki yıl Türkiye'nin düzlüğe girebileceğini burada bedbin olmaya gerek olmadığını her zaman olduğu gibi şimdide belirtmek isterim. Yeterki politik kadrolarda o anlayış olsun. Uzman da bulunur. Gerçi bugünkü hükümetin etrafında bir sürü saçmalığa reçete veren uzman var. Fakat

ciddi bir yola girseler doğru dürlük uzman da bulunur.

BAYKAL — Teşekkürler Sayın Kurdeş. Sayın Hatiboğlu'nu önlemler konusunda sizin de görüşlerinizi rica edeyim.

HATİBOĞLU — Benden önce konuşan meslekdaşlarım o derecede mükemmel, açık ve anlamlı konuşular ki benim için yapılabilecek en güzel şey bunların hepsini yürekten tasvip ettiğimi söylemek, ayrıca bu görüşlerin mümkün olduğu kadar Türkiye'de işitilebilmesini dilemek olacaktır. Fakat bunlara bir iki noktayı da eklemek istiyorum. Efendim şimdiye kadar bizim konuşmalarında pek üzerinde durulmadı, aslında bunu söylemek te Türkiye'de çok zor birşey, Türkiye'de yaşama, nefes alma olanağını dahi kaldıracak bir şeyden bahsedeceğim. Ücretlerin (Devlet memurlarının yahut özel sektörünüyüksək seviyedeki ücretlerini demiyorum) organize sendikaların sağladığı ücretlerin büyük ölçüde kısılmasından işe başlamak lüzum geliyor. Küçük bir anımı anlatayım. Benim bu İngilizce ve Türkçe kitabımı çok önemli bir politikacıya vermiştim bir miktar okuması, bana «peki bunları yazdın ne demek istiyorsun sen?» dedi. «Tedbiri nedir bunun?» «Ne yapacağız?» dedi. «Galiba güzel birşeyler yazmışsın» dedi. «Organize işçi kesiminde büyük ölçüde ücret sınırlandırılması ile işe başlayacağız» dedim. Ondan sonra birçok söylüyeceklerim vardı. Onları dinlemedi. «Yani sen bu iki kitabı bunları söylemek için mi yazdın?» dedi. «Evet» dedim. Ha dedi «hiç bu konulara lüzum yok. çünkü böyle şey Türkiye'de olmaz», dedi. Bu çok önemli bir noktadır. Tabii buna işçi kesiminden önemli itirazlar gelecektir, ama bu konuda kamuoyu yapmak, Hükümeti inandırmak lüzum gelir. Bu çok önemli bir olaydır. Temas etmek istediğim ikinci mesele bu kalkınma hızının sifra indirilmesi, durdurulması hatta eksiye getirilmesi meselesidir. Aslında bu çok önemli bir olay ve bunu umumiyetle Türkiye'de gözden ka-

çırıyoruz. Geçmiş yıllardaki kalkınma hızı yani son 26 - 27 senedenberi tutturduğumuz ortalama 6.1 oranındaki kalkınma hızı şişirilmiş bir kalkınma hızıdır. Yani bunun benim hesaplarıma göre, Türkiye'deki milli gelirin şimdiki seviyesi ilinen bulunduğu % 40 gerisinde bulunması lâzım gelmektedir. Yani kalkınma hızı dursun derken ben Sayın Kurdaşla tamamen hamfikirim. Aslında belki kalkınma hızı ekşi 3, 5 veya ekşi 7 olacak hatta ekşi 10 olacak, hatta 3 sene 4 sene arka arkaya olacak fakat aslında Türkiye'nin istikbali bakımından, Türkiye'nin ekonomisinin yarırlılığı bakımından ürettiği mal ve hizmetlerde bir gerileme olmayacak. Ama istatistiklerde milli gelire baktığımız zaman kalkınma hızı ya duracak ya % 7 - % 3 geriye gidecek. Bu çok geniş bir konu. Bunu Sayın Kurdaş'ı teyiden söylemek istiyorum. Üçüncüsü devalüasyon konusunda arkadaşlarımla aynı fikirde olduğumu söylemekle yetineceğim.

BAYKAL — Teşekkürler Sayın Hatipoğlu. Sayın Torun, yine önlemler konusunda sizin görüşünüzü rica ediyorum.

TORUN — Öncelikle şunu açıklıkla belirtmek lâzım. Türkiye'de ekonomiyi IMF değil, Türk devleti yönetir. Binaenaleyh IMF'le anlaşır, anlaşmaz, yarı anlaşır, tam anlaşır o bir başka tarafıdır meselenin. Türk devleti de ekonomiyi yönetmek için ne kadar organize olmuştur? Ne kadar rasyonelce çalışmaktadır? Aldığı kararları ne kadar amaçlarına uygun bir şekilde uygulayabilmektedir? Asıl mes'ele burada düğümlemiş görülmektedir. Ekonomiyi, başta Hükümetlerin seçim ekonomisi haline getirmiş olmalarından dolayı buraya kadar getirdik. Gene seçim ekonomisi gibi götürmek istediğimiz için de işin içinden çıkamıyoruz. Ekonomi seçimlerde zaman zaman alınmış sonuçları halkın değerlendireceği tarzda ve uzun vadeli bir politika içinde götürülmelidir. Kısa vadede bazı israfları bazı sıkıntıları bazı ameliyatları zorunlu

olabilir. Bunları göze almak gerekir. Ve bunun tamamıyla aksi yönde tutum olduğu takdirde, hele Hükümetle. içinde idari biçimde ahensizlikler tutarsızlıklar olduğu takdirde, belli amaçların gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Eskilerin deyimi ile oturup herbirimiz saz çalar çelebi böyle olur bizde konser dediğin.» Her Bakan yapacağını, hangi konularda ne tavizler vereceğini ifade etmek ister gibi bir mecburiyette hissediyor kendisini. Veya halkın satınalmakta olduğu malları nasıl ucuzlatacağını, nasıl herkese devletten nimetler dağıtacağını, nasıl Devletin vatandaşlar üzerinde koymuş olduğu külfetleri ifade etmekte kendisini borçlu zannetmekte. Evvelâ bu tutumu değiştirmek lâzım. Böyle bir politika dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir toplumda mümkün değildir. Yapılacak şey, vatandaşın ne istenecektir, ne tür fedakarlık beklenmektedir, bunun karşılığında ne zaman ne verilebilecektir? Bunları açıklık ve cesaretle ortaya koymak lâzımdır. Binaenaleyh birinci problemimiz budur. Yani, devlet yönetiminde rasyonelizasyonu hakim kılmaktır. Gerek merkezi devlette, gerekse yerel yönetimde ve bilhas-sa Kamu iktisadi teşebbüslerinde. Türkiye'de bilinmeyen şeyler değil bunlar. Hakikaten Türkiye'de uzmanlar da var, kaldıkları bunları uzmanlığa bile ihtiyaç göstermeyecek ve sadece aklı selimle halledilecek kadar basit sorunlardır. İkinci önemli konu, bizde ekonomimizin büyük bir kesiminin devletin kontrolünün dışında bulunmasıdır. Devlet ekonominin bu büyük kesimini kontrol edemediği için vergi alamıyor. Devlet ekonominin bir büyük kısmını kontrol edemediği için dış ekonomik ilişkilere hakim değil. Ben Türkiye'de ithalât rakkamlarının neşredilenlerin çok üstünde çok dışında olduğuna inanmıyorum. Aksi halde bu sanayi ve bu ekonomi bu kapasitede bu kadar süredenberi çalışamazdı. Biz hâlâ mevcut hammaddelerin kullanılmakta olduğunu ifade ediyoruz. İki yıldanberi ithalât yapılmıyor Türkiye'de. İki yıldanbe-

ri yapılan ithalât, sınırlı bazı mallardan ibaret kalmıştır. Kaldığı ithal edilmiyen malların kullanılmakta olduğu sanayilerde kapasiteler tam olarak kullanılmaktadır çok yerde. Binaenaleyh neyi kontrol ediyoruz ve ne kadar kontrol edebiliriz? Durum böyle iken biz tutuyor faiz meselesine geçiyoruz. Faiz ayarlaması yapıyoruz. Bugün de yürürlükte bulunan bir «murabaha» nizamnamesi var. Ve bu «murabaha» nizamnamesi belli haddin üstünde faiz alanlara «tefeci» diyor. Tefeci faizin % 50 fazlası bugün kanuni faizdir. % 35 faizle para kullanacaksınız ve ondan sonra da dünya ekonomisine ne çıkıp boy ölçüseyceksiniz. Paranın da kontrolü aslında yapılamamaktadır. Ve bu yüzden ben derimki, bu paranın devalüasyon gibi tedbirler çok tedbirlerdir. Meseleyi aslında reel ölçeklerle ele almak lazımdır. Bunun için önce mevcut kapasiteyi kullanmamız, ondan sonra hangi kapasitelerle artış yapabileceğimizi düşünmemiz lazımdır. Nihayet süratle artılabileceğimiz kapasitelerin seçiminde pazarı olan kapasiteleri aramamız gerekir. Şunu da gözden uzak tutmamalıyız ki, tarihi açıdan son derece büyük irkânların var olduğu bir dönemde, son derece dinamik bir pazarın içinde yaşıyoruz. Ortadoğu pazarı bugün dünyanın en dinamik talebinin ortaya çıktığı pazardır. Bütün gelişmiş ülkeler gözlerini bu pazara satış yapabilmek için dikmişler ve gayretlerini bu noktaya yöneltmişlerdir. Biz hangi teşebbüsümüzü, hangi ürünlerimizi bu pazara sürmek için ne derece gayret sarfetmekteyiz? Bugün bizden çok daha küçük bir ekonomisi olan Yunanistan'ı hesaba katarsak, Yunanistan'ın 1978 başında, Ortadoğu ülkelerinde girişmiş olduğu taahhütlerin tutarı 5 milyar doların üstünde idi. Yunan Merkez Bankası Başkanı, bunu 15 milyar dolara çıkarmak için bütün ortadoğu ülkelerini dolandı. Halbuki bizim bir müteahhidimizin Ortadoğu ülkelerinde bir taahhüde girebilmesi için teklif alması, kredi alması imkânızdır, ve hiçbir destek bulamaz. Bütün Ortadoğu baştanasağı imar ediliyor ve

inşa ediliyor ve biz yurt içinde inşaat malzemesi satışında sıkıntı içindeyiz. İnşaat malzemesi üreten sanayiciler gittikçe kapasitelerinin altına düşmekte, çünkü iç taleple sınırlıdır. Üstelik de Türkiye'de inşaat malzemesi sanayii en kolay reel ölçülerle düşündüğümüz zaman kapasitesi altında büyük bir sanayidir. Çok kolaylıkla üretimini artırabiliriz. Ormanlarımızı da kullanmıyoruz. Bu örnekleri istediğimiz kadar çoğaltabiliriz. Bütün ekonomik kuruluşlar, devlet olsun, özel kesim olsun, iç pazara gözlerini dikmişler, çünkü olaylar iç pazarı karlı kılmıyor sürekli olarak. Bunun nedeni 1 — Para politikamız, 2 — Sermaye piyasası ve ilgili ilişkilerin son derece ıkel koşullarına düzenlenmiş olması. 3 — Kısa vadede düşünmedir. Orta ve uzun vadede düşündüğümüz takdirde bu perdeyi çok kolaylıkla yırtabiliriz. Diğer önemli bir husus da rasyonelizasyonun olmayışıdır. Eger rasyonelizasyon olsa biz bu pazara evvelâ kamu teşebbüslerini süreriz. Bunu yaparken ödediğimiz çeşitli sübvansiyonlardan bir kısmını onlara versek kamu teşebbüslerinin büyük bir kısmını oraya pazarlayabiliriz. Ve onlarla birlikte bütün özel kesiminde aynı şekilde özellikle tüketim malları sanayiinde en kısa zamanda yapacağı üretim artışlarını orda çok kolay pazarlayabiliriz. Çünkü bu ülkeler Güney Amerika'dan uçakla narenciye ve muz ithal ediyorlar. Bir küçük standardizasyon kalitede bir ciddi kontrol ve üretimi artırma meselesi. Üstelik bizim imkânlarımız tabii açıdan orayı tamamlama bakımından son derece elverişli, Ama bu imkânları kullanmak için oturup ciddi olarak meseleleri ele almıyoruz, gözümüzü içeriye dikmişiz ve içerdeki yaratılmakta olan sabit bir gelirin paylaşılmasının kavgasını yapmışız. Bu geliri artırmak için de gerekli rasyonel orta ve uzun vadede tedbirleri alamıyoruz. Bu tedbirleri alamadığımız için de dinamik bir pazarın içinde belki bir 20 - 30 sene daha devam edecektir ama, ebedi değildir. Bu imkânları hiçbir şekilde kullanmıyoruz. Binaenaleyh biz kabahatli IMF'e veya bu

kuruluşa yüklemeyen önce kendi işleri-
mizi kendimizin düzenlemek durumunda
olduğumuzu; bunları düzenleyebilmek
için de reel ölçülerle meseleleri ele almak
gerektiğini; bu reel meselelerin ele al-
nışında bir miktar başlangıçta fedakâr-
lıklar, yani belirli olan fedakârlıklar göze

alınması gerektiğini hesaba katmalı ve bir
hecapla kararlarımızı almalıyız. Kararlı
olarak almadığımız takdirde sonuç hüs-
ran olur.

BAYKAL — Çok teşekkürler.

tüm bankacılık
işlemlerinde
hizmetinizdeyiz

TÜRK DİŞ TİCARET BANKASI
çağdaş banka

Türk parasının kıymetinin korunması hakkındaki kanun Anayasaya aykırımıdır ?

Dr. PERTEV BILGEN
İstanbul Üniversitesi Hukuk
Fakültesi İdare Hukuku Doçenti

Bugün resmî yorum ve uygulamada Türk Parası Kıymetinin Korunması hakkındaki 1567 Sayılı Kanunun birinci maddesinin Bakanlar Kurulu'na, Türk Parasının **iç ve dış değerinin korunması** görev ve yetkisini verdiği kabul olunmaktadır.¹

Buna göre TPKK hakkındaki 1567 Sayılı Kanunun Birinci maddesi iki kısımdan oluşmaktadır:

1. «Kambiyo, nukut, eshamı ve tahvilât **alım ve satımının** ve bunlar ile kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan mamul veya bunları muhtevi her nevi eşya ve kıymetlerin ve ticari senetlerle tediyeyi temine yarayan her türlü vesika ve vasıtaların **memleketten ihracı ve memleketle ithalinin tanzim ve tahdidine...** İcra Vekilleri Hey'eti selâhiyettardır.»

2. «... Ve Türk Parasının kıymetinin korunması zımında kararlar ittihazına İcra Vekilleri Hey'eti selâhiyattardır.»

Yukarıdaki birinci kısım Bakanlar Kurulu'na Türk parasının **dış değerini**, ikinci kısım ise **iç değerini** koruma yetki ve görevini vermektedir.

I. 1567 Sayılı Kanunun Birinci maddesinin birinci bölümü Bakanlar Kurulu'na;

1. Kambiyo, nukut, esham ve tahvilâtın **alım ve satımını düzenleme ve sınırlama**;

2. Kambiyo, nukut, esham ve tahvilât ile kıymetli maden ve taşların ve tediy vasıtalarının **ithal veya ihracını düzenleme ve sınırlama** yetki ve görevlerini vermektedir. Bu yazıda Birinci maddenin bu hükmü üzerinde durulmayacaktır.

(¹) Hakim görüş yalnız **dış değerinin korunması** yetki ve görevini verdiği yönündedir,

Danıştay : İç ve dış değerinin korunması yetki ve görevi verdiği yolunda içtihat etmektedir.

Yargıtay : Yalnız dış değerinin korunması yetki ve görevini verdiği yolunda içtihat etmektedir.

II. Birinci maddenin ikinci bölümünün ise Bakanlar Kurulu'na Türk Parasının Kıymetinin korunması konusunda genel bir yetki verdiği ileri sürülmektedir.

Bakanlar Kurulu'nun 1973 yılından bu yana bu yetkisine dayanarak şu alanları düzenlediği görülmektedir:

1. 19 Sayılı Karar ile fiat kontrolü öngörülmüştür.
2. 20 Sayılı Karar ile «Petrol Arama ve Petrolle İlgili Faaliyetleri Düzenleme Fonu» kurulmuş ve yerli petrol ürünleri ile yabancı ürünler arasındaki farkın kurulan fona ödenmesi öngörülmüştür.
3. 21 Sayılı Karar ile «Fiat Düzenleme ve Destekleme Fonu» kurulmuş ve bazı temel malların eski ve yeni fiatları arasındaki farkların bu fona ödenmesi öngörülmüştür.
4. 22 Sayılı Karar ile anonim şirketlerin kâra iştirakli tahvil ihracı konusu düzenlenmiştir.
5. 23 Sayılı Kararla yağlı tohumlar ve küspe ve yağ ve yemeklik yağ fiatları ile ilgili bir fon kurulmuştur.
6. 24 Sayılı Karar ile de taksitli satışlara ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Bakanlar Kurulu bütün bu kararları 1567 Sayılı Kanunun Birinci maddesinin;

«... Ve Türk Parasının Kıymetinin korunması zımında kararlar ittiha-zına İcra Vekilleri Hey'eti selâhiyettardır.»

cümleciğine dayanarak almış bulunmaktadır.

III. 1567 Sayılı Kanunun Birinci maddesinin yukarıya aynen alınan son cümleciği, kanımca Anayasaya aykırı bulunmaktadır.

Ancak bu konuda açıklamalar yapmadan önce bazı konuları hatırlamakta yarar olduğu kanısındayım.

1. 1567 Sayılı Kanunun Birinci maddesinin Anayasa'ya aykırılığı daha 1963 yılında ileri sürülmüş ve Anayasa Mahkemesi'nce 8-7 ekseriyetle Anayasa'nın 5. maddesine uygun bulunmuştur.
 2. 1971 yılında Anayasa önemli bir değişiklik geçirmiş ve İdarenin düzenleme yetkisi hakkındaki Anayasal ilkeler değiştirilmiştir.
 3. Yukarıya anılan ve 1567 Sayılı Kanunu Türk Parasının iç değerinin korunmasına yönelik uygulama 1973 yılında başlamıştır.
 4. Anayasa Mahkemesi'nin İdarenin düzenleme yetkisi ve yasama yetkisinin devrine ilişkin içtihadında önemli değişiklikler olmuştur.
- IV. Anayasa Mahkemesi 1963 tarihli kararında 1567 Sayılı Kanunun Birinci maddesini Anayasa'nın 5. maddesine uygun bulurken esas itibariyle iki gerekçeye dayanıyordu.

1. «İktisat kanunlarının kabul ettiği esaslara göre yürütülecek olan ve bunun dışına çıkıldığı takdirde memleketi büyük malî zararlara uğratacağı şüphesiz bulunan ve teknik konuları kapsayan ve geciktirilmeden zamanında tedbirler alınması ve icabında derhal kaldırılması ve değiştirilmesi gereken bu alanın, kanun koyucu tarafından doğrudan doğruya düzenlenmesi bazı sakıncalar doğurabilir. Çünkü yasama organlarının yapısı itibariyle günlük olayları izleyememesi ve ağır işlemesi yüzünden bunun zamanında sağlanması mümkün olmaz.»

2. «... Yasama organının... **esaslı hükümleri tesbit ettikten sonra** ihtisasa ve idare tekniğine taalluk eden hususların düzenlenmesi için hükümeti görevlendir...» ebilir.

«Bu sebebledir ki kanun koyucu, **düzenleme alanının esaslarını tesbit ve amacı tayin ettikten sonra** alınacak tedbirlerin ihtiyaca uygunluğunu sağlamak üzere yürütme organını görevlendir...» ebilir.

V. Bu gerekçelerden birincisi —hukuki bir değere sahip olmamakla beraber— 1963 yılında haklı görülebilirse de, 1971 yılında 1488 Sayılı Kanunla Anayasa'nın 64. maddesi değiştirilerek «kanun hükmünde kararname» usulü kabul edildiğinden bu yana tüm değerini yitirmiş bulunmaktadır. Gerçekten 64. maddedeki değişikliğin gerekçesinde aynen;

«Parlamente rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uymak zorluğu sebebiyle bir zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadî ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabii bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.»

denilmekte ve bu suretle «kanun hükmünde kararname» usulünün süratle kararlar alınması ve uygulanması gereken hallerde gerekli kararların alınmasını sağlamak amacıyla getirildiği açıkça belirtilmektedir.

Bu tesbite göre; artık 1971 yılından beri, Türk Hukukunda geciktirilmeden zamanında tedbirler alınması zorunlu olan hallerde yararlanılacak anayasal bir usul bulunmaktadır. Artık bu gerekçe ile Anayasa'ya uygunluğu şüpheli bir usul haklı gösterilemez.

VI. Anayasa Mahkemesi kararının gerekçelerinden ikincisi idarenin düzenleme alanının sınırlarını belirleyen hukuki, hukuken değeri olan, bir gerektir.

Yüksek Mahkemenin yalnız bu kararı göz önünde tutulduğunda idarenin düzenleme yetkisinin sınırlarının aşılmadığının ya da yasama yetkisinin devredilmediğinin kabul edilebilmesi için 1567 Sayılı Kanunun birinci maddesi şu üç unsur ihtiva etmelidir.

1. Kanun koyucu «düzenleme alanlarının esaslarını» veya «esaslı hükümleri» tesbit etmelidir.

2. «Amacı» tayin etmelidir.

3. Bundan sonra «alınacak tedbirlerin ihtiyaca uygunluğunu sağlamak üzere» «ihtisasa ve idare tekniğine taalluk eden hususları»n düzenlenmesi için hükümeti görevlendirebilir.

Aksi takdirde kanun, kanun hükmünde kararname dışında ve Anayasa'nın düzenlemediği bir usulle idarenin düzenleme yetkisinin sınırlarını aşmış, yasama yetkisini devretmiş bulunacak ve Anayasa'nın 5 ve 64. maddelerine aykırı olacaktır.

VII. 1567 Sayılı Kanunun;

«... Ve Türk Parasının kıymetinin korunması zımında kararlar ittiha-zına İcra Vekilleri Hey'eti selâhiyettardır.»

Cümlecığı ise görüldüğü gibi;

1. Yapılacak işlemin «**yetki**» unsuru ile;
2. «**Amaç**» unsurunu tesbit etmekte, ancak,
3. «**Düzenleme alanının esaslarını**» veya «**esaslı hükümleri**» tayin ve tesbit etmemektedir. Başka bir ifade ile kanun Bakanlar Kurulu işleminin «sebebe» ve «konu» unsurlarını tesbit ve tayin etmemektedir. Bu sebebledir ki, Bakanlar Kurulu 1567 Sayılı Kanunun birinci maddesine dayanarak yalnız «**alınacak tedbirlerin ihtiyaca uygunluğunu sağlamak üzere ihtisase ve idare tekniğine taa'üluk eden hususları**» değil, 19 Sayılı Kararda olduğu gibi sınıai mamullerin fiyatlarını, 20 Sayılı Kararda olduğu gibi petrol fiat farklarını, 21 Sayılı Kararda olduğu gibi temel malların fiat farklarını, 22 Sayılı Kararda olduğu gibi anonim şirketlerin ihraç edeceği tahvilleri, 23 Sayılı Kararda yağlı tohumlar ve küsbeyi, 24 Sayılı Kararda olduğu gibi taksitli satışları, yani çok değişik konuları düzenlemekte, daha önce hiç bir kanunla düzenlenmemiş, hukuk âleminde bulunmayan yepyeni alanlarda yani hukuk kuralları yaratmakta —tıpkı kanun koyucu gibi— düzenleme alanında ilkel ve asli bir yetkiyi kullanabilmektedir.

Bu sebebledir ki, yani 1567 Sayılı Kanunun birinci maddesi Bakanlar Kurulu'na «ihtisase ve idare tekniğinin» gerektirdiği düzenlemeleri değil, «düzenleme alanının esasları» veya «esaslı hükümleri» düzenleme yetkisini verdiği için, onun tıpkı kanun koyucu gibi ilkel ve asli bir yetki kullanmasına elverişli olduğu için yasama yetkisinin devri anlamına gelecek ve Anayasa'nın 5. maddesine aykırı olacaktır.

VIII. Anayasa'nın 64. maddesinde 1971 yılında yapılan değişiklikle kabul olunan «kanun hükmünde kararname»nin hukuki rejimi de, 1567 Sayılı Kanunun birinci maddesinin, Anayasa'ya aykırılığını vurgular daha da açığa çıkarır niteliktedir.

Değişik 64. maddeye göre kanun —yetki kanunu—;

1 — Kararnamenin «amacını»;

2 — «Kapsamını»

3 — «İlkelerini»

göstermek zorundadır. Anayasa'ya göre daha sonra TBMM'de görüşülerek kanunlaşacak veya yürürlükten kalkacak bir «kararname»nin «**amacını**», «**kapsamını**» ve «**ilkeleri**» belirtilmek gerekiyorsa, böyle bir denetim tab' olma-yacak kararnamelelerin «kapsam» ve «ilkeleri» ni belirtmeyen kanun; kayit-sız şartsız yasama yetkisinin devri anlamını taşır ve Anayasa'ya aykırı olur.

IX. Kaldı ki Anayasa Mahkemesi 1963 yılından bu yana bir çok defa idarenin düzenleme yetkisi ve yasama yetkisinin devri konularına değinmiş ve bu konulardaki ilkeleri etraflı bir şekilde açıklamak, açıklığa kavuşturmak fırsatını bulmuştur.

Yüksek Mahkemeye göre; Idareye düzenleme yetkisi veren bir kanunun Anayasa'ya uygun olması için;

1. Kanun koyucu esaslı hükümleri tesbit ettikten sonra ihtisas ve idare tekniği ile ilgili noktaların düzenlenmesi için idareye yetki vermesi (E. 1963/101, K. 1964/49, T. 16.6.1964)
2. Kanun koyucu hükümete yetki verirken bunun amaç ve hedefini açıklamış olmalıdır (E. 1962/281, K. 1963/52, T. 7.3.1963).
3. Kanun koyucu hükümete yetki verirken bunun sınırlarını ve çerçevesini de kanunla belirtmelidir (E. 1963/311, K. 1965/12, T. 4.3.1965; E. 1965/25, K. 1965/57, T. 26.10.1965)
4. Nihayet kanunun emrine dayanarak yürütme organınca alınacak tedbirler objektif nitelik taşımaları, keyfi uygulamalara sebep olacak çok geniş takdir yetkisi vermemelidir. (E. 1965/45, K. 1966/6, T. 29.3.1966)

Açıklamaya gerek yoktur ki, 1567 Sayılı Kanunun birinci maddesi **esaslı hükümleri tesbit etmemekte, Bakanlar Kurulu'na verdiği yetkinin sınırlarını belirtmemekte, ve keyfi uygulamalara sebep olacak çok geniş takdir yetkisi de vermekte** ve bu sebeble de Anayasa'nın 5 ve 64. maddelerine aykırı bulunmaktadır.

X. Anayasa Mahkemesi 1567 Sayılı Kanuna ilişkin 1963 tarihli kararında; «Yürütme organının çıkaracağı ve tatbik koyacağı kararlarla mak-sat dışına çıkılıp çıkılmadığının tayini, kanunun Anayasa'ya uygun olup olmadığının tesbiti bakımından önem taşımaz. Çünkü bu takdirde kararın kanuna aykırılığı söz konusu olur. **Bu hal Anayasa'nın 114. maddesi gereğince kazai denetime tabidir.»**

demidir.

Yani Yüksek Mahkemeye göre Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki kararlar Anayasa gereğince yargı denetimine tabidir.

1. Yukarıda açıklandığı gibi 1567 Sayılı Kanunun birinci maddesinin son cümleciği yalnız yapılacak işlemin amaç unsurunu belirlemiş, esaslı hükümleri ve Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin sınırlarını belirtmemiş, yani işlemin sebep ve konu unsurları hakkında hiç bir düzenleme yapmamış bulunmaktadır.
2. Bu sebebledir ki yargı mercilerinin elinde Türk Parası Kıymetini koruma kararlarının sebep ve konu unsurlarını yargılamaya elverişli bir norm, bir kanun hükmü bulunmamakta, sebep ve konu unsurlarındaki sınırsız tak-dir yetkisi yargı denetiminin gerçekleşmesine mani olmaktadır. —Bilin-melidir ki sebep unsurunda idarenin takdir yetkisi her zaman bulunabi-leceği halde, konu unsurunda takdir yetkisi bulunamaz.— Bu sonuç ise, yargı denetimini öngören Anayasa'nın 114. maddesine aykırı olacaktır.

XI. Yukarıda açıkladığım sebeplerle 1567 Sayılı Kanunun 1. maddesinin son cümleciğinin, Anayasa'nın 5, 64 ve 114. maddelerine aykırı olduğu kanısın-dayım.

duvarlarınızın
vazgeçilmez
dostu

ÇANAKKALE SERAMİK fayansları

banyo
ve mutfağınız
için

sihhî

temiz

ucuz

dayanıklı

modern

renkli

KS

Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.

Karaköy, Tersane Caddesi, Hediye Sokak No. 4-6 Tel.: 43 03 55 (5 hat)

Dış ülkelerde Türk taahhüt sektörü

ŞARİK TARA

Enka İnşaat ve Sanayii
A.Ş. Yönetim Kurulu Üyesi

II — Giriş

Kalkınmayı sosyal ve ekonomik hedef olarak gören tüm ülkeler kendilerini çağdaş temeller üzerinde yeniden kurmak zorundadırlar. Bu yeniden kuruluş aşamasında o güne dek görülmemiş işler, çeşitli fabrikalar, yeni konutlar, hastahaneler yapılır. Bir ülkeyi yeni baştan imar etme dediğimiz bu olguda temel sektör inşaat sektörüdür. Cumhuriyetle birlikte bu söylediklerimiz Türkiye için de geçerli olmuştur. 1950-1960 döneminde tüm yatırımların % 50'den fazlası inşaat sektöründe yapılmıştır. İnşaat sektörü son yıllarda diğer sanayi kollarındaki hızlı gelişme nedeniyle önemi nisbi olarak azalmış olsa da, temel sektörlerden biri olma özelliğini korumaktadır. Örneğin 1976'da Türkiye'deki sabit sermaye yatırımları 9 milyar dolardır(1). Bu sayının en az 2,5 milyar dolarının inşaat sektörüne ait olduğunu söylemek hiç de yanlış olmaz.

İNŞAAT SEKTÖRÜMÜZDE BU GELİŞME DİŞA AÇILMA İLE DORUK NOKTASINA ULAŞMIŞTIR. Ortadoğu ülkelerinin son yıllarda petrol gelirlerinden kaynaklanan sosyal ve ekonomik gelişmeyi hedeflemiş ekonomi politikaları bu ülkelerde muazzam bir inşaat potansiyeli doğurmuştur. Türk firmalarının bu ülkelerde gerçekleştirdikleri işler ulusal bir kıvanç kaynağı haline gelmiştir. 1978 yılı başında Türk taahhüt firmalarının taahhüt toplamı 900 milyon doları geçmektedir. Taahhüt toplamının gerçekte 900 milyon dolardan fazla olduğu muhakkaktır. Örneğin bu rakam hesaplandıktan sonra bir Türk taahhüt firmasının Suudi Arabistan'da toplam 120 milyon dolar civarında anlaşmalar imzaladığı görülmüştür. (Ayrıntılı bilgi için EBA bültenine bakabilirsiniz.) Bugüne kadar Türk firmalarının gerçekleştirdikleri ve halen çalıştıkları işler arasında şunlar sayılabilir:

- Libya'da TRİPOLİ LİMANI, I. ve II. kısım inşaatı
 - » TRİPOLİ, BİNGAZİ, SABA'da toplam 5000 Konut inşaatı
 - » GADAMES'te Askeri Garnizon
 - » BİNGAZİ Çimento Fabrikası, II. ve III. kademe tevsi inşaatı
 - » BİNGAZİ HAWARİ Çimento Fabrikası
 - » BİNGAZİ Kireç Fabrikası
 - » SOUK-EL KHAMİS Çimento Fabrikası
 - » SOUK-EL KHAMİS Kireç Fabrikası
 - » HOMS Çimento Fabrikası
 - » MİSURATA LİMANI
 - Suudi Arabistan'da YAMAMA Çimento Fabrikası II. kısım inşaatı
 - » » MEKKE'de Tünel inşaatı
 - » » MEKKE'de Su Getirme İş
 - » » MEKKE Kanalizasyonu inşaatı
 - Abu Dabi'de enerji nakil hattı
 - Irak'da 150 MW'lık Termik Santral inşaatı
- Ortadoğu ülkelerindeki inşaat potansiyelinin değerlendirilmesi konusu çetli açılardan incelenmeye muhtaçtır.

(1) Turkey 1977, TUSİAD.

II — TAAHHÜT SEKTÖRÜNÜN SOSYO-EKONOMİK BAKIMINDAN TAHLİLİ VE YARARLARININ BELİRLENMESİ

1) Döviz girdileri bakımından

Türkiye'nin dış ödemeler bilançosu müzmin bir şekilde devamlı açık vermektedir. Dış ticaret dengesindeki açık 1977'de — 4.043 milyon dolar tahmin edilmektedir. Ülkenin ihracatı bütün çabalara rağmen arttırlanamamakta, döviz dar boğazı kalkınmaya bir engel teşkil etmektedir. Türk müteahhit firmalarının yurt dışındaki çalışmalarının soruna pozitif katkısı büyük önem taşır:

— Türkiye'den götürülen işçilerin

yurda yaptıkları transferler; (işçilerimiz, aldıkları ücretin çoğunu yurda göndermektedirler)

- Müteahhit firmaların dış ülkelerdeki işlerden sağladıkları karların Türkiye'ye transferi,
- İnşaat bitiminde yurda ithal ettikleri, yapmış oldukları inşaatla ilgili satın alınmış inşaat artığı, makine ve teçhizat,
- Bu firmaların merkez bürolarının yurt dışındaki taahhüt ile ilgili yapılan masraf paylarının Türkiye için hizmet ihracı oluşu,
- İnşaat işinde kullanılan Türk malı inşaat girdileri ve ihraç olunan teknoloji ile Türkiye için önemli sayılabilecek bir döviz kaynağı oluşu v.b. gibi.

Yurt dışı müteahhitlik gelirlerinin ne kadarı Türkiye'ye döner:

Toplam Gelirin Dağılımı	Genel Dağılım Oranı	Türkiye'ye Dönebilecek Kısım	Türkiye'ye Dönecek Miktarın Genel Toplama Oranı
İşçilik	% 30	% 90	% 27.0
Makine ve Teçhizat Amortismanı	% 10	% 100	% 10.0
Malzeme	% 30	% 10	% 3.0
Genel Giderler	% 15	% 20	% 3.0
Mukavele ve Teminat Giderleri	% 5	% 50	% 2.5
Müteahhit Kârı	% 10	% 33x	% 3.6
TOPLAM	% 100		% 49.1

x) Yurt dışında % 64 vergi yükümlülüğü varsayılarak yapılan hesaplama.

Açıklama: Bu tablodaki bilgiler müteahhit firmaların verilerine göre çıkartılmıştır.

Yukarıda verdiğimiz 900 milyon dolarlık taahhüt tutarının en çok 3 yılda tamamlandığını varsayalım. Her yıl için Türk firmaları Ortadoğu ülkelerinde bu takdirde ortalama olarak 300 milyon dolarlık iş bitireceklerdir. Bunun % 50'si Türkiye döviz olarak girdiğine göre, yılda 150 milyon dolar getirilmiş olacaktır. (Sayılar hata marjını azaltmak için asgari olarak alınmıştır.)

Bu sayı Türkiye'ye

- 1976'da turizm yoluyla giren dövizin (180,6 milyon \$) % 83'üne tekkabül eder.
- 1977'de DPT'nin tahmini olan 50 milyon \$'lık özel yabancı sermaye girişinden 3 kat fazladır.

Buna karşılık yurt dışı müteahhitlik işlerinden gelen dövizin Türkiye'nin demir ve çelik ithaline ödediği dövizin (345.729.000 dolar) yarıya yakın kısmını karşıladığı rahatça görülür.

sayıların tümü 1976 yılı verileridir(2). Bütün bunlar iş olanaklarımızı dış in-
şaat işlerinde çok az kullanmanıza
rağmen, taahhüt sektörünün milli gel-
dir yurt dışına çıkmaksızın döviz gir-
disi bakımından ne kadar yararlı ve
verimli olduğunu göstermektedir.

2) İşgücü ve İssizlik Bakımından

Türk iş gücünün diğer Avrupa ülke-
lerinin işçilerine kıyasla ucuz olması
Türk işçisi talebini arttırmaktadır.
Ortadoğu ülkelerindeki inşaatlarda
çalışan işçilerimiz yerleşme merkez-
lerinden uzakta şantiyelerde çalışıp
oralarda topluca barınmakta, yer ve
yiyecekleri bağlı oldukları Türk fir-
malarınca sağlanmaktadır. Bu olgu
işçilerimizin tasarruf gücünün yük-
sek olmasına yol açmakta ve işçileri-
miz yurda daha çok transfer yapma-
dadırlar.

Anlaşılacağı üzere dış şantiyelerde iş-
sizlerimize yeni iş alanları doğmakta-
dır. İstihdam sorununun sanayileşme
ile birlikte halledileceği bilinmekte-
dir. Ancak sanayileşme bir yatırımı
gerektirdiği cihetle, istihdam edilecek
bir tek işçi için, sırasında bir bölü-
mü döviz olarak 100 bin TL. ile 1 mil-
yon arasında değişen bir yatırım
meblağına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu
özellik ise istihdam sorununun iste-
nilen sürat ile çözümlenmesine ola-
nak vermemektedir. Yurt dışında iş
alan taahhüt firmasının ihtiyaç duya-
cağı işgücü için ise hiç bir yatırıma
gerek duyulmaktadır(3). Bundan
sonra açıklanacak iş hedefine dış ül-
kelerde ulaşıldığında 50 000 kişiye iş
sağlanacaktır. Bu kadar kişiye iş ala-
nı açmak için ülkemizde en az 30
milyar TL.'lık yatırım yapmak gerek-
mektedir.

Bu işçiler koşulları önceden saptan-
mış anlaşmalarla toplu halde gittik-
leri ve devletin doğrudan doğruya

denetleyebileceği Türk işvereni em-
rinde çalıştıkları için her türlü istis-
marın dışında kalmaktadırlar. Bu
Türk işgücü uluslararası iş piyasasında
çalışma alışkanlığı kazanmakta-
dır.

İkinci olarak Türk müteahhit firma-
larının çalışmaları her yıl binlerce
mezun veren Türk üniversitelerinden
çıkıp çoğu iş bulamayan atıl durum-
daki teknik kadrolara da yeni im-
kânlar tanyabilir. Genç mezunlara
salt teknik personel değil işletmeci
olarak da iş imkânları bu vesileyle
de çıkabilir.

3) İnşaatlarda Türk Malı Girdilerin Kul- lanılması ve Genel Olarak Türk İh- raç Ürünlerine Yeni Pazarların Bu- lunması

Ortadoğu ülkelerindeki inşaat işleri
inşaat malzemesi, çimento v.b ile iş-
çilerin gıda ve diğer ihtiyaç duydukları
maddelerin ihracını beraberinde
getirmektedir. Bu hem döviz girdisi
hem de stokların eritilmesi bakımın-
dan çok önemlidir. Bunun yanı sıra
Türk firmalarının faaliyetleri Türk
ihraç ürünlerinin tanınmasını sağ-
lar, yeni pazarlar oluşturabilir. Örne-
ğin bu tür olanakları değerlendiren
ülkenin önde gelen pazarlama firma-
larından bir tanesi 1977'de bu ülke-
lere 17 milyon \$'lık ihracat yapmıştır.
1978'de ise bu sayının 2 mislini plan-
lamışlardır.

Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri di-
ğer Türk sanayi ve ticaret firmaları-
nı yurt dışına uluslararası piyasalara
çekip, onlara tecrübe ve etkenlik ka-
zandırabilir.

(2) TÜSİAD, 1978 Yılına girerken Türk
ekonomisi, S. 26 - 63 - 64

(3) İktisat ve Ticaret Gazetesi, 6 Ekim
1977, Pamukbank Genel Müdürü Hüsnü
ÖZYEGİN'in yazısı

4) İnşaat Sektöründeki en son Teknolojik Gelişmeleri İzleyebilme Olanığı ve Bedelsiz «Know - How»

Türk firmaları yurt dışında çeşitli şekillerde çalışmaktadır;

- Ana müteahhit firma olarak,
- Yabancı firmalarla müşterek teşebbüs ortaklığı (Joint-Venture) kurarak,
- Yabancı firmalarla konsorsiyum kurarak,
- Taşaron olarak.

Bu ortak çalışma en son teknolojik gelişme ve buluşların öğrenilmesini sağlamaktadır. Bilindiği gibi, «Know - How» ancak bir bedel karşılığı elde edilmektedir. Bu ortak çalışma durumunda ise böyle bir bedel ödemek zorunluluğu kendiliğinden ortadan kalkmış olmaktadır. Yani ileri teknoloji bu yoldan Türkiye'ye transfer edilmektedir. Öte yandan Türk firmalarının gerçekleştirdiği işlerin teknoloji bakımından Avrupa firmalarının yaptığı işlerden farkı yoktur.

Zaten uluslararası alanda yabancı firmalarla rekabete girebilmek için aynı teknoloji seviyesine ulaşmış olmak gerekmektedir. Dolayısıyla dışarıda çalışan firma Türkiye'deki iş yerlerinde de maliyetlerin artmasına hatta milli servetin gerektiği şekilde değerlendirilmemesine neden olan eski ve modası geçmiş gayri ekonomik sistemler yerine bu dışarıda kullandığı sistemleri tatbik edecektir. Yukarıda bahsettiğimiz teknoloji yalnız teknik düzeyi değil işletme yönetimini de kapsamaktadır.

5) Türkiye'nin İnşaat Sektöründeki Dalgalanmaların Önlenmesi ya da Etkilerinin Yumuşatılması, İstikrarlı bir İş Hacminin Sağlanması

Günümüz inşaat firmaları, çağın gerisinde kalmamak için, sabit sermayeye daha fazla fon ayırmak zorundadırlar. Bu, daha fazla makina, daha

fazla teçhizat demektir. Sabit sermaye için ayrılan fonlar yüksek sayılara ulaşmıştır. İnşaat firmaları rantabiliteyi sağlayabilmek için sürekli faal durumda bulunmak zorundadırlar. Bu gerçek ülkemizdeki firmalar için de geçerlidir. Bilindiği gibi özellikle son yıl inşaat piyasası çok belirgin bir durgunluğun içine girmiştir. Ekonomideki konjonktürel dalgalanmalar sabit sermayeye fazlasıyla yatırım yapmış firmaları güç durumda bırakmaktadır. Buhranlarda ilk etkilenen sektörlerden birinin inşaat sektörü olduğu bilinen bir gerçektir. Bu noktada dışa açılma büyük yararlar sağlar. Alman taahhüt firmalarının bu konudaki tecrübeleri çok ilginçtir. 1974 krizi ve sonrasında cirosunun en azından % 30 - 40'ını dış ülkelerdeki atılımlarından oluşturan firmalar krizden hiç etkilenmeden çıkmışlardır. Hatta ciro ve kârlarını arttırmışlardır. Bu şekilde çalışmayan firmalardan binlercesi ise iflas etmiştir.

Eğer dış ülke inşaatlarımızda daha çok Türk malı girdi kullanabilirsek (çimento v.b. gibi), bu tür sanayide gelecekte oluşabilecek stokları da eritebiliriz. Bu konuda Yunanistan örneği çok ilginçtir. 1976'da Yunanistan ürettiği 8.638.000 ton çimentonun 3.405.000 tonunu ihraç etmiştir. Bunun büyük kısmı Arap ülkelerine gitmiştir(4). Şu anda Avrupa'da bir numaralı çimento ihracatçısı ülkedir.

6) Türkiye ile Diğer Ülkeler Arasında Olumlu Ekonomik İlişkilerin Kurulmasına Yardımcı Olmak, Türkiye'nin Tanınmasına ve İtibarının Yükselmesine Katkıda Bulunmak

Ekonomik ilişkiler günümüzde çok yönlü ilişkilerle oluşmaktadır. Taahhüt sektörünün dış ülkelerde aldığı

4) T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu

İşlerde elde edeceği başarılar bu ülkelerle Türkiye arasında belirgin bir yakınlaşma sağlayabilir. Bu tür çabalar ekonomik ve siyasal platformda yanlızlığını son yıllarda daha kuvvetli hissedilen ülkemize yeni dostlar kazandırabilir. Kazanan muhakkak ki Türkiye olacaktır. Türk firmalarının gerçekleştirdikleri işlerdeki başarıları Türk müteahhitleri için Ortadoğu ülkelerinde büyük üstünlüktür.

Öte yandan tarihi yakınlık, ekonomik ve jeopolitik benzer yanlarımız, din birliği ortak kültür gibi olumlu faktörler Türk müteahhitleri için Ortadoğu ülkelerinde büyük üstünlüktür.

Onların halen içinde oldukları sanayileşmenin temelini kurma aşamasında biz yakın bir geçmişte yaşamış olduğumuz için sorunlarına yabancı sayılmayız.

Suudi Arabistan'ın 5 yıllık plânının sanayi yatırımları bakımından dağılımı

	Milyar US \$
Endüstri ve imalat	12,5
Sulama ve tarım	11,5
Eğitim	20,9
Hastahaneler ve sosyal hizmetler	9,5
Yollar, limanlar, havaalanları ve haberleşme	7,8
Konut, yeni şehirler ve enerji	13,2
Deniz suyundan içme suyu üretilmesi	9,7
Toplam	85,1

«The Financial Times», Suudi Arabistan'ın ikinci 5 yıllık plânında salt inşaata ayrılan kısmın 41 milyar Sterlin (77,9 milyar dolar) olduğunu belirtiyor(7).

Aynı şekilde Middle East Review İran'ın 1973 - 1978 arasındaki 5 yıllık plânının 115 milyar dolar civarında olduğunu ve yine bu paranın önemli bir bölümünün inşaata gideceğini yazıyor(8). Öte yandan Türkiye'de yayınlanan haftalık EBA bülteni Libya'nın 1973-1980 arasındaki 5 yıllık kalkınma plânında 9.250 milyar Dinar, yani

III — ORTADOĞU, ORTAK PAZAR VE AFRİKA ÜLKELERİNDEKİ İNŞAAT POTANSİYALİ VE DEĞERLENDİRİLME OLANAKLARI

a) Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin inşaat potansiyali

Petrol gelirleri ile son yıllarda büyük fonlara sahip olan bu ülkeler hızlı bir kalkınma yarışına girmişlerdir. Öyle ki ülkelerinde gerçekleştirmeye çalıştıkları büyük projeler nedeniyle elde ettikleri milyarlarca petrodolara rağmen bazılarının ödemeler bilançosu açıkla kapanmaya başlamıştır. Bir kaç yıl öncesine değin kimsenin ilgilendiği Birleşik Arap Emirlikleri şimdi batı ülkelerinin müteahhit firmalarıyla dolmuştur. Bahreyn gibi ufak bir ülkede bile 1976 yılında toplam taahhüt tutarı 166.363.637.— dolardır(5). Suudi Arabistan'ın 5 yıllık kalkınma plânı sanayi yatırımları açısından şöyledir(6):

yaklaşık 30 milyar dolar ayırdığını yazıyor(9). Bu rakamdan yalnız konut yapımına ayrılan kısım 3.833 milyon

(5) Middle East Annual Review 1977, s. 139

(6) Middle East Annual Review 1977, s. 65

(7) The Financial Times, 15 Kasım 1976, s. 25

(8) Middle East Annual Review 1977, s. 185

(9) EBA bülteni, 30 Ocak 1978 tarihli sayısı

dolardır. Mısır'da ise 25 yıl sürecek olan Süveyş kanalının tevsi inşaatı 1-milyar dolara yakın bir meblağda olacaktır. Bütün bu veriler Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki inşaat potansiyalinin büyüklüğünü kanıtlamaktadır.

b) Ortak Pazar'ın inşaat potansiyali

Endüstri toplumunun doğduğu kıta olan Batı Avrupa dünya ticareti ve sanayiinde her zaman önemli bir paya sahip olmuştur. 1974 yılında ekonomik krize rağmen 9'lar sadece konut yatırımı için 67.285 milyar dolar harcamışlardır(10). Bu topluluğu oluşturan ülkeler pazar ortaklığını gerçekleştirebilmek için ortak büyük projelere girişmişlerdir. Avrupa'nın her yanına uzanan bir otoyol şebekesi kurma çalışmaları (örneğin Mont Blanc tünel inşaatı), bu projeleri finanse eden finans gruplarının uluslararası olmaları nedeniyle uluslararası bir biçime bürünen sosyal konut inşaatları, özellikle petrol krizinden aldıkları ders nedeniyle Batı Avrupa'da çeşitli baraj ve termik, nükleer santral inşaatları taahhüt sektörüne yeni genişleme olanakları sağlamıştır. Ortak pazarın inşaat potansiyalini ilk gören ve değerlendiren, müteahhit veya taşeron olarak ilk giren firmalar Romen ve Yugoslavlardır ve özellikle 1974 krizinden önce ve sonra bir çok işi gerçekleştirmişlerdir. Yunan firmaları da bu pazara girmeye çalışmaktadırlar.

Örneğin Yunan Scaponeus şirketi Yunanistan'ın Ortak Pazar'a tam üyeliği ile Ortak pazar ülkelerinde ihalelere hazırlanmaktadır(11).

Türk taahhüt firmaları için de Ortak Pazar, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinden bile daha fazla iş alanları sunabilir. Halen Ortak Pazar ülkelerinin inşaat şirketlerinde bir çok işimiz çalışmaktadır. İşçilerimiz tecrübeli ve Avrupa'nın çalışma hayati-

nı iyi bilmektedirler. Bu işgücü Türk müteşebbisleri ile birlikte çalışmaya kanalize edilirse, yakın bir gelecekte üye olacağımız Ortak Pazar'da Yunan firmaları kadar iş yapabilmek olanaklarına sahip olabileceğimiz görülmür. Bu işgücü göçünden sonra Türklerin bu defa yatırımcı olarak Ortak Pazar'a girmesi demektir.

c) Avrupa ve Amerikan firmalarının faaliyetleri

Batı ülkeleri firmalarının dış ülkelerdeki işlerini genişletmelerine 1974 krizi de büyük bir etken olmuştur. Ekonomik durgunluk, kamu sektörünün yatırımlarını da yavaşlatmış, inşaat sektörü büyük bir bunalımın içine girmiştir. İngiltere'de bu yüzden 200.000 inşaat işçisi işsiz kalmıştır. Bu esnada Ortadoğu ülkelerinde kazandıkları ihaleler yukarıda bahsettiğimiz Alman firmaları gibi İngiliz firmalarının da nefes almasını sağlamıştır.

1976'da İngiliz firmalarının deniz aşırı taahhütleri 1,8 milyar sterlini (3,42 milyar dolar) aşmıştır. Ülkeye döviz olarak da 1976'da 350 milyon sterlin (665 milyon dolar) den fazla -ihraç ettikleri inşaat malzemesi bu rakamın dışındadır- getirmişlerdir(12). Aynı yıl dışında 1.662,5 milyar dolarlık iş yapmışlardır. Bu işlerin çoğunluğu Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerindedir. Örneğin COSTAIN-TAYLOR WOODRAW Joint - Venture'i Dubai'de 230 milyon dolarlık liman genişletme işi almıştır.

Amerikan firmaları ise çoğu Ortadoğu'da olmak üzere 1976'da 2,1 milyar dolarlık taahhüde girmişlerdir. Ortadoğu'da 1975 yılında 400 Amerikan

(10) OECD Economii Surveys, Greece. Sayı uluslararası karşılaştırmalar tablosundan hesaplanmıştır.

(11) International Construction, s. 20

(12) The Financial Times, 15 Kasım 1976

taahhüt firmasının en önde gelen 39'u 7,5 milyar dolarlık ihale kazanmışlardır(13). Alman firmalarından Hochtief, Philipp Holzmann ve Bilfinger Berger 1977'de dışarda toplam 2 milyar dolarlık ciro yapmışlardır.

Diğer Avrupa firmalarının da bu ülkelerde büyük toplamlara ulaşan işleri olduğu bilinmektedir. Doğu bloku ülkeleri dahi bu pazara girmişlerdir. Dış ilişkilerde karşılaştıkları güçlüklerle rağmen önemli başarılar sağlamışlardır.

Irak'ta ve Libya'da çeşitli batılı firmaların arasında, ülkelerine müzmin ihtiyaçları olan döviz temin etmek gayesiyle hükümetlerinden destek gören veya ekseriyetle zaten devlet firmaları olan Yugoslav ve Polonyalı firmalar, rekabet edilemeyecek derecede düşük fiyatlarıyla göze çarpmaktadırlar.

Libya'da bu yukarıda saydıklarımızın yanına Romen firmaları da eklenmelidir. Örneğin Yugoslavya'nın ENERGOPROJEKT kuruluşunun dışarıdaki taahhütlerinin 1977'deki tutarı 855 milyon doları aşmaktadır ve işlerinin önemli bir bölümü Arap ülkelerindedir(14). Ayrıca bütün bu yakarıda saydığımız ülkelerin yanısıra, Avrupa'da kuzeyde İsveç'ten başlayarak Danimarka dışında, güneyde İspanya, İtalya ve Yunanistan'a kadar tüm Avrupa memleketlerinin, müşavirlikten imalata ve inşaata kadar olan bütün firmaları, yalnız yukarıda saydığımız Ortadoğu ve Afrika ülkelerinde iş yapma ortamı aramakla kalmamış, bugün Güney Amerika'da hatta A.B.D. de çeşitli ihaleler kazanmışlardır.

Ortadoğu'nun demirperde ülkelerine kapalı olan ülkelerinde Türkiye'nin iş yapabilme olanakları ve potansiyali fazladır.

d) Güney Kore, Yunanistan ve Türkiye

Ortadoğu ülkelerinde önemli miktarlarda iş yapan, sosyo-ekonomik du-

rumları ülkemizi andıran, hatta ülkemizin bir çok alanda kendilerinden daha gelişmiş olduğu iki ülke Güney Kore ve Yunanistan'dır.

Güney Kore firmalarının 1976 yılında 2 milyar dolarlık bir kazancı ülkelerine getirdikleri sanılmaktadır. Bu rakamı Güney Kore'nin 1975'deki 1,8 milyar dolarlık ticaret açığıyla karşılaştırmak çok ilginç olacaktır(15).

Yunan mühendis ve müteahhit firmalarının teknoloji ihracatı devam etmektedir. Orta ve Yakınoğu ülkeleri ile Afrika'ya, askeri yönetimin son yılında (1973) 109 milyon dolar olan teknoloji ihracatı, 1976'ya kadar % 346 artış kaydederek 1976'da 487 milyon dolara ulaşmıştır. Büyük Yunan taahhüt firmaları işlerinin % 60 ile % 85'ini dışarıda yapmaktadır. Helliniki Techniki firması Banque Omran'la birlikte İran'da 1 milyar dolar tutarında 6000 birimlik lüks konut inşaatıyla uğraşmaktadır(16).

Gayri resmi kaynaklardan alınan bilgilere göre 1977'de kazanılan yeni ihalelerle Yunan müteahhit ve mühendis firmalarının ellerindeki iş hacmi geçen yıllardan devredilmiş işlerle birlikte 5 milyar dolara ulaşmıştır(17).

Diğer iktisadi ve sosyal yanlarıyla — Güney Kore Türkiye'ye nazaran daha aze gelişmiştir. Türkiye'nin tam aksine hem uzaklık, hem de kültürel, tarihsel ve dinsel bakımdan büyük dezavantajları vardır. Bütün bunlara rağmen, Güney Kore çoğu Ortadoğu ülkelerinde olmak üzere 1977'de 3,1 milyar dolarlık taahhüdü öngörmüş bulun-

(13) The Financial Times, 4 Mart 1977, s. 20

(14) The Financial Times, s. 16

(15) The Financial Times, 24 Mart 1976, s. 33

(16) International Construction, Aralık 1977, s. 20

(17) T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği raporu, s. 4

maktadır. 1981'de ise 10 milyar dolara ulaşmayı plânlamaktadır(18).

Yunanistan ile Türkiye kıyaslamasına girersek, şöyle bir durumla karşılaşırız; her iki ülkenin kendi ülkelerinde inşaat sektörü ile ve temel bir girdi olan çimento üretimi ile ilgili rakamlar şöyledir;

— Yunanistan'ın 1975'de inşaat sektöründe harcamış olduğu miktar 2,34 milyar dolardır(19).

— Türkiye ise 1976'da sabit sermaye yatırımlarına 9 milyar dolar harcamıştır. Bunun 2,5 milyar dolarının inşaat sektörüne ait olduğunu söylemek hiç de yanlış olmaz.

— Yunanistan'ın 1976'daki çimento üretimi 8.668.000 tondur. Bunun en çok 5.333.000 tonu ülke içinde tüketilmiştir.

— Türkiye ise aynı yıl ürettiği 12.421 tonun hemen hepsini tüketmiştir(20).

Bu iki çeşit veri Türkiye'nin ülke içi inşaat sektörünün sektörel payı ve gelişmişliği bakımından hiç de geri olmadığını göstermeye yeter. Gerçi sorun ülke büyüklüğüne orantılandığı zaman ülkemizin aleyhine döner ama burada söz konusu olan ülkemizin dış pazarlardaki kapasitesidir. Herhangi bir endüstri dalında dışarıya açılımın en önemli ve belirleyici unsurlarından bir tanesi içerdeki üretim sürecinde ulaşılmış noktadır. Türkiye inşaat dalında gelişmişlik noktasına nisbi de olsa çoktan ulaşmıştır. Bunun yanısıra Yunanistan'dan üstün yanlarımız da vardır. En önemlisi işgücüdür. Yunanlılar kendi ülkelerinde bile çalıştıracak işçi bulamamaktadırlar. Ortadoğu ülkelerinde ise Pakistanlı ve Mısırlı işçileri tutmaktadırlar. Bu ise yönetim açısından tabii ki epey sakıncalıdır. Yunan işgücünün değeri de Türk işgücüne oranla pahalıdır. Bütün bunlara bir de Türk işçilerinin çalışkanlığını eklemekte yarar vardır.

Öte yandan teknik kadrolar bakımın-

dan Ortadoğu ülkelerinin yakından tanıdığı ve öğrenci gönderdikleri üniversite ve teknik okullarımızdan mezun mühendislerimiz bilgi ve pratik tecrübe bakımından çok kalitelidir. Bunlara tarihsel, dinsel ve kültürel bakımdan Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleriyle olan yakınlığımızı eklersek, Yunanistan'ın bu ülkelerde bizden 5 misli fazla iş yapması çok düşündürücü olur.

IV — TÜRK TAHHÜT FİRMALARININ ÇÖZÜM BEKLEYEN SORUNLARI

Türk müteahhitleri yukarıda adı geçen ülke firmalarının aksine büyük güçlüklerle karşı karşıyadırlar ve devletin çözüme getirmesini bekleyen epey konu vardır.

1) Teminat mektubu

Ülkemizde bankalara teminat mektubu için % 4'e ve gider vergisi ile % 5'e ulaşan ve hatta mevzuatı yenebilmek amacıyla bankalarla yapılan otaıklıklardan dolayı daha da artan çok yüksek bedeller ödenmektedir. Bu nisbet makul bir hadde indirilmelidir. Avrupa'da bu nisbet 10 kat daha az bir düzeydedir. Bir de ülkemizde bir bankanın verebileceği teminat mektubu tavanı, o bankanın sermaye ile ihtiyatları toplamının dörtte biri ile sınırlanmıştır. Ayrıca diğer bir sorun son dönemde Türk bankalarının teminat mektuplarının dışarıda kabul edilmemeleridir.(x)

(18) «Türkiye Ortadoğu'dan nasıl döviz geliri sağlayabilir?» Y. Müh Talha Ermiş (DSİ 14. Bölge Md.), 22 Aralık 1977, Milliyet

(19) Greece, OECD Economic Surveys, s. 7

(20) Sayılar T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporundan alınmıştır.

(x) International Construction Aralık 1977 sayısında Yunanistan'ın başarısında güçlü garanti veren Yunan banka sisteminin önemine değinmektedir.

İhale konusu işler Türk parası ile değerlendirilirse, milyarlaraya ulaşmakta, bu da teminat mektuplarının da yüz milyonlar civarında olması sonucunu doğurmaktadır. Bankalarımız da böyle teminat mektuplarını vermekte - mevzuat yüzünden - sıkıntı çekmektedirler. Müteahhitlerimizin önündeki engellerden bir tanesi de budur. Büyük bankalarımız da bu konuda çok muhafazakâr bir tutum içindedirler. Türk firmalarının yabancı firmalar karşısında rekabet gücünü zayıflatan ve hatta imkânsızlaştıran bu soruna ivedilikle çözüm getirilmelidir. Bu konuda teşvik edici unsurlar gereklidir;

- a) Verilecek toplam teminat mektuplarının belirli bir yüzdesinin bu alana tahsisi suretiyle teminat mektupları limitlerinin yükseltilmesi.
- b) Bu tür teminat mektuplarından alınan komisyonların belirli bir oranının özel bir fonda toplanması, teminat risklerinin bu fondan karşılanmasını sağlayacak devletin kontrolünde bir garanti sisteminin kurulması.
- c) Komisyon nisbetinin indirilmesi yoluna gidilebilir.

Bu sorun adı geçen ülkelerde çoktan bir çözüme kavuşturulmuştur.x)

2) Teşvik Tedbirleri

İnşaat sanayiden ayırddilemez. Sanayiin ayrılmaz bir uzvudur inşaat. Katma değer yaratır. Aynen diğer sanayiciler gibi kurduğu organizasyon içinde sermaye, işgücü, hammadde ve işletme malzemesi kullanarak yatırım malı üretir. Arada mevcut tek fark, sanayicinin fabrika denen sabit tesislerde taşınır mal üretmesine karşılık, müteahhidin şantiye denilen taşınır tesislerde taşınmaz mallar üretmesinden ibarettir(21).

Müteahhit gerektiğinde ıssız, geri kalmış yerlerde çalışmak zorundadır. Yaptığı iş en az sanayicinininki kadar büyük, teknik beceri isteyen ve çok

daha mesuliyetli bir iştir. Ayrıca müteahhit için gerçekleştirilme süreci içerisinde meydana gelecek fiyat artışlarıyla da karşı karşıyadır.

Her sanayi dalı gibi inşaat da her ülkeye göre değişen bir zaman diliminde dışa açılır. Yurt dışında yapan müteahhitlerin dışarıya makina, işçi, teknik tecrübe ve hizmet ihraç etmek suretiyle giriştikleri faaliyetlerle ihracat yapan sanayiciler arasındaki farkın, sanayicilerin yurt içinde kurdukları sabit tesislerde ürettikleri malları dış ülkelere göndermelerine karşılık müteahhitlerin aynı şeyi, seyyar tesislerini yurt dışına gönderip, Türkiye'den ihraç ettikleri işçi, teknoloji, tecrübe ve malzeme ile oralarda taşınmaz mallar üreterek, pazarlamalarından başka birşey değildir. Yani en azından mamul ihracı olarak kabul edilmeli, öyle işlem görmelidir. Her ne kadar müteahhitlerin yurt dışında ürettikleri taşınmaz malların bünyesinde az veya çok yabancı girdinin yer alması işin mahiyetinden ileri gelen kaçınılmaz bir zorunluluk ise de, yurt içinde üretilen mallarda dahi az veya çok ölçüde yabancı amortisman, hammadde, işçilik ve teknik bilgi girdisi mevcut bulunması nedeniyle, bunun yatırım ve ihracat teşviklerinden yararlanmaya engel teşkil ettiği söylenemez(22).

x) Katı teminat mektubu müsaadesi için ihale şartnamesinin için alındığı yerdeki Türk Konsolosluğunca tasdikli bir tercümesinin Bakanlığa ibrazının zorunlu olması da bir sorun teşkil etmektedir. İhalenin tercümesi çok külfetli, zaman alan ve büyük masraflar tutan bir iştir. Bu uygulama kaldırılmalıdır.

(21) LİBAŞ'ın (Libya İnşaat ve Yatırım A.Ş.) Maliye Bakanlığı'na sunduğu yayınlanmamış yazısı, s. 3

(22) LİBAŞ'ın Maliye Bakanlığı'na sunmak üzere hazırladığı yayınlanmamış yazısı, s. 7

Teşvik önlemleri olarak şunlar düşünülebilir;

- a) Kârlarını memlekete getiren firmaların net döviz girdilerine karşılık belirli bir oranda vergi iadesi, ihracatçı ve sanayicilere uygulanan teşvik tedbirleri (örneğin yatırım indirimi, ucuz faizli krediler, kur garantisi v.b.) ile özendirilmesi yoluna gidilmelidir.
 - b) Dışarıda satın alınmış ve yurda girmesine izin verilmiş makine ve teçhizatın gümrüksüz ithali de özendirici olacaktır.
 - c) Ayrıca yerli firmaların dış ülkelerden getireceği dövizin bir bölümü gelecekteki daha büyük işler için o firmaların gereksinmelerine ayrılmalıdır.
 - d) 17 sayılı karara ek kararların 3. maddesinin B fıkrasında belirtilen nakdi işletme sermayesi ihracı hakkının işler duruma getirilmesi veya T.C. Maliye Bakanlığının müsaadesine istinaden Türkiye'deki millî bir bankadan alınacak teminat mektubu karşılığında yabancı bir bankadan nakit işletme sermayesi teminine müsaade edilmesinin kararnameye ilâvesi yerinde olur. Bu takdirde işletme sermayesi tutarında dövizin Türkiye'de kalması sağlanmış olacaktır.
 - e) Devletlerarası ikili anlaşmalar yaparak müteahhit ve müteşebbis Türk firmalarının dış ülkelerdeki ihalelerde vermek yükümlülüğünde oldukları teminat mektuplarının firmaca değil devlet garantisi olarak devletten devlete şeklinde verilmesini sağlamak yoluna gidilebilir.
- Nitekim Malezya Hükümeti Suudi Arabistan ile böyle bir anlaşma yapmış ve seçerek gönderdiği firmalar artık Suudi Arabistan'da alacakları işlere firma olarak hiçbir teminat vermek zorunda değildirler.

Bu önlemler firmalar için bir çıkar

olarak değil, ulusal bir sorun haline gelmiş döviz sorunumuzun çözümlenmesinde büyük işler gören taahhüt sektörümüzün çoktan hakettiği özendirici tedbirler olarak telakki edilmelidir.

B) Vergi sorunu

Bazı iş yapan ülkelerdeki vergi nisbeti Türkiye'nin cari vergi nisbetlerinden daha yüksektir. Oyle ki bazı durumlarda 2 memlekette verilen vergi toplamı ile giderler gelirden fazla olabilmektedir.

Türk müteahhitlik firmalarının bu durumda Libya ve benzeri ülkelerde diğer ülkelerin kendi devletleri tarafından ekonomik ve mali yönden olağanüstü desteklenen firmaları ile rekabet etmelerini, ülkeye döviz getirmelerini beklemek beyhude olacaktır. Soruna çözüm maksadıyla;

- 1) İlgili ülkelerin hükümetleriyle süratle vergi anlaşmaları yapılmalı, iki kez vergilendirmeyi ortadan kaldıracak önlemler alınmalıdır.
- 2) Yurdumuzda ise vergi mevzuatında gerekli düzenlemeler yapılmalı 17. sayılı kararname firmaları özendirici bir şekilde değiştirilmeli, dışarıdan gelen kar vergilendirilmeli ya da düşük oranda vergilendirilmelidir.

d) Amortisman

Bugün yurt dışında çalışmakta olan Türk taahhüt firmaları 1976 Ocak ayında çıkartılan 1. No.lu tebliğ hükümlerine göre iş görmektedirler. Bu tebliğe göre o ülkede firmanın kullanmakta olduğu makinalara ait amortismanlar ayrıldıkları hesap dönemini izleyen üç ay içinde döviz olarak yurda getirilmelidirler. Amortisman paylarını iş sahibi tahakkuku takiben nakit olarak kasasında ayırmadığı için iş yapılan ülkenin kambiyo mevzuatı da göz önüne alınınca bir sorun teşkil etmektedir. Ayrıca firmanın finansal durumunu da etkilemektedir. Bu durumda gerekli önlemler alınmalıdır;

Bu tebliğde yapılacak değişikliklerin

yanısına örneğin amortismanların için sonunda tesis ve makinalarla birlikte yurda getirilmek üzere dışarıda muhafaza edilmesine izin verilebilir.

5) Sosyal Güvenlik

Ortadoğu'daki inşaat işlerinde çalışan işçilerimizin sosyal güvenliği yoktur. Süratle Arap ülkeleri ile Türkiye arasında sosyal güvenlik anlaşmaları yapılmalı, Türk işçileri sosyal güvenlikten yoksun bırakılmamalıdır. İşçilerimizin başka bir sorunu da yurda gönderecekleri dövizlerin transferlerinin -özellikle Libya'da- çok zaman almasıdır.

6) Çabaların birleştirilmesi

Artık inşaat sektöründeki işlerin komplike ve finansal bakımdan çok büyük boyutlara ulaşması nedeniyle tek tek çabalar güdük kalmakta, onların yerini organize olmuş, devletle karşılıklı yapıcı bir ilişkide bulunan taahhüt firmaları almaktadır ve bu zorunludur.

Örneğin hükümetlerinin önerisi üzerine Güney Koreli müteahhitler 1973'da YURT DIŞI KORE İNŞAAT BİRLİĞİ'ni kurmuşlardır. 1976'dan önce aynı bir dış proje ihalesine bir çok Koreli müteahhit katılır ve birbirinden düşük fiyatlar önererek işi çoğu zaman zararına üstlenirlerdi. Hükümetin önerisi üzerine bu tutum bırakılmış olup, tek bir proje ihalesine tek bir Kore firması katılmaktadır. Güney Kore ve Formoza'nın bu pazarlardaki etkinliği taşaron olarak çalışmayacak kadar kuvvetlenmiştir. Bu ülkeler artık işçi göndermemekte, müteahhit olarak çalışmaktadır. Birlikte hareket etme konusunda tabii her ülkeye göre uygulamada değişiklikler olması doğaldır. Türkiye için bu konuyu ele alırsak, en azından tüm firmalar, kendi firma varlıklarını korumak şartıyla, ülke çıkarlarına aykırı çalışmayacak bir biçimde organizasyonda birleşebilirler. Önemli olan dış ihalelere katılan firmaların aralarında kuracakları etkin işbirliği, bunun sonucunda dış pazarlarda rekabet güc-

lerinin artmasıdır. Bu firmalar arasındaki bilgi alışverişini sağlar. Örneğin Ortadoğu ülkelerinin yatırım programları ve kararları, başarılı yerel temsilciler tarafından yakından izlenebilir. Devlet de bu konuda yol göstericilik vasfını üstlenebilir, yurt dışı temsilcilikleri aracılığı ile gerekli ve yeterli seviyede bilgilerin ulaştırılmasını sağlayabilir. Bu işlerle ilgili yurdumuzun dışarıdaki temsilciliklerine konuya vakıf uzman kişiler getirilmelidir.

Ortak Pazar'a da yakın bir gelecekte tam üye olacağımızı ve burada da Türk taahhüt sektörü için en önemli potansiyalin olduğunu varsayarsak, kurulacak organizasyonun önemi daha da artar.

Soylediklerimize ek olarak firmalarımızın iş yaptıkları ülkelerin yerli firmalarıyla ortaklığa girmeleri de önemli avantajlar sağlayacaktır. Örneğin Suudi Arabistan'da bu tür ortaklıklara vergi muafiyeti türünden özendirici haklar tanınır.

Ayrıca Almanya'daki HERMES, Fransa'daki COFAS, İngiltere'deki E.C.G.D. müesseseleri gibi devletin önderlik yaptığı bir sigorta sistemi ihdas edilebilir ve firmalarımız yurt dışında daha güvenli çalışabilirler. Bu sigorta bilhassa politik risklere karşı Türk müteahhitlerinin emniyetini sağlayabilir. Örneğin bir devlet sigortası olan HERMES, Alman firmalarını -kendi ihmalleri dışında- dışarıda uğrayabilecekleri tüm zarar karşısında sigorta etmektedir. Böyle bir uygulama Türk firmalarına da büyük kolaylıklar sağlar.

7) Bürokrasi sorunu

Ülkemizdeki bürokratik mekanizmanın doğurduğu zararlar herkeçe bilinir. Gerçekleri bir kez daha yinelemem için bürokrasinin Türk taahhüt sektörünün yurda büyük yararlar sağlayacağı apaçık olan yurt dışı faaliyetlerinde kaldırılması, ya da mümkün olduğu kadar azaltılması, işlemlere bir çabukluk getirilmesi, karar-

namelerin daha kolay işlenmesi talebiyle yetineceğiz. Yugoslavya, Malezya, Mısır gibi ülkeler bürokratik engeller koymak bir yana, tam tersine kendi firmaları ihaleleri kazansın diye özel bir çaba içersine girmekte, devlet başkanından tutun, elçisine kadar tüm bürokratik mekanizma kendi müteahhit firmaları için seferber olmaktadır.

8) Ulaşım sorunu

Ulaşım da çok büyük bir sorundur. Ortadoğu ülkeleriyle aramızda düzenli deniz ve hava ulaşımı sağlanmalıdır. Bu hem yabancılara ulaşım için giden dövizin yurdumuzda kalmasını sağlayacak, hem de taahhüt firmalarının daha güvenli hareket etmelerine yardımcı olacaktır.

SONUÇ

Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerindeki yatırım patlamaları dünyada eşine az rastlanan bir potansiyaı arzetmektedir. Bu ülkeler özellikle diğer ülkelerin inşaat firmaları için her derde deva olan iş sahalarıdır. Ülkeler seviyesinde ise Güney Kore gibi bazı ülkeler yalnızca buralardan gelecek döviz geliriyle ödemeler bilançolarındaki açıkları bile kapatmayı hedeflemekte ve amaçlarını gerçekleştirmektedirler. Türkiye'nin yalnızca Yunanlıların iş kapasitesine ulaştığını varsayalım: 5 milyar dolarlık iş en çok 3 yılda gerçekleştirilir. Yılda 1.663 milyar dolar eder. Bunun daha önce açıkladığımız gibi % 50'si yurda dönerse 840 milyon dolar demektir. Bu rakam

— 1976'da pamuk ihracatının getirdiği dövizin (434.245.000 dolar) 2 katı.

— 1976'da tütün ihracından gelen dövizin (251.291.000 dolar) 3 katı.

— 1976'da fındık ihracından gelen dövizin (203.761.000 dolar) 4 katıdır.

Ayrıca Türkiye'nin Yunanistan'ı bu konuda aşmaması için hiç engel yoktur. Aksine ülkemiz daha avantajlı durumdadır. Denebilir ki, Yunanlılardan 2 misli iş yaptığımız takdirde

Türk taahhüt sektörü tek başına ödemeler dengesindeki açığı kapatmaya adaydır. Bilindiği gibi ülkemizin dış ticaret dengesi ve ödemeler bilançosundaki açıklarını kapatabilmek aşğıdaki sorunların çözümüne bağlıdır.

— İhracatı geliştirmek ve buna bağlı olarak ihracata yönelik sanayi teşvik etmek,

— Yurda işçi döviz transferlerini arttırmak, dış bankalarda birikmiş işçi dövizlerinin ülkeye akmasını sağlamak,

— Petrol sorununu halletmek,

— Turizm sektörünü geliştirmek,

— Hammaddenin işlenerek ihracı

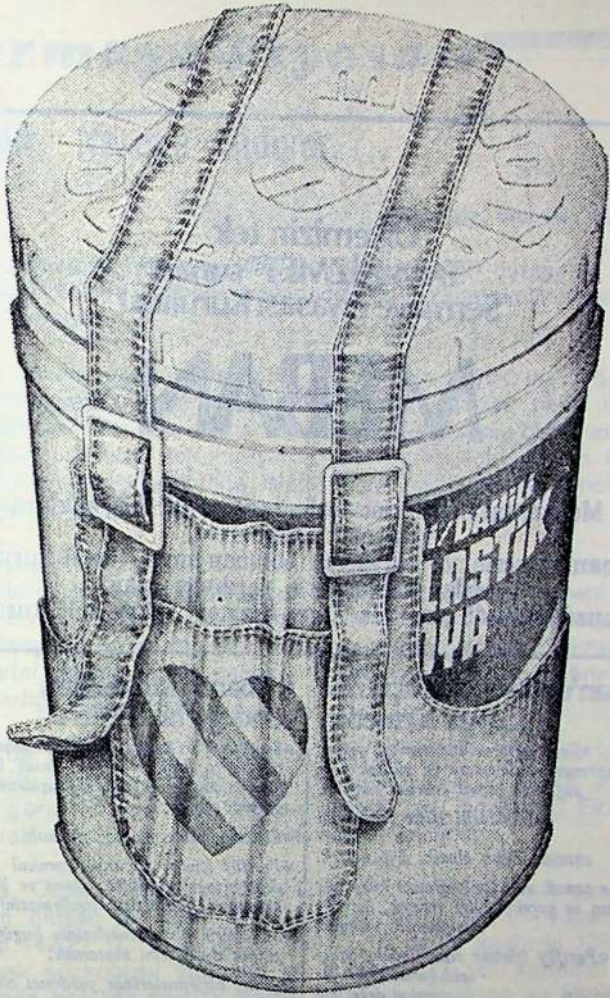
— Yabancı sermaye girişini hızlandırmak,

— Düşük kapasite ile çalışan sanayi sektörünün tam kapasite ile çalışmasını temin etmek.

Oysa bu sorunlar uzun vadeli bir yapıya sahiptir. Yukarıda sıraladığımız dış ülkelerdeki çalışmalarla ilgili sorunlar derhal çözüme kavuşturuldukları takdirde ekonomimiz yeni imkânlar ve boyutlar kazanabilir. Taahhüt sektörünün üstünlüğü bu yeni boyut ve imkânlar çok yakın bir gelecekte ülkemize - yukarıda ayrıntılı bir biçimde açıkladığımız gibi - kazandırabilme gücünde olmasıdır. Hele ülkemizin kısa vadeli ferahlamalara olan ihtiyacı düşünülürse, konunun önemi kendiliğinden ortaya çıkar.

Türk taahhüt sektörünün yukarıda ayrıntılı bir biçimde açıkladığımız sorunlar - başta teminat mektubu, teşvik önlemleri ve vergi sorunu olmak üzere - çözüme kavuşturulduğu takdirde başarıya ulaşmaması için bir neden yoktur. Önemli olan konuya kollektif, dinamik ve akılcı bir yaklaşımdır.

Türkiye bu pazarı kaçırmamalıdır, zira ülkemize döviz getiren diğer bazı dallarda devletin bir çok kurum ihdas ederek teşvik yoluna gittiği dikkate alınacak olursa, döviz sorunumuz büyük ölçüde çözüme kavuşturacak bu müesseseye eğilmemenin sorumluluğunu kimsede üstlenemez.

merbolin
"boyacının aşkı"

Ülkemizin tek
"TAM HİZMET" sunan
Sermaye Piyasası Kuruluşu

MEBAN

Meban, tasarruflarını verimli, güvenilir kaynaklara yatırmak isteyenlere, finansman ve sermaye ihtiyaçları bulunan sınaî, ticarî kuruluşlara çağdaş yöntemlerle yardımcı olan yurdumuzda, kendi alanında "Tam Hizmet" sunan tek kuruluştur.

Meban'ın tasarruf sahiplerine sunduğu hizmetler:

- Tasarruflarını bir menkul değere yatırmayı düşünenlere en yüksek kârı sağlayan çeşitli öneriler sunmak.
- Elinizdeki Hisse senetlerini ve tahvilleri satmak, satın almak, değiştirmek.
- Hisse senedi ve tahvil piyasası hakkında tam ve geçekçi bilgi vermek, ücretsiz danışmanlık yapmak.
- Portföy işletme sistemimizle, sahip olduğunuz nakit ve menkul değerlere en yüksek verimi sağlamak.

Meban'ın kuruluşlara sunduğu hizmetler:

- Sınaî ve ticarî kuruluşlara, hisse senedi ve tahvil ihraçlarında yardımcı olmak, bunları pazarlamak, gerektiğinde satışlarını garanti etmek.
- Finansman danışmanlığı yapmak.
- Portföy analizi yaparak, menkul değerlerinin verimlilik, güven ve likidite açısından bilimsel değerlendirmesini yapmak.
- Şirketlerin hisse senetlerinin bugünkü gerçek değerlerini saptamak.
- Şirket birleşmelerinde yardımcı olmak.
- Yurt içinden ve dışından finansman sağlamak.

MEBAN
MENKUL DEĞERLER BANKERLİK ve FİNANSMAN A.Ş.

İstiklâl Cad. Odakule İş Merkezi, Kat: 17
Beyoğlu - İstanbul
Telf.: 44 28 36 - 45 17 65

Sermaye Piyasası

Nerededir, Nereye Gidiyor ?..

Doç. Dr. Mehmet Ş. TEKBAŞ

Sermaye piyasasında Nisan ayından beri gözlemlenen durgunluk hââ önemi korumaktadır. Her yıl sonbahar aylarında görülen mevsimlik canlılık henüz kendini hissettirmemiştir.

İkinci hisse senedi piyasasında, hisse senetlerinin büyük bir çoğunluğunun fiyatları durgunluk, hattâ düşme eğilimi gösterirken yalnızca onbir hisse yükselme eğilimi göstermiştir. Bu arada -sermaye piyasasında örgütlenme olmadığı ve alım satım işlemleri tek bir yerde yapılmadığı için- kesin bir rakam verme olanağı bulunmamakla birlikte işlem gören hisse senedi sayısında, geçmiş yıllara oranla büyük bir azalma gözlemlenmektedir.

Sermaye piyasasında, özellikle ikincil hisse senedi piyasasındaki bu durgunluğun nedenleri çeşitli sayılarımızda defalarca ele alınmış ve yeni vergi yasası tasarısının bu piyasayı olumsuz yönde etkilediği belirtilmişti. Ayrıca hisse senetlerinin enflasyona karşı bir koruyucu olmadığına açıkça belirlenmesi de tasarruf sahiplerini, tasarruflarını değerlendirmek üzere başka yatırım alanlara itici bir rol oynadığı belirtilmişti.

Ocak 1978'de 144.21 olan indeksimiz Mart'ta 166.76 düzeyine kadar yükselerek en yüksek değerine ulaşmış, Eylül'de 1978 yılının en düşük düzeyi olan 132.82'ye kadar gerileme göstermişti. Kasım ayında ise, indeksimiz Ekim'e oranla % 2.33 artarak 135.55'ten 138.71'e ulaşmış bulunmaktadır.

Bu durumda, Ocak 1978'de indeks 142.21 iken, indeksimizde yer alan hisse senetlerinden oluşan bir portföye (piyasa portföyü) yatırım yapan bir yatırımcının yatırdığı 142.21 TL. 11 ay sonra 350 TL.'lık değer kaybıyla 138.71 TL.'ya düşecektir. Ancak sözkonusu yatırımcı yıl içinde 1977 yılı kârından dağıtılan 17.92 TL. tutarında net kâr payı(*) alacak ve bu portföyü 11 ay **elinde tutması** kendisine 14.90 TL. kâr, başka bir deyişle % 10.48'lik bir verim sağlamış olacaktır.

Diğer taraftan, aynı portföye 1977 yılı başında indeks değeri 118.91 olduğu dönemde alıp 1977 yılı sonunda 142.21 iken elinden çıkaran bir yatırımcının bu portföyü bir yıl elinde tutması kendisine 23.30 TL.'lık, başka bir deyişle % 19.59'luk bir değer artışı sağlamış olacak ve aynı zamanda yıl içinde 1976 yılı kârından 15.34 TL. tutarında kârpayı elde etmiş olacaktır. Kârpayıdan sağlanan kârlılık ise 15.34 TL.'nin başlangıç değeri olan 118.91 TL.'ya bölünmesi

(*) Portföy kârpayı tartılı aritmetik ortalama ile hesaplanmış olup tartı olarak indeksimizde olduğu gibi işletmelerin sermayeleri alınmıştır.

sermaye piyasasında bilirkişi

mentas

tasarruflarınızı en kârlı gelir kaynağınız yapar

Satın alınmak istenen tahvil ve hisse senetlerinin en kârlı seçimi, önce tecrübeyle, sonra da piyasa hareketlerini anında izlemeyi ve doğru yorumlamayı gerektirir. Mentaş bilir bunu.

Kuruluşların, tahvil ve hisse senetlerinin ihraç başarısı ise, sermaye piyasasında uzmanlığı, geniş bir tanıtımı ve önemle, iyi bir pazarlamayı gerektirir. Mentaş bilir bunu.

KURULUŞLAR:

- * Çıkaracağınız tahvil ve hisse senetlerinin organizasyonunu yapar, gerekirse tamamını satın alırız.
- * İhraç edeceğiniz tahvillerin plasmanı ile ilgili tüm işlemleri gerçekleştirir ve yürütürüz.

TASARRUF SAHİPLERİ:

- * Tasarruflarınızı yöneltmek istediğiniz menkul değerlere ilişkin en ayrıntılı bilgiyi verir, öneriler sunar, en kârlı alımı yapmanızı sağlarız.
- * Tahvil faizlerinizi ve hisse senedi temettü kuponlarınızı vadesine 15 gün kala aynen öderiz. Tahvil faizlerinizi vadesine enaz bir ay kala cüz'î bir indirimle satın alırız.
- * İsterseniz, portföyünüzü yönetir ve ücretsiz saklarız.
- * Satacağınız ya da satın alacağınız her kıymetin gerçek borsa rayicini, şirketimiz merkezindeki elektronik cihazlardan izleyebilirsiniz.
- * Satacağınız ve satın alacağınız her kıymeti yerinizde teslim alır, yerinizde teslim ederiz.
- * Haftada iki gün alış ve satış fiyat bülteni yayınlamaktayız. Adresinizi bildirirseniz hemen göndeririz.
- * Tecrübeli kadromuzla, ücretsiz, yatırım danışmanlığı için her an emrinizdeyiz.

"Sermaye piyasasında bilirkişi"

mentas

menkul değerler ticaret a.ş.

Gümüşsuyu, İnönü caddesi No.70 Kat 2 Taksim · İSTANBUL

Telefon: 45 55 29 · 49 99 27 · 45 66 14 · 44 85 57 · 49 34 38

sonucunda % 12.90 olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumda portföyü bir yıl elde tutma yatırımcıya 38.64 TL. kâr veya % 32.50 verim sağlamış olacaktır.

Piyasa portföyüne 1977 yılı başında 118.91 TL. yatıran ve bu portföyü elinde iki yıl tuttuktan sonra 1978 yılı sonunda indeks değeri 138.71 TL. düzeyinde iken elinden çıkararak bu yatırımcı, iki yıllık elde tutma sonucunda portföyün prim yapmasından 19.80 TL. kazanmış olacaktır. Ayrıca, sözkonusu iki yıl içinde bu yatırımcı, 1976 yılı kârından 15.34 TL. ve 1977 yılı kârından 17.92 TL. kârpayı alacağı için toplam 33.32 TL. kârpayı almış olacaktır. İki yıllık süre içinde portföy % 16.66 oranında prim yapmış olacak ve kârpayısından sağlanan verim ise % 28.02 olacağından iki yıllık elde tutma verimi % 44.68 olacaktır. Bu verimi ikiye bölerek, basit bir şekilde yıllık verim % 22.34 olarak bulunabilecektir.

Burada, 1977 ve 1978 yılları için hesaplanmış olan yıllık ve 1977-78 dönemi için tesbit edilen iki yıllık elde tutma verimleri nominal değerler üzerinden hesaplanmıştır. Bu nedenle para değerindeki değişimleri içermemektedir. Son iki yıldaki enflasyon hızının gözönüne alınması halinde hisse senedi elde tutma verimi negatif olmakta ve enflasyona karşı bir koruyucu niteliğini kaybetmektedir. Nitekim enflasyon hızı 1977'de % 42, 1978'de Kasım ayı başına kadar % 60 ve 1977-78 döneminde % 117 oranında gerçekleşmiştir. Bu durumda reel elde tutma verimi 1977 yılı için % 9.5, 1978 yılı için yaklaşık % 50 ve 1977-78 dönemi için de % -73 olarak ortaya çıkmaktadır.

İncelemelere temel olarak alınan 1977-1978 yıllarında bir yatırımcı, tasarrufunu hisse senetleri yerine başka menkul değerlere yatırarak değerlendirmek istemiş olması halinde bu yatırımlardan elde edeceği verim farklı olacaktır. 1977 yılı başında altın alıp bunu 1977 yılı sonunda satmanın kârlılığı Cumhuriyet altını için % 87 ve 1978 yılı başında alıp yıl sonunda satmanın kârlılığı ise % 63 olmaktadır. Cumhuriyet altınının 1977 yılı başında alıp iki yıl elde tuttuktan sonra 1978 yılı sonunda satmanın kârlılığı % 205 olup yıllık % 102.5 olmaktadır. Sözkonusu kârlılık bütçe altını için 1977 yılında % 71, 1978 yılında % 50 ve 1977-78 döneminde de % 156 oranındadır. Cumhuriyet altını elde tutmanın kârlılığı enflasyona göre düzeltildiğinde, reel kârlılık 1977 için % 45 ve 1978 yılı için % 3 ve 1977-78 dönemi için % 88 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Menkul değerler içinde enflasyona karşı koruyucu görevini yalnızca altın başarmaktadır. Yatırımcının aynı dönemde özel sektör veya devlet tahvili alması da kendisine bir reel kârlılık sağlamayacaktır. Tasarrufu bankaya yatırma ise reel verimi daha da azaltacaktır.

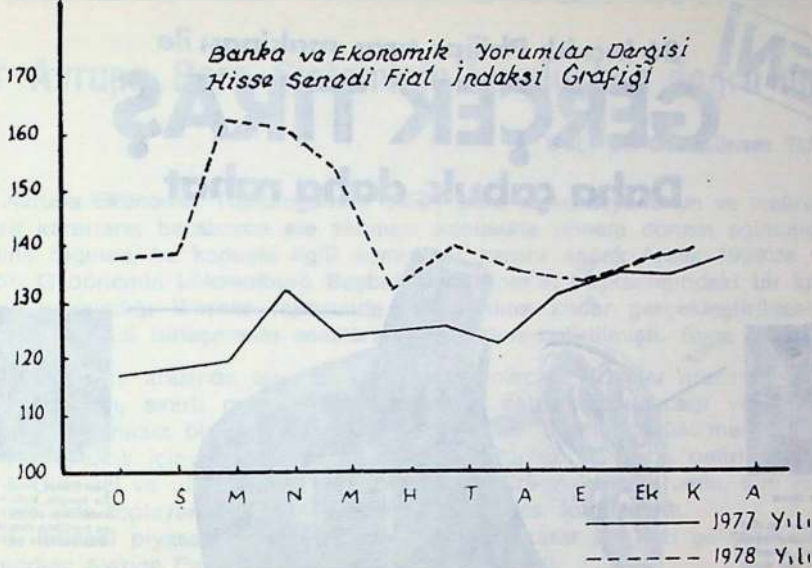
Kasım ayı tahvil ihraçları yönünden oldukça durgun geçmiştir. Ay içinde dört işletme toplam 250 milyon TL.'lık tahvil çıkarmıştır.

Bağfaş	200 Milyon TL.
Lifli Rulo	10 »
Trafosan	15 »
İstanbul Giyim Sanayii	25 »

Sıra No.	KURULUŞUN ADI	KAYITLI SERMAYE(000 TL)	TAKVİM YILI KARI (000) TL.			DAĞITILAN KAR PAYI (%)			PIYASA FİYATI (TL)				
			1975	1976	1977	1975	1976	1977	KASIM 1977	AĞUSTOS 1978	EYLÜL 1978	EKİM 1978	KASIM 1978
1	AKÇİMENTO	105.000	24.200	47.300	58.000	20,00	20,00	25,00	2150	1650	1850	1850	1850
2	ALTAŞ	30.000	8.215	13.400	21.900	15,00	15,00	20,00	1750	1600	1750	1700	1400
3	ANADOLU CAM	350.000	198.000 ¹²	17.000	(80.000)	-	-	-	1100	1600	1700	1750	1800
4	AROMA	45.000	10.710	617	45.000	16,00	-	30,00	1300	1500	1650	1600	1400
5	ASLAN ve ESKİHİSAR	207.000	5.417	2.500	10.100	-	-	4,87	750	800	875	875	850
6	BAĞFAŞ	200.000	17.195	63.000	50.000	40,00	40,00	30,00	4000	2200	2300	2350	2000
7	BAŞTAŞ	108.000	10.500	1.800	3.300	12,00	-	-	700	650	700	650	650
8	BATI ANADOLU ÇİM.	75.000	-	-	49.600	12,50	10,00	35,00	1200	2100	2100	2100	2200
9	BURSA ÇİMENTO	63.000	-	21.309	56.600	-	20,00	43,75	1850	2300	2400	2900	3000
10	ÇELİK HALAT	54.000	-	-	72.500	25,00	30,00	35,00	3500	5000	5300	5300	5300
11	ÇİMSA	180.000	25.125 ¹²	11.838	71.000	-	-	12,00	1200	1400	1400	1400	1350
12	ÇUKUROVA ELEKTRİK	400.000	172.685	210.000	239.100	37,50	25,00	50,00	2250	2100	2250	2300	2400
13	ECZACIBAŞI Yab. H.	180.000	15.449	21.182	33.000	17,50	19,00	20,00	1050	1050	1050	1050	1050
14	EGE GÜBRE	200.000	-	-	1.500	-	-	-	1400	1300	1350	1350	1300
15	GÜBRE FAB.	400.000	148.658	110.000	38.700	31,25	28,58	16,25	2000	1700	1500	1500	1400
16	GOOD-YEAR	81.000	-	40.000	21.000	-	30,00	30,00	2100	1500	1550	1550	1600
17	HEKTAS	100.000	41.319	26.169	30.200	37,92	25,00	25,00	2150	1900	1950	1950	1950
18	İŞ BANKASI	40.000	320.373	523.815	630.700	144,70	201,50	231,50	13500	16000	18000	20000	23000
19	İZOCAM	33.700	-	26.200	34.000	60,00	70,00	140,00	5400	8500	9000	9000	9000
20	KARTONSAN	70.000	34.957	35.600	83.400	30,00	35,00	40,00	4000	5000	5300	6000	6200
21	KAV	30.000	8.113	17.452	30.400	17,50	25,00	50,00	3350	4350	4400	4400	4400
22	KOÇ HOLDING	300.000	207.333	247.000	412.600	20,00	20,00	25,00	1800	1700	1800	1850	1900
23	KOÇ YATIRIM	400.000	104.462	116.000	125.300	17,50	19,00	20,00	1200	950	1000	1000	1000
24	KORDSA	150.000	47.120 ¹²	83.000	77.600	-	15,00	30,00	3250	3700	3800	3800	3000
25	KORUMA TARIM	105.000	96.493	21.800	37.000	35,00	35,00	35,00	3600	2800	2000	2800	2600
26	LASSA	900.000	-	-	(24.000)	-	-	-	1400	1000	1100	1100	1050
27	MAKİNA TAKIM	25.000	23.196	30.068	23.200	35,00	35,00	35,00	5500	7000	8000	8300	9000
28	MENSUCAT SANTRAL	81.000	31.819	26.800	200.000	25,00	10,00	25,00	2350	2000	2400	2400	2200
29	NASAŞ	195.000	65.008	106.000	124.300	20,00	20,00	25,00	2700	2300	2400	2400	2400
30	NUH ÇİMENTO	71.500	35.900	16.800	119.600	25,00	25,00	62,50	3000	5000	5100	5100	5100
31	OLMUK	150.000	53.696	46.800	69.700	25,00	25,00	30,00	3300	3200	3250	3250	3250
32	OTOSAN	90.000	-	-	212.000	52,00	77,20	130,00	7000	7000	7000	7000	6000
33	PİMAŞ	100.000	12.200	12.600	40.000	14,00	15,00	20,00	2500	1600	1600	1600	1450
34	PLASTİFAY	18.000	12.327	21.779	25.000	20,00	30,00	30,00	4000	3350	3500	3500	3003
35	POLYLEN	115.000	25.300	26.500	65.700	20,00	20,00	35,00	2000	3100	2800	2600	2700
36	RABAK	210.000	65.000	98.500	132.300	33,75	35,00	35,00	3300	2500	2500	2700	2750
37	SARKUYSAN	150.000	-	-	135.900	-	20,00	50,00	2900	4300	4400	4050	3600
38	SİEMENS	70.000	29.128	45.900	(9.700)	25,00	30,00	-	2350	2500	2700	2700	2700
39	SİFAŞ	104.000	29.000	43.928	38.500	20,00	25,00	30,00	2600	3000	3200	3250	3250
40	SUNTA	40.000	46.419	45.100	80.300	40,00	40,00	40,00	4100	4500	4700	6500	6700
41	ŞİŞE CAM	200.000	32.900	64.800	178.800	15,00	22,00	30,00	2500	3300	3400	3500	3500
42	TRANSÜRK Hal.	300.000	33.795	33.317	45.000	18,00	19,00	20,00	1250	1300	1300	1550	1550
43	T. DEMİR DÖKÜM	102.000	(31.499)	27.900	61.600	-	30,00	15,00	2600	2400	2400	2600	2900
44	UNROYAL	150.000	(44.397)	38.558	34.900	-	18,75	15,00	1850	1400	1600	1600	1750
45	YAPI ve KREDİ BANKASI	600.000	219.291	257.600	310.900	20,00	25,00	20,00	5500	3300	3100	3100	3500

Not: 1) Parantez içindeki rakamlar zararı, (a) kumulatif zararı göstermektedir.
2) (*) kupon kesildikten sonraki fiyatlardır.

indeks

Banka ve Ekonomik Yorumlar İndeksi
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09
Mart	95.67	121.11	123.65	166.76
Nisan	97.86	125.34	136.12	66.05
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71
Aralık	109.20	117.44	141.93	

EV

sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

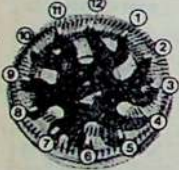
YENİ

36 bıçaklı Philips tıraş makinası ile **GERÇEK TIRAŞ** Daha çabuk, daha rahat

90 Kanallı Süper Oynar Başlıklar

Üç oynar başlık yüzün en uzak kısımlarına kadar yakın temas sağlar. Cildi tahriş etmeden, en inatçı kılların bittikten dipten kesilmesini temin eder.

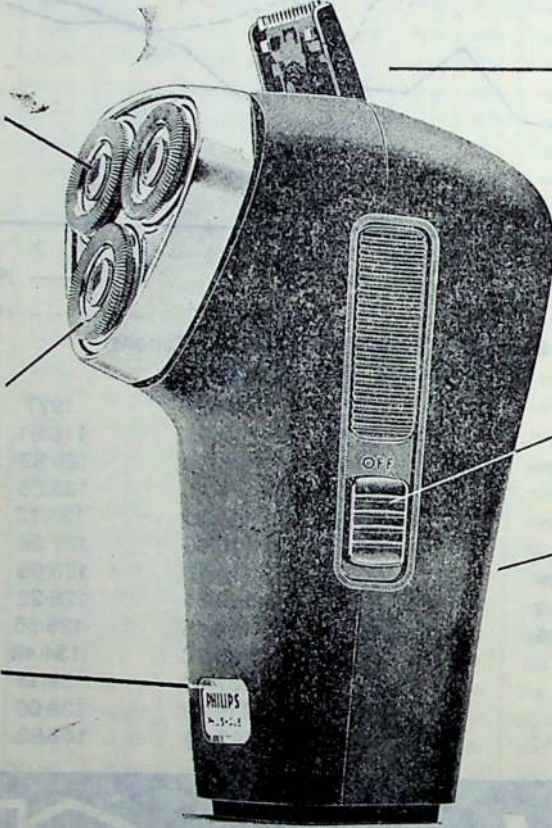

18 Yerine 36 Bıçak

Üç oynar başlıkta şimdiki toplam 36 döner bıçak var. Özel çelikten yapılmış, saakalların daha çabuk, daha dipten kesilmesi için.

Kalite Sembolü

Philips, dünyada en çok satılan tıraş makinasıdır. Kalite ve dayanıklılık sembolüdür. Servis ve bol yedek parçası olma, her yerde emrinizdedir.

Yeni Favori Bıçağı

Bir basısta, kullanmaya hazır, kapanınca görünmez. Favori ve bıyıkların muntazam olarak düzeltilmesini sağlar.

Yeni Çalıştırma Düğmesi

Başparmağımızın ucunda, surgülü, rahat ve çabuk.

Yeni Bir Biçim

Sap ve gövde ince çizgilere sahip, şık ve modern. Ele daha iyi oturur. Tümüyle hafif ve dengeli.

Bıçak sayısı % 100 artırılmış. 36 bıçaklı Philips tıraş makinası şimdiki Türkiye'de. Sakalınız ister bir gün, isterse bir haftalık olsun, daima aynı mükemmellikte tıraş olacaksınız.

Suuz, sabunsuz, keşkeiz, çabuk ve rahat bir tıraş. Kısacası modern ve gerçek tıraş. Bayilerimizde, büyük mağazalarda, eczane ve perümlerlerde.

PHILISHAVE

Modern erkeğin ^{Yeni} tıraş makinası

PHILIPS

Bir Avrupa Para Sisteminin kuruluşuna doğru mu ?

Doç. Dr. Gül Günver TURAN

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nda (AET) para entegrasyonunun ve makroekonomik kararların beraberce ele alınması konusuna dönem dönem eğinilmiş olmasına rağmen, bu konuyla ilgili somut bir karara ancak Aralık 1969'da varılmıştır. O dönemin Lüksemburg Başbakanı Werner'in başkanlığındaki bir komisyonun hazırladığı Werner raporunda 1980 yılına kadar gerçekleştirilecek bir para ve iktisadi birleşmenin esasları ve safhaları belirtilmişti. Buna göre;

1. Topluluk arasında tek bir para geçerli olacaktı (Üyeler arasında kurların sabit kalacağı, sınırlı marjlar dahilinde dahi dalgalanamayacağı ve paraların birbirlerine sınırsız bir şekilde çevrilebileceği bir düzen düşünülmekeydi).

2. Topluluk içinde sermaye hareketlerine hiçbir sınırlama getirilmeyecekti.

3. Ülke içi ve uluslararası para piyasasını yürütmekten sorumlu, tüm rezervleri tek elde toplayan müşterek bir merkez bankası kurulacaktı.

4. İktisadi piyasa yapımını üzerine alan bir karar merkezi geliştirilecek ve bu merkez Avrupa Parlamento'suna sorumlu olacaktı.

Program ilkin Altılıarı, Ekim 1972'de ise İngiltere, İrlanda ve Danimarka'yı kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.

1971 ve 1973 dolar devalüasyonları topluluğun bu yöndeki gelişmelerini etkilemiş, yukarıda belirtilmiş olan esas hedeflerden bazı sapmalara yol açmış olmakla beraber, müşterek uygulamaların yararı konusundaki görüşleri yine de güçlendirmiştir. **Avrupa yılı** bu yönde atılmış önemli bir adımdır. Ayrıca 6 Nisan 1973 tarihinde kurulmuş olan **Avrupa Parasal İşbirliği Fonu** da böyle bir çabanın sonucudur. Bu Fonun ilk safhadaki amacı AET ülkeleri arasında düzenli kurları sağlamak, merkez bankalarının topluluk paraları ile ilgili çok taraflı alacak - borç farklarını karşılamak, merkez bankaları arasındaki kısa vadeli kredi finansmanını düzenlemektir. 1976'da Fonun borç alma ve verme işlemlerine eğilmesi de istenmiştir. Diğer taraftan Mart 1975 tarihinde dolara ya da altına bağlı olmayan ve AET ülkelerinin paralarının ağırlıklı bir ortalamasına göre değerlendirilen bir **Avrupa Hesap Biriminin (Europa)** geliştirilmesi öngörülmüştür. Amaç ilk safhada AET ülkeleri arasındaki hesapların bu birimle ifade edilmesiydi, sonradan Europa tedavüle tedricen sokulacaktı.

Ne var ki aradan geçen iki sene sırasında bu çabalar Avrupa'nın karşılaştığı, iktisadi sorunların ışığı altında duraklamıştır. Ancak 1978'de doların giderek değer kaybetmesi, yeni Carter İdaresinin takınacağı tutum konusunda belirsizliklerin ortaya çıkması, Batı Avrupa Dünyasının kendi başının çaresine bakması gerektiği kanısını güçlendirmiştir. Alman Başbakanı Helmut Schmidt ve Fransa Cumhurbaşkanı Giscard D'Estaing'in öncülüğünde bir Avrupa Para sisteminin kuruluşunu ön planda tutan çalışmalar hız kazanmıştır. 1978 senesinde ikili görüşmeler dışında bu amaca yönelik şu toplantılar gerçekleşmiştir:

- Avrupa Konseyi toplantısı, Kopenhag. 7 Nisan 1978.
- Avrupa Konseyi toplantısı, Bremen 6-7 Temmuz 1978.
- AET Maliye Bakanları toplantısı Brüksel 24 Temmuz 1978.
- AET Maliye Bakanları toplantısı, Brüksel, 18 Eylül 1978.
- AET Maliye Bakanları toplantısı, Lüksemburg, 16 Ekim 1978.

6-7 Temmuz tarihlerinde **Bremen'deki Dokuzlar Zirvesinde** Fransa ve Almanya tarafından hazırlanmış ortak rapor ele alınmış, ve Avrupa Topluluğunun karşılaştığı iktisadî sorunlara müşterek bir çözüm bulunması ve Avrupa'da istikrarlı bir para bölgesi oluşturulması konuları karara bağlanmıştır. Kurulması düşünülen bu Avrupa Para Sisteminin genel hatları şu dört noktaya dayanmaktadır:

a. **Avrupa Para Sisteminde (EMS)** kambiyo kur politikası yıla benzer şekilde işleyecektir. Şimdilik yıla dâhil olmayan ülkelerin ilk safhada, tesbit ettikleri esas kur yılında tanınan alt ve üst sınırlara oranla daha fazla dalgalanabilecektir. Bu sınırları aşma eğiliminde olan paralarla ilgili müdahaleler prensip olarak sisteme iştirak eden ülkelerin parasıyla gerçekleşecektir. Esas kurlardaki herhangi bir değişme (devalüasyon ya da revalüasyon) sisteme iştirak eden ülkelerin onayına bağlı olacaktır. Sistemin temelini **Avrupa Para Birimi (ECU)** teşkil edecektir. ECU 1973'te ortaya konulan Avrupa'nın yerini alacak ve benzer şekilde hesaplanacaktır (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1 : Avrupa Para Biriminin Hesaplanması

	a Para'nın ECU içindeki ağırlığı (% olarak)	b Yüzdeye tekabül eden değer
Alman Markı	27.3	0.828
Fransız Frangı	19.5	1.15
İngiliz Sterlingi	17.5	0.0885
İtalyan Lireti	14.0	109.0
Hollanda Florini	9.0	0.286
Belçika Frangı	7.9	3.66
Danimarka Kronu	3.0	0.217
İrlanda Sterlingi	1.5	0.000759
Lüksemburg Frangı	0.3	0.14

b. ECU zaman içerisinde AET para otoriteleri arasında kullanılan bir ödeme aracı niteliğini kazanacaktır. Bu nedenle üyeler bir taraftan ellerinde bulundurdukları altın ve dolar rezervlerinin bir kısmını, diğer taraftan kendi ulusal paralarını karşılık göstererek ECU'lerden oluşan bir fon kuracaklardır.

c. Dokuzlar dolara karşı tutumlarını da beraberce düzenleme yoluna gideceklerdir, böylece birbirlerinden habersiz aldıkları önlemlerin birbirlerine ters düşerek etkisiz kalmasını önleyeceklerdir. Ayrıca dolar satın alan merkez bankaları bunun belirli bir oranını örneğin % 20'sini ECU karşılığında teslim edecek, dolar satmak zorunda kalmış olan merkez bankaları ise ellerinde bulunan ECU'leri vererek dolar stoklarını yenileyebileceklerdir.

d. Bu uygulamanın başladığı tarihten itibaren iki sene içerisinde bir **Avrupa Para Fonu (EMF)** kurulacaktır. EMF daha önce kurulmuş olan Avrupa Parasal İşbirliği Fonunun yerini alacaktır.

Bremen'deki zirve toplantısından sonra bir araya gelen AET Maliye Bakanlarının yürüttükleri çalışmalar sonunda sistemin işlerlik kazanabilmesinin o kadar kolay olmayacağı ortaya çıkmıştır. Üyeler arasında belirli konularda görüş birliğine varılamaması da bir başka güçlüktür. **Sorunlardan bir tanesi** yılanı benzer sistemin nasıl işleyeceği ile ilgili olmuştur. Avrupa Yılanının işleyişi bir ölçüde piyasa koşullarına bağlıdır. Şöyle ki, tesbit edilen alt ve üst sınırlar içerisinde yılanı iştirak eden üye ülke paraları dalgalanabilir. Bu kurun alt ya da üst sınırlara yaklaşması veya ulaşması halinde ilgili ülke kurun daha fazla dalgalanmasını önlemek üzere gerekli tedbirlere başvurur. Başka bir ifadeyle alt ve üst sınırlar müdahale eşiklerini oluşturur. Bu eşikler hangi paraların piyasaya sürülmesi, hangilerinin ise piyasadan çekilmesi gerektiğini ortaya koyar. Kıymeti yükselmiş ve tavanı delmeye yüz tutan ya da delecek olan paralar piyasaya sürülmede, değer kaybettiği için tabanı delmek üzere ya da delecek olan para ise kuvvetli döviz karşılığında satın alınarak piyasadan çekilmektedir. Ancak yeni düzende sistemin temelini ECU oluşturacaktır. Hareket noktası yılanındaki gibi piyasa kurları yerine bir ağırlıklı istatistikî gösterge olan ECU olunca müdahale eşiklerinin, yani alt ve üst sınırların nasıl belirleneceği sorunu ortaya çıkmıştır. Ayrıca ECU'den hareket edilirse hangi dövizin satılıp hangisinin satın alınacağını belirlemede zorlaşacaktır. Bu sorunu çözmek üzere şu karma teklif ortaya atılmıştır. Müdahale eşikleri yılanındaki gibi olacak, bunun yanı sıra ECU'nün bu paralarla ifade edilen değerindeki değişmeler; para sepeti içindeki yılanın çıkardığı çingirak sesi; hangi paraların doğru yoldan az dahi olsa ayrıldığıнын göstergesi olacaktır. Amaç yılanı olduğu gibi yükün özellikle açık veren, parasının değeri düşen ülke üzerinden kısmen atmaktır. Çingirakın çalması halinde nelerin yapılacağı konusu da tartışmalara sebep olmuştur. Kimisi yükü Almanya üzerine yansımaları sağlamak için değeri artan paraların piyasadan dolar yanısıra Topluluğa ait zayıf paraları da satın almasını ve bu paraları bir süre için elinde tutmasını istemektedir. Almanya ise çingirak sesine otomatik bir tepki yerine, benimsenecek tutum ile ilgili görüşmeler yapılmasını istemektedir. Bir diğer sorunda üyelerin döviz alımlarını desteklemek üzere birbirlerine tanıyacakları kısa ve orta vadeli kredilerle ilgilidir. Bu amaçla 25 milyon ECU'nun, yaklaşık olarak 35 milyon doların tahsis edilmesi düşünülmüştür. Almanya tutarın fazla olduğunu savunmaktadır.

Görüşmelerin kısmen çıkmaza girdiği, İngiltere'nin bir hayli çekimser olduğu, Almanya'nın üzerine fazla bir yük bineceğinden çekindiği ifade edilmektedir. Ancak tüm bu çalışmaların da gösterdiği gibi sorun her zaman olduğu gibi açık ve fazla veren ülkeler arasında yükün nasıl daha eşit bir şekilde dağıtılacağı konusunda düşünülmektedir. Ekim ve Kasım aylarında gerçekleşmiş ve gerçekleşecek olan ikili görüşmelerden çıkan sonuçlar 4 ve 5 Aralık tarihlerinde Brüksel'de toplanacak Avrupa Konseyi toplantısında açıklanacaktır. Deflasyondan henüz kurtulmadığı bir dönemde AET'nin bu konudaki çabalarının sonuçlanıp sonuçlanmayacağı merak konusudur.

Ya Schweppes... ya da Schweppesli!

Bir Schweppes portakal,
mandalina, limon, bitter limon, greyfrut.
Meyvelerimizin benzersiz lezzetini taşıyan...
Ve Tonik, Cola, Gazoz, Soda.

Ya da Schweppesli...
Schweppes, içkilerinize yeni bir çeşni katar.
Kokteyllerinizi zenginleştirir.

Schweppes... tüm dünyada denenmiş bilgi
ve öz ürünlerimizin üstünlüğü!

Schweppes

"içilen zevk"

Schweppes. (C) Çukurova Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş. tarafından üretilir.

Amerikan Dolarının ve ekonomisinin geleceği hakkında bir görüşme

Çeviren : Doç. Dr. Yıldırım KILKIŞ

Son yıllarda Amerika'nın devamlı açık veren ticaret bilânçosu ve doların değer kaybı yanında, dünya ekonomisindeki bazı gelişmeler, parasının değerini dolara bağlamış olan ülkeleri çok yakından ilgilendirmektedir.

Türkiye'de bu ülkeler arasında bulunduğundan, ABD ekonomisi ve doların geleceği ile ilgili gelişmeleri ve görüşleri izlemek yararlı ve hatta zorunlu olmaktadır.

Bu nedenle, Başkan Carter'in Ekonomik Danışma Konseyi üyelerinden William D. Nordhaus ile yapılan bir görüşmeyi, aşağıda sunmayı yararlı bulmaktayız.

SORU : Amerikan doları son birbuçuk yıldan beri ısrarlı ve devamlı şekilde değer kaybetmektedir. Bu durumun başlıca sebepleri nelerdir?

CEVAP : Açık ve serbest pazarlarda olduğu gibi, bu duruma yol açan çeşitli nedenler vardır. Uzmanların genel olarak kabul ettikleri etkin bir neden çok büyük ticaret bilançosu ve cari hesaplar açıklarıdır. 1976'da nisbeten dengeli olan cari hesaplar, 1977'de 20 milyara, 1978'in ilk yarısında ise bu rakamın da üzerine çıkan açıklar vermiştir.

Bu açıkların karşılığı, ülkemizde oturan yabancıların elinde toplanan dolarlardır. Mevcut ve gelecek açıkların gelişmesine göre, yabancıların tutmak istediklerinden daha fazla doların bulunması, doların talepten fazla olduğunu göstermektedir. Arzı talepten fazla olan her mal'da olduğu gibi fiyatın düşmesi normaldir ve son bir buçuk yıl içinde meydana gelen olay budur.

Diğer başka nedenler de vardır: ABD'de bazı sanayileşmiş ülkelerden daha yüksek enflasyon, ABD'nin politik ve ekonomik gelişmesine güvensizlik; para arzının hızla artması gibi ve enerji. Fakat kanımca en önemli neden, ortaya çıkan bu büyük cari hesap açığıdır. Ülkeleri sermaye fazlası ve büyük açıkları olanlar diye sıralarsak, son bir buçuk yıl içinde para durumu ile dış ticaret durumu arasında çok yakın ilişki olduğu görülür. Japonya, Almanya ve İsveç'in büyük sermaye fazlası vardı ve paraları önemli surette değerlenmiştir. Kanada, ABD ve İsveç ise büyük açıkları olan ülkelerdir ve paraları önemli şekilde değer kaybetmiştir.

SORU : Bu büyük cari hesap açığının gerçek sebebi nedir? Bazı hükümet sözcüleri, sanayileşmiş ülkeler arasında gelişme hızı arasında dengesizlik olduğuna işaret etmişlerdir.

CEVAP : Bu hususta bazı temel sorunlarla karşılaşmaktayız. Nedenlerin

* (USICA muhabiri John J. Harter'in Başkan Carter'in Ekonomik Danışma Konseyi Üyelerinden W. D. Nordhaus ile yaptığı mülâkat)

bazıları uzun vadeli, bazıları d6nemsel, bazıları da tesad6fidir.

6nce, sonuncu nedeni ele alalım. Bazı tesad6fi nedenler ortaya ıkmiştır, kahve fiyatlarının çok y6kselmesi gibi -bizler çok kahve içeriz-, havaların soğuk gitmesi veya k6m6r işçilerinin grevi veya bunun gibi şeyler. Bunlar geçici nedenlerdir ve sistem içinde kaybolup gideceklerdir. Muhtemelen çok 6nemli değildirler, fakat 1977 sonlarındaki ve 1978 başlarındaki cari hesap açığının b6y6mesine etkileri olmuşlardır. D6nemsel nedenlere gelince, 1976'dan beri ABD'nde ekonomi felsefesinde 6nemli bir değişiklik olmuştur. 1976 seçimlerinde ve sonraları kendi politikamızda aldığımız bir kararla, y6ksek bir işsizlik oranına ve d6ř6k kapasiteye bağlı kalmanın yanlış bir g6r6ř olmadığını d6ř6nd6k. Buna g6re 1977 içinde ekonomiyi % 5,5 b6y6me hızı ile genişlettik. 1978'de bu hız % 3,5 - 4 arasında olacaktır ki, bu oran bizim potansiyel gelişmemizden daha hızlı ve 1977'de gelişme hızlarını azaltan ticar6 ortaklarımızınkinden çok daha hızlıdır. Çok kimse frenlere bastığı halde biz gaz pedalını basıyorduk. Bu durum sonucu olarak ithal6timize, ihracatımıza nazaran çok daha hızlı gelişmekteydi. Diğer 6lkeler kendi potansiyellerine yakın d6zeylerde giderken bu d6nemsel etkenlerin g6zden geçirilmesi gerekecektir.

Fakat bunlar geçici şeylerdir. Uzun d6nemde, 1985'te 1976 - 1978 d6nemi artık tehlikeli bir neden olmayacaktır.

Uzun vadeli eğilimler giderilmesi en zor olan nedenlerdir. En açık ve seçik olan neden enerjidir, 6nk6 bu alanda petrol fiyatlarının çok hızla y6kselmesiyle beraber Amerika'daki petrol ve gaz 6retim eğilimleri, bu 6lkenin yapısal petrol ithal6tına 35 il6 40 milyar dolarlık bir y6k getirmiştir. Bu nedenler bir s6re daha devam edeceğinden, temelden bir değişikliğe gerek olacaktır. Ben şahsen, diğer yapısal nedenlere 6nem vermiyorum, 6nk6 herhalde birdenbire ne tembel ne de yeteneksiz bir ulus olduk.

SORU : ABD'nin D6nyada rekabet g6c6n6 kaybetmediğine inanıyor musunuz?

CEVAP : Rekabet g6c6m6z6 25 yıldan beri kaybetmekteyiz.

Bunun çok çeşitli nedenleri vardır. 6zellikle ileri teknoloji gerektiren bir çok alanda tekelci durumumuzu kaybediyoruz. D6nya'da makine, n6kleer enerji, uçak imal6tında en 6st6n durumda iken, şimdi bu 6st6nl6ė6 kaybediyoruz. Akıllı olabiliriz fakat beyinler ve teknoloji 6zerinde tek el g6c6m6z yoktur ve bizim teknoloji d6zeyimize yakın gelişmiş 6lkeler de pazardan paylarını almaktadırlar.

Bununla beraber esas ve gerçek neden, uzun vadede d6nyadaki diğer 6lkelerin ABD'nden daha hızlı gelişmeleridir. Bu kaçınılmaz bir durumdur, 6nk6 d6nya 6retiminin % 20'sini, d6nya n6fusunun % 5'i ile muhafaza etmeyi 6mit edemeyiz. Sonuç olarak, Amerika'nın 6rimi içinde ihracatın payı artmaktaysa da, d6nya 6retilimi ve ihracatındaki payımız azalmaktadır. Eğer b6yle olmayıp, ABD'nin ihracatı, d6nyadaki gelişmelere uygun olarak artsaydı, o zaman elimizde ticari bakımdan baş edemeyeceğimiz kadar çok sermaye fazlası olacaktı, 6nk6 ithal6tımızın artışı bizim nispeten yavaş ekonomik gelişmemiz dolayısıyla kısıtlanacaktı. Doğal olarak bu yapısal durum problemler yaratmaktadır. 6nk6 son zamanlarda ABD'ndeki durum değişmiş ve 6lkemiz diğer 6lkelerden daha hızlı gelişmektedir.

SORU : ABD 6rneğin, araştırma ve geliştirmeye başlıca ticaret ortaklarına nazaran daha az mı yatırım yapmaktadır? ABD'nin teknolojideki eski 6st6nl6ė6 bu nedenle mi azalmaktadır?

CEVAP : Burada iki dizi soru bulunmaktadır. 1960'larda araştırma geliş-

tirmeye, diğer ülkelere nazaran yaklaşık olarak iki mislinden fazla yatırım yaptık. Buna karşılık son 10-15 yılda ise bizim payımız azaldı fakat diğer ülkelere göre çoğaldı. Nixon'un yıllarında araştırma ve geliştirmeye özellikle temel bilimlere çok az önem verildi ve bu durum ülkeyi sarstı. Kısa vadede kârlı olan uygulamalı araştırmaya daha fazla önem verildi, Bilim tarihinden bildiğimiz gibi, evrim teorisi, bu teoriyi arayan biri tarafından değil, gidip kuşları inceleyen biri tarafından bulunmuştur.

Diğer taraftan bizim daha önceki büyük araştırma ve geliştirme gayretlerimiz daha ziyade askerî ve uzay alanlardaydı ve bu gayretlerin bir değeri vardı, fakat yatırımlarımızın araştırmalarımızı iyi bir şekilde karşılamadığı görüldüyüm. Araştırma ve geliştirmenin azalması pek açıkça görülmektedir. Fakat şimdi hükümetin yapması gerekli çok şey vardır. Araştırma ve geliştirme ve bilimin desteklenmesi için geriye dönüş yapmaya çalışıyoruz Bu çok önemlidir.

SORU : Araştırma ve geliştirmeyi teşvik için hâlen ne yapıldığı hakkında daha ayrıntılı bilgi verir misiniz?

CEVAP : 1979 mali yılı bütçesinde, bilim ve teknoloji ve Ulusal Bilim Vakfı'nın yeniden canlandırılması için federal ödeneklerde önemli bir arttırma yapılmaktadır. Sanayide yenileşme ve buluşlar konusunda, vergi politikası, patent politikası gibi hususları esaslı şekilde ele alıyoruz. Bu konuda yapılacak çalışmalar bir yıl alacaktır ve bu çalışmalardan bazı olumlu sonuçlar elde edileceği ümidindeyim.

SORU : Başlıca sanayileşmiş ülkelerin GSMH'larından önemli bir miktarı son yıllarda bu tür faaliyetlere tahsis ettikleri doğru mudur?

CEVAP : Hayır, zannetmiyorum. Araştırma ve geliştirmede yaklaşık % 10 temel araştırmaya, % 20 uygulamalı araştırmaya, geri kalanı ise geliştirme ve ticari hale getirmeye tahsis edilir. Benim için önemli olan araştırmadır, geliştirme değil. Geliştirme beton dökmeye benzer. Bu bilgilere çok dikkat etmek gerekir. Avrupalılar ve Japonlar, geleneksel olarak, temel bilimlerden başlayarak yeni buluş işlevine gelinceye kadar gerekli olan dengeli gayrete sahip değildirler. Bizim gayretimiz daha dengeli olup, ağırlık araştırma amacına yöneliktir. Onların gayreti daha ziyade Concorde uçakları imâl etmek gibi, gereksiz para harcamaya yönelmiş bulunmaktadır. Bu nedenle bizim araştırma gayretlerimizin onlarınkine nazaran daha yetersiz olduğu sonucuna varmak kanımca yanlıştır.

SORU : ABD'nin halâ başlıca sanayileşmiş ekonomilerle çok çeşitli madde ile ilgili olarak kuvvetle rekabet edebilecek durumda olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?

CEVAP : Kesin rekabet gücü ile fiyat rekabetini birbirinden ayırdetmek gerekir. Kesin rekabet bakımından, eğer adam/saat başına üretilen çelik miktarı veya adam/saat başına üretilen otomobil sayısına bakarsak, biz son derece güçlüyüz. Biz her yerde en önde değiliz. Japonlar çelik sanayiinde biraz daha verimli durumdadırlar. Fakat ticaret bilançosunun gelişmesi bakımından bu durum tamamen tutarsızdır. Biz, Korelilere nazaran on defa daha verimliyiz fakat Korelilerin ihracatında muazzam bir gelişme vardır, çünkü onların ücretleri cari döviz kuru üzerinden hesaplanırsa nispeten düşüktür. Doların son bir buçuk yıl içindeki değer kaybı dolayısıyla bizim fiyat rekabetimiz, 1977'nin başlarına nazaran, kullanılacak ölçüte göre, % 5 ilâ % 15 daha kuvvetlidir. Bu durum, bizim birdenbire daha çok çalışmamızdan veya işadamlarımızın daha açık göz olmalarından dolayı değil, doların değerindeki düşmeden ileri gelmektedir.

SORU : Gelişen ülkelerden yapılan ithalâtın bahsettiniz. ABD'nin ticaret bilançosu açığında bu ülkelerden yapılan mamül madde ithalâtının artışı ne kadar önemlidir?

CEVAP : Günümüzdeki rakamlara bakılırsa, Japonya ve Avrupa'daki geleneksel ticari ortaklarımız dışında bir çok ülke ithalât ve ihracatta önemli olmaya başlamıştır. Örneğin Taiwan ve Kore ve bir dereceye kadar Hong Kong, Japonya'nın dünya pazarlarındaki birçok yerini ele geçirmişlerdir. Bir dereceye kadar Brezilya ve muhtemelen pek yakında İspanya ve Meksika gibi ülkeler de ortaya çıkacaktır. Bu gibi ülkelerin rekabet gücü fazla olmakta ve bunlar hızla gelişerek ve modernleşerek nispeten düşük ücret düzeyleriyle bizim pazarlarımıza iyice girmektedirler. Aynı zamanda, çok döviz elde ettikleri için çok miktarda da satınalmaktadırlar. Bu nedenle onların iki yönüne de bakmak gerekmektedir.

SORU : ABD'nin hızla gelişen pazarlarını daha ziyade, gelişen ülkeler mi teşkil etmektedir?

CEVAP : Evet, bu ülkeler bizim için en hızla gelişen pazarlardır.

SORU : Doların son problemleri, hangi ölçüde bir güven konusu veya temel ekonomik güçlere karşı olma durumu yaratmaktadır.

CEVAP : Sizin ilk sorunuza geliyoruz, tekrar edeyim, cevabı yoktur. Tahvil piyasası veya dolar piyasası veya ne olursa olsun fiyat, pazardaki insanlar için gerçekleri veya esası yansıtır. Doların değeri, bu pazardakilerin gözlüğünün rengi ne olursa olsun görülen nedenleri yansıtmaktadır. Geçen yılki doların değer kaybının nedenlerini söylemiştim. Diğer taraftan, pazardakilerin gözlük camlarının doğru göstermesini garanti edemem. Onların cari hesapların muhtemel gelişmesi hakkında ne düşündüklerini bilemem. Enerji ve enflasyon durumları hakkında ve bunlara verdikleri önemin derecesini de bilmeme gerçekten imkân yoktur. Kanımca her zaman olayları çok açık olarak göremeyebilirler fakat gerçeğin genel çizgilerini gayet iyi görmektedirler. Fakat burada kitle psikolojisi için büyük bir ihtimal görmekteyim ve insanlar geminin diğer tarafına kolayca koşabilirler ve dolar değer kazanmaya başlayabilir.

SORU : Dolar piyasasında meydana gelen durum, ABD ekonomisinde temel bir zayıflığı mı göstermektedir?

CEVAP : Burada bir çelişki var: Güçlü bir ekonomi bizi kısa dönemde zayıf bir paraya götürüyor, çünkü güçlü bir ekonomi ithalâtı arttırıyor ve para için iyi olmayan ticaret açığı veriyor. Son bir kaç yıl içinde hızla gelişmiş olan bu ekonomiler -ABD, İsveç, Kanada- büyük açıklar vermişler ve paraları değer kaybetmiştir, buna karşılık ekonomileri karanlık bir gelişme gösteren -İngiltere, Almanya, Japonya, İsveç- ülkeler ise potansiyellerine nazaran çok düşük ekonomik kalkınma hızına rağmen kuvvetli paraya sahiptirler. Kanımca Amerika'da bir hayli gelişme kaydettik. Maalesef bir çok kimse bizim işsizliği azaltmak için gösterdiğimiz gayreti göstermediği için, durum zayıf bir para şeklinde yansımaktadır.

SORU : ABD'nin doların problemi düzeltmek için yaptığı başlıca şeyler nelerdir?

CEVAP : Bir çok şey sayılabilir. Sanırım çok kimse, doların istikrarı ve güvenirliliği için ilgilenmediğimizi düşünüyor. Doların değerindeki oynamalar bizim için çok önemlidir. Diğer taraftan bu kimselerin doların temel sorunlarının doğru yönde gittiğini anlamaları gerekmektedir. Kalkınma hızı gelecek yıla da geçecek ve başlıca ticaret ortaklarımız bizden daha hızlı gelişeceklerdir. ABD'nin, yabancı ülkelere nazaran rekabet gücünde büyük bir düzelleme vardır. Ulu-

sal bir ihracat politikası uygulanmaya başlandı ve kanımca bir kaç yıl içinde bu politika bize eski gücümüzün bir kısmını kazandıracaktır.

Genel vergi politikamız, hızlı genişleme yerine enflasyonu bir an önce azaltmaya yönelmiştir. Ve en önemlisi, dünyaya bir göz gezdirince ABD'nin istikrarlı bir politik ve ekonomik bütün olduğu görülmektedir. Gerçek şudur ki, bu ülke herhangi bir büyük ülkeden fazla istikrarlı ve canlıdır. Bütün bu faktörleri görenler durumun, döviz piyasaları zebanilerinin dediği kadar kötü olmadığını anlayacaklardır.

SIZE HİZMET BİZİM GÖREVİMİZ

SIZE HİZMET BİZİM ZEVKİMİZ

**ANADOLU
BANKASI**

E.C.A.'yı
yalnız **E.C.A.** asar...

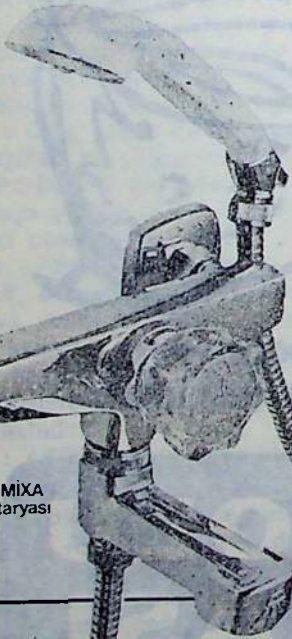
iste

E.C.A.-damixa

yenilikler

dizisi

YENILİK
1.03.007

E.C.A.-DAMİXA
Banyo Bataryası

YENILİK
1.08.038

E.C.A.-DAMİXA
Tek Gövdeli Lavabo
Bataryası

YENILİK
1.15.007

E.C.A.-DAMİXA
Eviye Bataryası

Genel Dağıtım

ELMOR

Tesisat Malzemesi

Ticaret A.Ş.

Karaköy-Istanbul

EUROMONEY

Gelişmekte olan ülkeler ve risk

Hülya KABAALIOĞLU

Ekonomik kalkınması aynı düzeyde olan ülkelerin borç yapılarında belirli bazı benzerlikler vardır. Gelir düzeyi genellikle ekonomik kalkınma düzeyinin

yaklaşık bir göstergesi olarak kabul edilir. Tabloda başlıca gelir gruplarına göre borç yapısının göze çarpan özellikleri görülebilir.*

18 az gelişmiş ülkenin gelir gruplarına göre borç yapısı

GELİR GRUBU	GSMH / kişi	Toplam uzun vadeli dış borç / GSMH	uzun vadeli özel dış borç / Toplam uzun vadeli dış borç	Ticaret Bankalarına borçlar / GSMH	Dış borç faiz ve ana geri ödemeleri / Mal ve hizmet ihracatı		
					1975 (%)	1976 (%)	1977 (%)
Düşük gelirli ülkeler	5180	17	11	7	8	9	
Orta gelirli ülkeler	560	23	28	13	11	12	
Yüksek gelirli ülkeler	1320	24	30	18	29	31	

Düşük gelirli veya en az gelişmiş ülkelerde gayri safi milli hâsılaya oranla dış borç oldukça düşüktür. Çünkü bu ülkeler kalkınma sürecinin ilk aşamalarındadır (borç toplamaya fazla zamanları olmamıştır) ve kalkınma halâ büyük ölçüde karşılıksız dış bağışlarla finanse edilir.

Toplam borca oranla garantisi olmayan özel dış borçlar oldukça düşüktür. Bu da yerli firmaların genellikle küçük olması uluslararası bağlantılarının olmaması ve dışarda kredi itibarlarının hiç olmadığı gerçeğini yansıtır. Borçlanma genellikle devlet garantisi ile veya daha da çok bu firmalar adına devlet ve temsilcileri yolu ile olur.

Kamu sektörünün, ki bu en önemli borçludur, ticaret bankalarından zor

şartlarla borçlanmak imkânı yoktur. Onun için daha çok diğer devletlerden ve uluslararası kuruluşlardan borç alır. Böylece ticaret bankalarına olan borçlar GSMH'ya oranla çok azdır. Ticaret bankalarına olan uzun vadeli borçlar da mutlak anlamda ve toplam uzun vadeli borçlara oranla oldukça düşüktür. Dış borç faiz ve ana para geri ödemelerinin mal ve hizmet ihracatı gelirlerine oranı (debt service ratio) nın düşük olması bu ülkelerin borç faiz ve ana para ödemelerinin iyi veya yeterli olması anlamına gelmez.

(*) Türkiye için kişi başına GSMH 1105 dolardır. Bu inceleme kapsamı içine Türkiye alınmamıştır.

Orta gelirli, veya daha gelişmiş ülkelerde, gelişme süreci birçok senedir ve artan bir dış finansman ile devam etmektedir. Ülkenin gelirleri arttıkça gelişmiş ülkeler ve uluslararası kuruluşlar bağışta bulunmak için daha isteksiz davranırlar. Bu sebeple dış borç düzeyi bir önceki gruptan yüksektir. Bu grup ülkelerde uluslararası piyasalarla bağlantı kurabilen büyük yerli firmalar ortaya çıkmıştır. Garantisi olmayan özel dış borçlar da toplam uzun vadeli borcun önemli bir bölümünü oluşturur.

Kamu sektörünün devletlerden ve uluslararası örgütlerden yardım alma konusundaki artan güçlükleri karşısında ve dış borç ihtiyaçları olan büyük firmaların doğuşu sonucu ticaret bankaları dış borçların önemli bir bölümünü sağlar. Bu nedenle borç servisi oranı bir önceki gruptan genellikle daha yüksektir.

Yüksek gelir grubunda bu eğilimler daha da belirgindir. Bundan dolayı borç yapısının özellikleri yüksek bir dış borç düzeyi, toplam içinde yüksek bir garantisiz özel borç oranı, ticaret bankaları finansmanına bağımlılık ve çok yüksek borç servs oranlarıdır (debt service). Gözle görüldüğü gibi bir ülkenin borç yapısı ekonomik kalkınmanın alt düzeylerinden yükseldikçe yavaş yavaş ama önemli ölçüde değişir.

Kalkınma düzeyi ile ülke riski arasında da bir bağlantı bulunabilir mi? Risk de borç gibi gelişmekte olan ülke kendi kendine yeterli ekonomik büyüme düzeyine vaktastığında çoğalır mı? Bu soruları cevaplandırabilmek için önce ülke riskinin belirlenmesi gerekir. Uluslararası büyük bankaların çoğu bu ihtiyacı hissederler. Paneras Naev tarafından geliştirilen bir sistem iki yıla yakın bir süredir uygulanmakta olan 18 ülke için alınan sonuçlar şekilde gösterilmiştir. Sekildeki değerlendirmeler Naev'nin kendi değerlendirmelerini yansıtır.

Kamu sektörü devlet riski (egemen risk) dikey ekseninde ve kalkınma düzeyi (kişi başına düşen GSMH) yatay ekseninde gösterilir. Yatay eksen aynı zamanda bir zaman ölçüsüdür ve bunun basit nedeni de ekonomik kalkınmanın zamanla olmasıdır. (Örneğin çok hızlı bir kalkınma düşünüldüğünde en az ve en fazla gelişmiş iki ülke arasındaki ayırım 30 ile 40 sene arasındadır.)

Kişisel değerlendirmeler tartışma konusu olabilir ancak temeldeki gerçek pek tartışma kabul etmez: ekonomik kalkınmanın ilk aşamalarındaki ülkelere borç verme riski oldukça yüksektir. En azından risk bu ülkeler ticari yollarla borçlanamayacak kadar fakir oldukları için özel bankalar yönünden yüksektir.

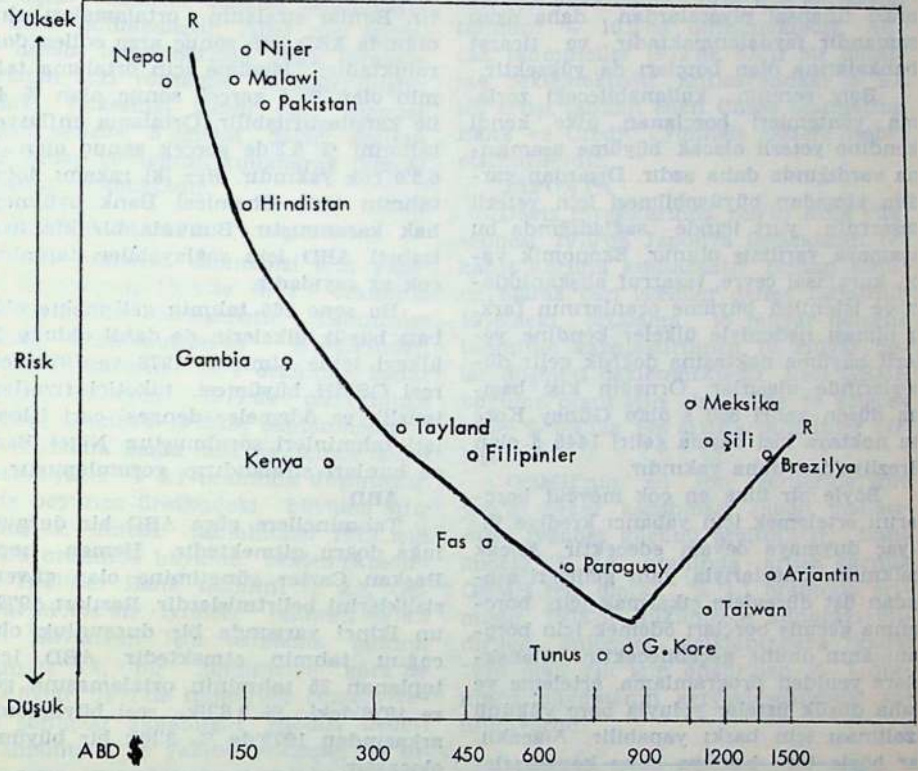
Kalkınma düzeyi (GSMH/kişi) ve zaman

Medyan çizgisi RR ülkeler aşağı düzeylerden daha yukarı ekonomik kalkınma düzeylerine doğru ilerledikçe riskin azaldığını gösterir. Ancak ülke belirli bir kalkınma düzeyine ulaştıktan sonra risk tekrar artmaya başlar. Bu artışın bazı nedenleri vardır.

Gelişmekte olan ülkelerde hızlı kalkınma hem bir moda hem de devletin yaşaması için bir şart haline almıştır. Çoğu devlet yabancı sermayeye oldukça bağımlı ve iddialı kalkınma programları uygulamaktadır ancak doğrudan yatırım şeklindeki yabancı sermayeden çoğunlukla siyasi sebeplerle uzak durmaktadırlar. Bağışların dışında siyasi yönden kabul edilebilen sermaye ithal şekli dış borçlardır.

Gelirler ve eğitim standartları belirli düzeylere vardığında sosyal istekler büyük bir hızla artar. Bunun siyasi sonucu okul, hastane, eğlence tesisleri gibi sosyal alt yapıya daha çok yatırım yapmaya devletin mecbur olmasıdır. Bundan başka, kalkınma düzeyi yükseldikçe yeterli ekonomik alt yapı ihtiyacı da artar: yollar, demiryolları, köprüler, haberleşme araçları ve yönetim binaları gi-

ÜLKE RİSKİ VE KALKINMA DÜZEYİ

bi. Altyapı yatırımları üretimi sadece dolaylı olarak ve oldukça uzun bir aradan sonra artırır. ekonomik anlamda bu sermayenin marjinal veriminde devamlı bir düşüş olması demektir: aynı oranda büyümeye devam edebilmek için yatırım GSMH'ya oranla devamlı olarak artmalıdır.

Ancak bu sırada yükselen eğitim düzeyleri ve şehirleşme ücretliler lehine bir gelir dağılımı gereğini ortaya çıkarmaktadır ve sosyal hizmetler devlet kaynaklarında gittikçe büyüyen bir yer tutmaktadır. Özel veya kamu tasarrufları bu nedenle artan yatırım ihtiyaçları ile aynı oranda artmaz. Büyüme önemli ölçüde yavaşlatılmadıkça -ki bu da siyasi

nedenlerle çoğu zaman imkânsızdır- dış borçlanma büyük hızla artma eğilimi gösterir ve ülkeler kendi kendilerine yeterli büyümenin eşliğinde iken borçları alacaklarını aşmıştır.

Kredi verme fırsatlarının kârlı olduğu hızla kalkan ülkelerde bankaların borçları kolaylıkla risk limitini aşabilir. Risk limitini aşış o noktaya varabilir ki bankanın yaşayıp yaşamaması o ülkenin borcunu ödemesine bağlıdır. O zaman banka yeni borçlar sağlamak veya mevcut borçların ertelenmesi, yeniden programlanması ve görüşülmesi yolları ile ülkenin yardımına gelmeyi reddedemez. Bu aşamaya bazı Latin Amerika ülkeleri karşısında ulaşılmış olan bankalar var-

dır. Bu risk yüksek gelirli ülkelerde daha büyüktür çünkü bu ülkeler uluslararası finansal piyasalardan daha uzun zamandır faydalanmaktadır ve ticaret bankalarına olan borçları da yüksektir.

Borç verenin kullanabileceği zorlama yöntemleri borçlanan ülke kendi kendine yeterli olacak büyüme aşamasına vardığında daha azdır. Dışardan yardım almadan büyüebilmesi için yeterli tasarrufu yurt içinde sağladığında bu aşamaya varılmış olunur. Ekonomik yapı, kurumsal çevre, tasarruf alışkanlıkları ve istenilen büyüme oranlarının farklı olması nedeniyle ülkeler kendine yeterli büyüme noktasına değişik gelir düzeylerinde ulaşırlar. Örneğin kişi başına düşen geliri 860 \$ olan Güney Kore bu noktaya kişi başına geliri 1440 \$ olan Brezilya'dan daha yakındır.

Böyle bir ülke en çok mevcut borçlarını ertelemek için yabancı krediye ihtiyaç duymaya devam edecektir. Ancak kalkınma amaçlarıyla, yani gelirleri aşığıdan üst düzeylere çıkarmak için, borçlanma geçmiş borçları ödemek için borçlanmanın önüne geçebilecektir. Alacaklılara yeniden programlama, erteleme ve daha düşük üsteler yoluyla borç yükünü azaltması için baskı yapabilir. Alacaklılar böyle bir baskıya karşı koyamazlar çünkü o ülkenin kredi değerliliğini mümkün olduğu kadar yüksek tutmak zorundadırlar. Kendi kredilerinin geri ödenmesi için diğer kaynaklardan borç sağlanabilmesine bağlıdır.

Kalkınmakta olan dünyada bankalar için en iyi piyasa orta gelir grubundaki ülkelerdir. Kendi kendine yeterli büyüme seviyesine yaklaşmakta olan ülkeler için ise genişlemenin yavaşlaması gerekebilir.

1979 DÜNYA EKONOMİSİ :

Dünya ekonomisi için ne bekleniyor?

Günümüzde ekonomik büyüme ve enflasyon oranları doğru olarak tahmin edilebilir. Geçen sene Euromoney belli

başlı dünya ekonomileri için 200'den fazla kuruluşun tahminlerini elde etmiştir. Bunlar sıralanıp ortalamaları alındığında ABD için sonuç arzu edilen doğruluktadır: büyüme için ortalama tahmin olan % 5 gerçek sonuç olan % 4.9 ile karşılaştırılabilir. Ortalama enflasyon tahmini % 5.3'de gerçek sonuç olan % 6.5'e çok yakındır. Her iki rakamı doğru tahmin eden Chemical Bank övülmeye hak kazanmıştır. Bununla birlikte aynı isabeti ABD için sağlayabilen tahminci çok az sayıdadır.

Bu sene 266 tahmin gelişmekte olan bazı büyük ülkelerin de dahil olduğu 26 ülkeyi içine almıştır. 1978 ve 1979 için reel GSMH büyümesi, tüketici fiyatları, işsizlik ve ödemeler dengesi cari işlemleri tahminleri sorulmuştur Nigel Ban- ce bunları sıralandırıp yorumlamıştır.

ABD

Tahmincilere göre ABD bir durgunluğa doğru gitmektedir. Hemen hepsi Başkan Carter yönetimine olan güven-sizliklerini belirtmişlerdir. Bazıları 1979'un ikinci yarısında bir durgunluk olacağını tahmin etmektedir. AED için toplanan 35 tahminin ortalamasına göre 1978'deki % 3.8'lik reel büyümenin arkasından 1979'da % 3'lük bir büyüme olacaktır.

Enflasyon tahminleri 1978'deki % 7.8'lik ortalama tahminden sadece % 7.4 marjinal artış göstermektedir. En iyimser olan Brookings Institute da tüketici fiyat indekslerinde sadece % 6.1 artış beklemektedir. En yüksek tahmin ise Fidelity Bank'a göre % 8.8'dir.

Son göstergeler ABD ekonomisindeki kötüye gidişi doğrulamıştır: üretim, perakende fiyatlar ve yeni siparişler gerilemektedir. Enflasyonun görünümü de kötüleşmektedir. Hazirana kadar altı ay içinde tüketici fiyat indeksi yıllık % 10.1 oranında artmıştır. İşsizlik oranı düşmüştür ancak bu daha yavaş olmuştur. Oran altı ay önceki % 6.3 ve bir sene önceki % 6.9 ile karşılaştırılınca Tem-

nuzda % 6.2'dir. Temmuzdaki 2.9 milyar dolarlık ticaret açığı -dördüncü en büyük açık- ödemeler dengesi tahminlerine dahil edilmemiştir. ABD cari işlemler hesabı tahminlerinin çoğu ihracata dayanan eski yöntemle hesaplanmıştır. Ticaret Bakanlığı şimdi cari işlemler açığını senede 5 milyar dolar azaltan IMF hesap yöntemini kullanarak ihracat tahmini yapmaktadır.

BATI ALMANYA

Batı Almanya ekonomisi için yapılan 24 tahmin 1978'de % 2.7 oranında bir büyümede birleşmiştir. Tahminler Chase Econometrics'in % 2.1'inden Dresdner Bank'ın % 3 oranına kadar değişir. Ekonomi 1977'de durgunluğa girmiş ve ancak 1978'de canlanmıştır.

Hazirana kadar altı ay içinde sanai üretim yıllık % 5.1 oranında düşmüştür. Sene boyunca üretimdeki büyüme sıfır olmuştur. Ancak tahminciler 1979 için % 3.5 oranında büyüme beklemektedirler. Berliner Bank tahmini % 2.5, General Motor'un iyimser tahmini % 4.5 dur. Enflasyon için ortalama tahmin oranı % 3.4, bir tahminciye göre de % 4.0'dür. 1977'de tahminler cesaret verici sonuçlar almamıştır. Hiçbiri hedefi bulamamıştır ve yakına yaklaşan da olmamıştır (gerçekleşen % 2.4'ün + % 0.1 veya - % 0.1'i). General Motors tüketici fiyatları için % 3.9 bularak hedefi tutturmuştur.

FRANSA

Tahminciler Fransa'nın devam eden iyileşme hızı için iyimserdir. 1977'de reel gayri safi yurt içi hasıladaki % 3'lük artıştan sonra 1978 için ortalama tahmin % 3.2 ve 1979 için daha yüksek bir oranla % 3.6'dır. Sadece Chase Manhattan ile Economic Models 1978 ile 1979 arasında bir düşüş beklemektedir. 1977 için toplanan tahminlerden sadece dördü % 3.0'lük bir büyümeyi doğru bilerek hedefi tutturmuştur. Bununla beraber enflasyon çok yüksektir ve yükselme eğilimindedir. Hazirana kadar tüketici

fiyat indeksi yıllık % 10.3 oranında artmıştır ki bu OECD bölgesi ortalamasından çok yukarıdadır. 1978 için enflasyon tahmini % 10.0'da birleşmektedir. Ancak tahminciler 1979'da hafif bir düzelmeye beklemektedir. Enflasyondaki % 9.8 lik artışı tahmin eden Chase Manhattan Bank ve Credit Lyonnais hedefe isabet ettirmişlerdir.

JAPONYA

Döviz piyasalarında yen'in hızla yükselmesi 1979'da Japonya ihracatının rekabet gücünü azaltacaktır. Bunun sonucu olarak cari işlemler denge faziasının 1978'deki ortalama 16 milyar dolarlık tahminle karşılaştırılınca 10 milyar dolar düşmesi beklenmektedir. Reel GSMH büyüme oranı için bu sene ve gelecek sene % 5.4'lük bir artışta tahminler birleşmiştir.

GSMH'nın en son verilerine göre yen'in değer kazanması Japon mallarının rekabet gücünü azaltmıştır. Daha önceki % 2.5 oranında artışa karşılık GSMH reel olarak % 1.1 oranında artmıştır. 1978'de hükümetçe alınacağı bildirilen önlemler açıklanmaya kadar 1978 mali yılı için öngörülen % 7 oranında büyümenin gerçekleşebileceği sanılmıyordu.

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C. ZİRAAT BANKASI
olacaktır.

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

**YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTIM·İSKELE·KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI**

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.66 2215 Tlx.22 639 Pima-TR

Ayın Ekonomik Olayları

Doç. Dr. Yıldırım KILKIŞ

1978 Kasım ayı, ekonomik olaylar bakımından, Ekim ayına nazaran daha hareketli geçmiştir. Türkiye'nin devamlı olarak en büyük sorunlarından biri olan döviz sorunu ile ilgili çeşitli tedbir ve uygulamalara ait olan hareketlerin yanında, IV. Beş Yıllık Kalkınma Plânı, madenlerin devlet eliyle işletilmesine ilişkin yasanın yürürlüğe girmesi gibi geçen dönemde beri süregelen bazı konularda yeni aşamalar kaydedilmiştir. Bu olaylar ve 1978 Kasım ayında meydana gelen diğer ekonomik hareket ve olaylar şöyle belirlenebilir.

IV. Beş Yıllık Kalkınma Plânı Hazırlıkları

1979 - 1983 dönemine ait IV. Beş Yıllık Kalkınma Plânı ile ilgili olan ve çeşitli eleştirilere uğrayan hazırlıklar ve Plân Taslağı, uzun vadeli kalkınma plânlarının yürürlüğe girmesine ilişkin 77 No.lu Kanun'a uygun olarak, Yüksek Plânlama Kurulu'ndan ve Bakanlar Kurulu'ndan geçerek TBMM Başkanlığı'nca Cumhuriyet Senatosu'na sevk edilmiş ve oradan 92 olumlu, 22 olumsuz ve 2 çekimser oy ile TBMM'ne intikal etmiştir. TBMM'nde verilen 17 değişiklik önergesi Plân Karma Komisyonu'nda görüşülen Taslak, TBMM'den son şeklini alarak 1978 Kasım ayı sonunda kanunlaşmış olacaktır.

Çeşitli nedenlerle gerçekleşmesi zor görülen Plân hedeflerine rağmen IV. Beş Yıllık Plânın ülkemizin kalkınmasına yararlı olmasını dileriz.

Madenlerin Devlet Eliyle İşletilmesi Yasası Yürürlüğe Girdi

Dergimizin 1978 Kasım sayısında da değindiğimiz bu yasa yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Resmî Gazete'de yayımlanan yasaya göre, belirli bölgelerde belirli cins madenlerin işletilmesine ilişkin verilmiş olan ruhsatnameler, ödenecek tazminat karşılığında devletçe geri alınacaktır.

Bu hususta karar verme yetkisi, yasaya göre, Bakanlar Kurulu'na verilmiştir. Bu şekliyle 2172 sayılı Madenlerin Devlet Eliyle İşletilmesine İlişkin Yasa'nın yeni bir yetki kanunu olduğu ve bölge ve madenleri belirlenmemiş bulunduğu belirtilmelidir.

Döviz Sorunu ile İlgili Faaliyetler

Önemi ve sorunlarıyla Türk Ekonomisinin dar boğazda sıkışmasına neden olan döviz ihtiyacımızın giderilmesi için hükümetçe çeşitli tedbirlerin alınmasına çalışıldığı bilinmektedir.

Bu tedbirlerden bir kısmı yabancı bankalara olan borçlarımızın ertelenmesi ve yeni dış kredilerin sağlanmasıyla ilgilidir. Maliye Bakanlığı'nın 220 yabancı banka nezdinde yaptığı girişimlerin olumlu sonuç vermesi gecikmekte-

dir. Diğer taraftan, Türk iş adamlarından bir grubun, ABD'nda yaptığı temaslara pek iyimser olmadığı ve Türkiye'nin kredi itibarının normal hale gelmesinin 3 yıllık bir süreden önce gerçekleşmeyeceği görüşünün hâkim olduğu anlaşılmaktadır.

Esas çözüm, Türkiye'nin kendi güç ve imkânlarıyla döviz sorununa olumlu yollar açabilmesine bağlıdır. Bu hususta geçtiğimiz ayın içinde görülen gelişmeler şöyle sayılabilir.

İhracattaki Gelişmeler

İhracat yolu ile döviz girdilerinin sağlanmasında, geçen yılın ilk 9 ayına nazaran görülen % 20,4 oranındaki gelişme tarımsal ürünlerde olumlu; sanayi mamûllerinde ise olumsuzdur. Sanayi mamûlleri ihracatında 1977 yılının ilk 9 ayına nazaran, 1978'in aynı döneminde 59 milyar dolarlık bir gerileme görülmüştür. ABD, Almanya, İsviçre ve Japonya gibi ülkelere ihracat için gittikçe artan uluslararası yarışta başarının, dış pazarlama olanakları bakımından zayıf olan ülkemiz için zor olduğunu kabul etmek gerekir.

Dış ticaretimize olumlu etki yapması beklenen bir gelişme de Sovyet Rusya ile yapılan yeni ticaret anlaşmasıdır. Rusya ile ticaret hacmimizin yılda 1 milyar dolara çıkmasını öngören bu kliring esaslı anlaşmanın, ihraç mallarımızın serbest döviz piyasalarına ihracatını kısıtlayacağı, fakat ithalât ihtiyaçlarımızın karşılanmasına katkıda bulunacağı anlaşılmaktadır.

Döviz kurunda sık sık yapılan ayarlamaların da ihracatımızı geliştirmeye yeterli olmadığı muhakkaktır.

Döviz karşılığı motorlu araç satışları yolu ile döviz sağlandığı ve bu uygulamanın, yarattığı çeşitli sorunlar yanında, işçi dövizleri girişini arttırdığı görülmektedir. 1978 yılı Eylül ayı sonunda, geçen yıla nazaran % 13 civarında daha fazla işçi dövizini girişi olmuştur.

İhracatta Geçici Vergi İadesi Uygulamasına İlişkin Tebliğ

Sanayi mamûlleri ihracatını geliştirmek amacıyla alınan tedbirlerden biri de, ham veya yardımcı maddesi geçici kabul yoluyla ithal edilip yurt içinde tamamlayıcı ve değerlendirici işçilik gördükten sonra ihraç edilen bazı mamullere % 5 oranında geçici vergi iadesi uygulanması, Ticaret Bakanlığı tarafından 21.10.1978 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan bir tebliğ ile kabul edilmiştir. Çok sayıda sinai mamulü kapsayan bu uygulamanın gerileyen sanayi ürünleri ihracatına olumlu etki yapması beklenebilir.

Mal Mukabili İthalâta Kur Farkları Sorunu

Dövizle ithali gereken malların ithali yapıldığı halde bedellerinin transfer edilememesi halinde, Hükümetçe yapılan kur ayarlamalarının farkları, ithalâtçıdan tahsil edilmekte ve bu nedenle hem ithalâtçı ek finansman külfetile karşılaşmakta, hem de ithal edilerek satılan malın maliyet hesabının yapılması büyük güçlük yaratmakta idi. Transferlerin gerçekleşmemesi dolayısıyla husûle gelen bu durumda ithalâtçının zararını karşılayabilmek amacıyla yapılan girişimler Maliye Bakanlığı'nca olumlu karşılanmış ve 10 Kasım 1978 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan bir Bakanlar Kurulu Kararıyla, ithalât yapıldığı halde

bekleyen transferlerde 6'ncı aydan sonraki kur farklarının alınmaması, ithali yapılmamış mallara ilişkin kur farklarının ise, süreye bakılmaksızın transfer sırasında bir defada tahsil edilmesi uygun görülmüştür.

İstanbul'daki Nakliye Ambarları Bir Hafta Kapalı Ka'dı

İstanbul'da meydana gelen bu olay, bütün ülkenin bu şehirle olan ticari mal akışının durmasına yol açmıştır. 1978 Kasım ayı ortalarında meydana gelen bu olay, İstanbul içindeki nakliyecilerin Topkapı'daki Nakliyeciler Sitesi'ne taşınması dolayısıyla başlamış, yükü bölüklerle nakliyeciler firmaları arasında taşıma ücretleri hususunda çıkan anlaşmazlık sonucu nakliye ambarları bir süre faaliyetlerini durdurmuşlardır. Bu arada İstanbul'dan ve İstanbul'a çeşitli mal nakliyesi yapılmamış ve özellikle ticari emtia birikimi şikâyetlere sebep olmuştur. Bu olay İstanbul Valiliği'nin müdahalesiyle halen olumlu bir sonuçla bağlanarak sonuçlanmış bulunmaktadır.

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

**EVİNİZİN BANKASI
HERKESİN BANKASI**

**MODERN ŞEHİRCİLİK
MODERN MİMARİ
MODERN KONUT VE
HER TÜRLÜ
BANKACILIK
HİZMETLERİ**

1978/11/15

Türkiye'de
İlk KUŞE KARTON imalatını gerçekleştiren

 Kartonsan

KARTON SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

Sermaye: 70.000.000 TL.

İmalât Çeşitleri:

- * KUŞE KARTON
- * TAM KUŞE KARTON
- * KUŞE BRİSTOL
- * ERSATZ KRAFT LİNER
- * ÖZEL SİPARİŞLER

KAPASİTEMİZ HALEN 16.500 TON/YIL OLUP, BAŞLAMIS
OLAN TEVSİİN HİTAMINDA 33000 TON/YIL'A ULAŞACAKTIR.

Merkez : Genel Sigorta Salıpzarası Han Kat 5
Fındıklı - İstanbul
Telefon : 45 90 30 (4 Hat)
49 52 51 (Genel Müdür)
Telgraf : KARTONSANAYİ

Fabrika : Kullar Köyü, İzmit
P. K. 139, İzmit
Telefon : 27 25 (Santral) 25 97 (Müdür)
Telgraf : KARTONSAN

Kışı
keyifli geçirmek
veya geçirmemek

iste mesele bunda

Isınmak
Ama rahat ederek ısınmak
Odun, kömür, gaz, fuel - oil
savaşı vermeden ısınmak
Ve daha nice sorun hepsi kışla ilgili.

İşte
Termoteknik Elektrikli Radyatörleri
bütün bu soruları cevaplayarak
kışı sorun olmaktan çıkardı.
Bu kış yapacağınız şey,
Termoteknik Radyatörünüzün
fişini prize takıp
kışın keyfini çıkarmaktır.

ELEKTRİK KISINTISI MI ?

Termoteknik onuda çözümlendi.
Kuşku duymanıza gerek yok.
Radyatörünüzün üstün yapım
özelligi, depoladığı sıcaklığı
elektrik kesintisinden sonra da
vermeye devam edecektir.
Hem de uzun süre.
Bu Termoteknik Elektrikli
Radyatörlerinizin nice üstün
özelliginden yalnızca biridir.
Daha ayrıntılı bilgi mi ?
Sizi aydınlatmak da görevimiz.
Dileyin broşürümüzü gönderelim.

TİCARET ve SANAYİ A.Ş.

Toptan ve Perakende Satış:

Necatibey Cad. No. 86/A

Karaköy - İstanbul

Telefon: 44 09 47 - 44 84 68

detan güveni...

Novosit'li Detan,
yaşadığınız her yerde,
huzurunuzu bozan
bütün haşerelere karşı
güvenle kullanacağınız
tek insektisittir.

detan
novosit'li
AEROSOL INSEKTİT

en iyi
battaniye
kumas
iplik

markasını
taşır

markası
tasır

yeni aperitifiniz için
BİNDALLI'yı seçin

TEKEL

dededen toruna şampiyon traktör International

444 ve 654 S

Anadolu toprakları için en uygun 2 model

Anadolu toprağı gibi güçlü, Anadolu çiftçisi gibi çalışandır INTERNATIONAL Traktörleri. Dünyaca bilinen erişilmez teknik özelliklerini verir çiftçimizin hizmetine, kolaylaştırır işini, artırır bereketini, çoğaltır gelirini...

Edirne'den Ardahan'a yayılan geniş servis örgütü ile tüm çiftçimizin göz bebeğidir.

TEKNİK ÖZELLİKLER ;

Model 654 S

- 1H 4 Silindirli, 4 zamanlı Dizel Motor
- Azami güç 66 HP
- Motor devri 2180 d/dak
- 70 lt. kapasiteli yakıt deposu ve teçhizat

Model 444

- 1H 4 Silindirli, 4 zamanlı Dizel Motor
- Azami güç 45 HP.
- Motor devri 2100 d/dak.
- 45 lt. kapasiteli yakıt deposu ve teçhizat

**BOL YEDEK PARÇA
YURT ÇAPINDA SERVİS...**

TÜRKİYE GENEL SATICISI:
**MOTORLU ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

mat

4. LEVENT İSTANBUL
Tel: 64 49 90 - 64 49 91 - 64 00 69
Telex: 22539 Mat tr.

ÇELİK ENDÜSTRİSİ TAŞ.

Adres : Alibeyköy yolu üzerinde Silahtarağa - İstanbul

İMALÂT VE SATIŞ PROGRAMI

CINSİ	KALİTE STANDARTLARI	ÖLÇÜLER (mm.)		
		kalınlık	en	boy
Sıcak haddelenmiş Çelik Sac ve Levhalar	DIN 17100, ST-34-ST-42 SAE 1008, 1012, 1015	0.50-25	1000 1200 1500	Saclar istenen boyda, Levhalar 1500-6000 boyunda
Yüksek Karbonlu Çelik Saclar	DIN 17100, ST-50-ST-70 SAE 1045	1-12	1000 1200	İstenilen boyda
Baklâvalı Saclar	Ticari Kalite	3/4 - 10.5/12	1000 1200	1800 - 3000
Gemi Levhaları	LRS-Grade A LLOYD Sertifikalı	5 - 30	1500	6000
Soğuk haddelenmiş Saclar	DIN 1623, ST-10, ST-12 JIS : SPCC-SD	0.30 - 3	1000 1200	İstenilen boylarda
Silisli Motör ve Transformatör Sacları	DIN 46400 AISI JIS IV - 1.0 M-4 Z-9 IV - 1.45 M-5 Z-10 III - 2.3 M-15 H-10 III - 2.6 M-22 H-14 I - 3.6 M-43 H-20 M-45 H-23 M-47 H-30 H-40	0.28 - 1	790 914 1000
Paslanmaz Krom ve Nikelli Saclar	SAE 304, 316, 430	0.40 - 6	1000
210 Litrelik Yağ ve Gres Variller	A-1 Kalite, Soğuk çekme DKP Sacdan imal Edilmektedir	1.00	İç Çap 571,5	Yükseklik 843

**Soğuk haddelenmiş, paslanmaz, silisli motör ve transformatör Sacları,
her ende bant halinde dilinmiş olarak teslim edilebilir.**

Telefon : 24 18 26 (4 hat), 23 64 97 - 25 37 10 - 21 22 43
Telgraf : Tolfin - İstanbul Telex : 22805 ceta tr

Yeni. lik

trapezoidal

ALÜMİNYUM
ÇATI
CEPHE ve
TAVAN KAPLAMA
ELEMANI

- Daha geniş aşık aralığı
- Daha az demir kullanımı
- Daha az işçilik
- Daha kolay ve süratli montaj

DETAYLI BİLGİ İÇİN TEKNİK ELEMANLARIMIZ HİZMETİNİZDEDİR

 NASAS
ALÜMİNYUM SAN. VE TİC. A.Ş.

Merkez : Büyükdere Cad. No. 48 Kat 5 İSTANBUL Tel. : 06 33 00 (4 Hat)

İzmir İrtibat bürosu : Cumhuriyet bulvarı 1390 Sok. 4 B/8 İZMİR Tel. : 12 60 68

Ankara İrtibat bürosu : Tunus Cad. No. 83/6 Kavaklıdere ANKARA Tel. : 28 15 06

Fabrika : Gebze Dilovası